او اهمیت په برخه کښې بیا دومره وړاندې تللی چې په بعضو مواردو کښې یواځې د هغوی په بیعت اکتفاء کړی. ځکه دی وایي که چېرې د امامت په شرایطو برابر شخص چې د کفایت خاوند وي د مسلمانانو د مشرتوب واګې په لاس کښې واخلي او د بله پلوه بیا عام مسلمانان د ده د اسلامي فرامینو څخه هم پیروي کوي نو په دې وخت کښې دې اسلامي خلیفه او اطاعت یې په ټولو مسلمانانو واجب دی اګر که د اهل حل او عقدو له خوا اسلامي امت ته نوی انتخاب او د بیعت لپاره نه وي وړاندې شوی شاید دلیل یې دا وي چې د نفوذ او شوکت د خاوندانو یا د اهل حل او عقدو حضور د خلیفه سره د انتقاب په وخت کښې ځکه لمړی شرط ؤ چې د یوې خوا د غه مقام ته د اهلیت خاوند تشخیص او د بلې خوا د عامو خلکو ملاتړ لاس ته راوړي ځکه په دغسې مهمو پرېکړو کښې عام خلک د هغوی په فیصلو خپل ځانونه مکلف ګڼي او په دې صورت کښې خو دا دواړه مرامه حاصل شوي دي. امام په شرایطو برابر او د عامو مسلمانانو ملاتړ هم شته نو د اهل حل او عقدو لمړی حضور ته د خلیفه په انتخاب کښې هډو ضرورت پېښ نشو.

امام غزالي رحمة الله علیه په اهل حل او عقدو باندې د یو اوږد بحث څخه وروسته خپل کلام په لاندې ډول خلاصه کړی.

بل اقول لو لم يكن بعد وفاة الامام الا قريشي واحد مطاع متبع فنهض بالامامة وتولاها بنفسه وأُنشأ شوكة وتشاغل بها واستتبع كافة الخلق شوكته وكفايته وكان موصوفاً بصفات الأئمة انعقدت امامة ووجبت اطاعته فانه يعين بحكم شوكته وكفايته[1]

(بلکه زه وایم که چېرې د امام تر وفات وروسته یواځې یو قریش چې د اطاعت او تابعدارۍ له پلوه اهل وه او موجود وه د امامت کرسی ته ورجګ او په خپله یې اشغال کړه په دغه مقام کښې پکار یې وکړ او خپله دبدبه یې ښکاره کړه د بله پلوه ټولو خلکو د ده د شوکت او کفایت استتباع کوله او دې د امامانو په اوصافو موصوف وه نو امامت یې منعقد او اطاعت یې په ټولو خلکو واجب دی ځکه چې د ده شوکت او کفایت امامت د ده په مقرریدو حکم کوي).

خو د دې پسې غزالي نوموړی امام وایي څوک چې د دغه وول شخصیت خښتن وي له دې نه هم نه دی عاجز چې د اهل حل او عقد او د لویانو د زمانې څخه هم بیعت ونه واخلي چې دا کار د شبهې د لرې والي په غرض ښه دی. دی لیکي:

إلا أنّ من هذا حاله فلا يعجز ايضاً عن اخذ البيعة من اكابر الزمان واهل الحل والعقد وذلك ابعد عن الشبهة.(٢)

١ـ: „الاقتصاد في الاعتقاد„ د امام غزالي تصنيف ـ

٢ـ الاقتصاد في الاعتقاد.

نو د ده په نزد په دغسې موارد وکښې د اهل حل او عقدو څخه صرف د شبهې څخه د لرې والي په غرض بيعت اخستل سنبه وي او که نو امامت د عامو مسلمانانو د اراؤ د تائيد په اساس نافذ او اطاعت يې واجب دی او په ضمني توګه دا هم افاده کوي که د اهل حل او عقدو سره د بيعت شکلي مراحل که تر ټولو وروستی شي هم پروا نشته خو د عامو مسلمانانو ملاتړ په هرحال ضروري دی. خو د اهل حل او عقدو د رول په باب تر ټولو په زړه پورې تحقيق ابوالحسن الماوردي کړی دی چې تر ډېره حده پورې وضعي قوانين خصوصاً په اسلامي نړۍ کښې له ده څخه متأثر ښکاري، چې د ده کلام لنډيز د ډکتور محمد عثمان فتحي د مقالې څخه اقتباسوو نوموړی ليکي :

فالماوردي يشير " ان اهل الحل والعقد حين يجتمعون للاختيار بين اهل الامامة التى تتوفر فيهم شروطها فان عليهم ان يقدموا للبيعة من هؤلاء " اكثرهم فضلاً واكملهم شروطاً ومن يسرع الناس الى طاعته ولا يتوقفون عن بيعته. *

(ماوردی (رح) د اهل حل او عقدو رول ته داسې اشاره کوي اهل حل او عقد کله چې سره راټول شي او د امامت د اهليت او شرايطو لرونکو له مينځه څوک

---

* د مجلة كلية العلوم اجتماعية بالرياض د چاپ کال ١٣٩٧ هـ ق مخ ٥٨١ .

غوره کوي نو پر دوی لازمه ده چې د اهلیت لرونکو د جملې څخه داسې شخص بیعت ته وروړاندې کړي چې تر ټولو زیات فاضل او د شرطونو له پلوه تر ټولو زیات کامل او پوره وي. خلک يې اطاعت ته چټله را ځغلي او د بیعت څخه يې څوک توقف ونه کړي).

چې د ایران اسلامي او د مصر عربي جمهوریتونو د تشکیلاتو او مراحلو له پلوه د همدغې روش څخه استفاده کوي. ځکه په ایران کښې د خبرګانو مجلس او په مصر کښې لوړ حقوقي اورګان د همدغه ډول صلاحیت څخه برخوردار دي چې د ریاست مقام ته د کاندید شخص اهلیت، شرایط او د ده پورې نور مربوط اوصاف د هغوی له خوا تثبیتوي او بیا وروسته د عامو خلکو بیعت ته وړاندې کیږي.

اهل حل او عقد

د پورته پوهانو او عالمانو په ویناؤ کښې مو د اهل حل او عقد د نوموړو سره څه اشنايي پیدا شوی، راځئ چې دا وپیژنو چې دا ښاغلي څوک دي:

لکه چې د نوموړو څخه يې پیداده چې د خلکو د مشکلاتو په پرانستلو او غوټه کولو کښې د اسلام د مبین دین د احکامو او په ټولنه کښې د اجتماعي عرف او ادابو له مخې د اهلیت خاوندانو ته لغتاً اهل حل او عقد وايي او د یوې جامعې ټول خلک د خپلو ورځنیو حوادثو او قضایاؤ د حل او یا د هغوی د عقد په هکله نوموړو ښاغلو

ته مراجعه او د دوی د پریکړو او اراؤ څخه پیروي کوي چې دا پخپله په دغه مقام کښې د عامو خلکو له خوا څخه په غیر مستقیمه توګه په مختلفو ګټه ګوریو کښې د دوی غوره کول دی چې شهید امام حسن البناء لاندې درې ډلې د اهل حل او عقدو په ترکیب کښې شاملې کړي نوموړی لیکي:

والظاهر من اقوال الفقهاء ووصفهم اياهم ان هذا الوصف ينطبق على ثلاث فئاتٍ هم :-

۱ـ الفقهاء المجتهدون الذين يعتمد على اقوالهم فى الفتيا واستنباط الاحكام :

۲ـ واهل الخبرة في الشؤن العامة.

۳ـ ومن لهم نوع قيادة او رئاسة فى الناس كن عماء البيوت والاسر وشيوخ القبائل ورؤساء المجموعات . فهؤلاء جميعاً يصح ان تشملهم عبارة اهل الحل والعقد . *

(د فقهاؤ د اقوالو او اوصافو څخه چې د اهل حل او عقدو لپاره کړي داسې راڅرګندیږي چې ګواکې د غه صفت په لاندې درې ډلو انطباق خوري:

۱ـ هغه فقهاء او مجتهدین چې په استنباط او فتواګانو کښې خلک د دوی په اقوالو اعتماد کوي.

۲ـ د عامه کارونو پوهانو .

---

* : مجموعه رسائل الحسن البناء ـ مخ ۳۲۸ .

۳- هغه اشخاص چي دوی لره په خلکو کښي یوه نوعه ریاست او قیادت موجود وي ، لکه دکورنیو، فامیلونو او د قبایلو لویان او مشران او یالکه د ډلو ټپلو، ګوندونو او ګروپونو رئیسان شول) .

سنه نو اوس ګران لوستونکي دې خپله قضاوت وکړي چي سنجي او نران عوام د اهل حل او عقد په پورته اقسامو کښي عملاً شامل دي او که نه ؟

اوس پورته لغوي پېژندنه ورته په پام کښي نیسو او د اهل حل او عقدو لپاره د اسلامي فقهاؤ اصطلاحي تعریف رانقلوو چي استاد عبدالوهاب خلاف په خپل تالیف السیاسة الشرعیه نومي کتاب کښي په لاندي ډول تعریف کړی .

(اهل حل والعقد) الذین تختار هم الأمة من اهل العدالة والعلم والرای وتتبعهم فی امورها العامة واهمها اختیار الخلیفة ومبایعته . *

(یعني اهل حل او عقد هغه اشخاص دي چي د عدالت ، علم او رایي د خاوندانو د جملي څخه یي اسلامي امت خوښ کوي او د عامو کارونو په پرېکړو کښي ملت

---

* السیاسة الشرعیة - د عبدالوهاب خلاف لیکنه -

د دوی د فیصلو څخه تابع داري کوي، چې د اسلامي خلیفه غوره والی او انتخاب او د هغه سره د دوی مبایعه د دغو پریکړو یو ملزم جز دی).

د پاکستان په اسلامي جمهوریت کښې د شکلیاتو له مخې ملي شورئ او نورو ته د اهل حل او عقدو په ورلیږنه کښې د همدغې روش څخه استفاده کیږي، منتها په همدو سره تفاوت سره چې دلته یې انتخاب په مستقیمه توګه تر سره کیږي او نورو ته کاندید اشخاص یوازې د جمعیت العلماء او جماعت اسلامي پاکستان او د ځینو نورو ګوندونو د اسلامي شریعت په تول او تړاو برابر څېړي او ځینې نور یې بیا یوازې د پاکستان د قانون او حقوقي نظام او شرایطو د ارزښتونو سره سمون خوري. چې فقهاء د کورنیو، قبیلو او ډلو مشران او د عامه کارونو پوهان ټول د دغې شورئ په ترکیب کښې شته او همدوی دي چې د پاکستان په اسلامي جمهوریت کښې د رئیس جمهور د ټاکلو صلاحیت لري او هم دوی دي چې کله د ریاست جمهوري په شرایطو د یو برابر شخص سره د رئیس جمهور په حیث مبایعه وکړي نو اطاعت یې د پاکستان په ټول اسلامي ملت باندې قانوناً لازم ګرځي او د دوی د مبایعې پرته اګر که یو شخص د دغې چوکې د ټولو شرایطو لرونکی وي نشي رئیس کیدی. ❋

❋ : د پاکستان اساسي قانون.

چې همدغه مطلب استاد عبد الوهاب خلاف د پورته تعریف څخه محکښې کټ مټ په لاندې ډول توضیح کړی نوموړی لیکي:

ومن استجمع الشروط - شروط الامامة - المتفق عليها لا يصير اماماً له على الناس حق الطاعة إلاّ اذا بايعه اهل الحل والعقد *

یعنې که یو شخص د امامت د ټولو متفقه شرایطو لرونکی وي خو د اهل حل او عقدو د مبایعې پرته نشي امام کیدی او نه په خلکو باندې د اطاعت حق لري، چې د اسلامي امت د امام، امیر او د خلافت د چوکۍ اشغال او ورپسې په ټولو خلکو باندې د اطاعت د وجوب حق یوازې او یوازې د دغو اهل حل او عقدو د مبایعې څخه وروسته تحقق بیا موزي.

اوس نو د اهل حل او عقدو د انتخاب او غوره والي په دواړو صورتونو کښې یعنې که په مستقیم توګه غوره شوی وي او که په غیر مستقیم توګه غوره شوی وي د عامو مسلمانانو اراؤ پکښې د نظره نه ولویږي. بلکې په دواړو صورتونو کښې دوی د اسلامي امت نماینده ګان او وکیلان دي او د دوی د مبایعې سره جوخت د عامو مسلمانانو مبایعه امام ته حاصلیږي. نو له همدې کبله یې په دوی

---

* « السیاسة الشرعیة » د عبدالوهاب خلاف لیکنه -

باندې اطاعت هم واجب ګرځي.

منتها په همدو مره تفاوت سره که چېرې یې انتخاب په غیرمستقیمه توګه ترسره شوی وي نو په دې وخت کښې شوکت، دبدبه او په ملت کښې تام نفوذ ورته شرط وي چې هغه په دغسې مهمو پرېکړو کښې د اسلامي امت قاطع اکثریت خپل ځان د دوی د فیصلو پابند ګڼي.

لدې پرته یواځې په ټولنه کښې اسمي او عکسي پېژندنه او نور شهرت څوک د شرعي اهل حل او عقدو په چوکاټ کښې نشي ور داخلولی او یا د اهل حل او عقدو په مقامونو کښې د ډله ییزو روابطو له مخې د بې شوکته خلکو وراچونه د اهل حل او عقدو د مقام یواځې شکلي اشغال دی نه شرعي.

اګرچې د دغسې خلکو اسلامي مبارزه او د اسلامي حکومت د پلي کولو د پاره د دوی هلې ځلې د منځه د ټولو مسلمانانو په څېر د درنې ستاینې او احترام وړ دی خو د خپل عمر د یوې برخې مبارزه یې په دې لار کښې تر اوسه پورې د دې نه ده جوړه شوې چې په خپل اسلامي امت کښې دې دغه ډول دبدبه، شوکت او نفوذ پیدا کړي او همدا وجه ده چې د خپل ملت اکثره مسلمانان د دوی د فیصلو او پرېکړو خپل ځانونه په خپله خوښه پابند نه بولي.

نو نتیجه دا راوځي، چې کله د غه ډول اهل حل او عقدو له خوا

د یو اسلامي دولت خلیفه انتخابیږي نو په ملت کښې د استحکام په عوض د مقاومت سره مخامخ کیږي او بالاخره پخپله د مینځه ځي.

چې د نېکه مرغه زموږ د راولپنډۍ د مشورتي شورۍ په غونډو کښې دا موضوع درک شوې او د خپل انتصاب شوي دولت لپاره یې د کال په دننه کښې د منتخبو اهل حل او عقدو څخه مبایعه اخستنه ورته شرط کړې ده.

خو که اهل حل او عقد په مستقیمه توګه انتخابیږي نو لازمه ده چې د اهل حل او عقدو د پورته ذکر شوو ډلو د جملې څخه په یوه کښې په شرعي توګه داخل وي او بیا په دوی کښې د ټولو شرایطو په برابرو اشخاصو له مینځه د زیات فضلیت او تقوې خاوندان ووټونو ته ودرول شي، چې تر څو ملي شورۍ ته د مطلوبو اشخاصو د ورتګ لپاره لار اواره شي. که چېرې مستقیم انتخابات د اهل حل او عقدو له مینځه د زیات فضیلت او تقوې د خاوندانو پسې د چاڼ په غرض په اسلامي چوکاټ کښې صورت ونیسي نو نتیجه یې ډېره مثبته راځي او د دوی په وسیله جوړ شوی او انتخاب شوی دولت به هم د دوی د تقوی د تناسب په اندول پوره تقوی داره او سپېڅلی وي. خو کاشکې چې اسلامي دنیا د دغه ډول اشخاصو په غوره کولو کښې موفقه شي او یو ځل بیا نړیوال اسلامي خلافت ټولې نړۍ ته ور وړاندې کړي.

کښې چې په نبوي مسجد کښې دائر شوی وُ هم برخه اخستې او خپل اولني بیعت يې تائید کړی.

خو بر عکس د وهمه رایه د وهم امام ته ورکول د امامت د وهم عقد منعقدول وي او کله چې د عیني شخص د لمړي رايې په ورکړې سره لمړي امام ته عقد صحت موندلی دی او د عزل شرعي موجبات هم نشته نو د وهم عقد باطل دی، نو طبعاً رایه هم باطله ده. لکه چې مخکښې مو دا موضوع څېړلې ده.

خو زموږ د محترم کمیسون حقوقي لأیحې یراځې د وهمې (باطلې) رايې ته د شمېر په ارزښت قائله ده، چې البته عدول پکښې د باطلې رايې څخه تائیدي رايې ته د شمېر په دله کښې غوره وو ځکه د دوهم باطل عقد د انعقاد لانجه يې مینځ ته نه راوړه او د رایو د زیادت مقصود په لاس ته راته.

خو وضعي قوانین د یو کس د وهمه رایه په هر شکل چې وي اچوي جرم ګڼي او مرتکب يې محاکمې ته يې راکاږي، ځکه په دی قوانینو کښې د اصلي بیعتونو د بر والي او کوالي موضوع مطرح ده او بېشکه دغه ډول رایه د رایو د شرایطو د نه لرونکو د رایو په څېر په پوره معیار تاثیر اچوي، نو ځکه يې ممنوع کړي لکه چې دغه ګډوډي زموږ په دغه انتخاباتو کښې هم ښکاري او د بدو

اوس نو لازمه ده چې لاندې سوالونو ته ځوابونه ورکړو: -

۱: آیا په اسلام کښې په مستقیم ډول عام انتخابات شته؟ که وي نو د شرعي څلورو دلایلو د جملې څخه لکه قرآن کریم، نبوي احادیث، اجماع قیاس یو دلیل خو باید ولري او که وي نو هغه کوم دی؟ او همدارنګه یې د نفې لپاره هم دلیل باید ښکاره شي او که د نفې او اثبات دواړو لپاره قاطع دلایل نه وي نو بیا عمل کول پرې څنګه وي؟؟؟

۲: آیا ښځه د ذکر شوو فقهاؤ د ویناؤ په بعضو کلمو کښې لکه جمهور، جماهر، صحابه امت، کافة لحق، الناس، اهل الحل والعقد او نورو کښې شاملې دي او که نه؟ او که شاملې خو دي شرعي دلیل له مخې د اسلامي خلیفه په انتخاب کښې د برخې اخستو حق نه لري نو دا شرعي دلیل کوم دی؟ که ښځې د اسلامي خلیفه په انتخاب کښې مستقیماً برخه نشي اخستی او د دې حق څخه محرومې وي نو د خپل بیعت د ورکړې لپاره نمائنده نیولی شي؟ ځکه څوک چې د کامل نفاذ په حالت کښې د یو حق د اداء څخه په خپله محروم وي نو نمائنده به یې د هغه په اداء کښې څنګه نیابت وکړي؟ او که د خپل ځان لپاره د خلیفه انتخاب اصلاً په دوی فرض نه دی؟ او که نه نو ان د دوی جبري نمائندګان دي؟

او بالاخره یوه ډله عاقلې او بالغې ښځې د دوه شرعي محرمانو سره د یو او بل د شرعي سفر په نیت د خپلو کورونو څخه د باندې رواني شوي د

خپل سفر د شروع په اوله ورځ د نبوي حدیث د ارشاد سره سم دیو
شخص ته د دې قافلې امیر په حیث د جوړېدو ضرورت پېښ شو خو
د مسافرو په جمله کښې دواړو نرانو د دغه امارت لپاره ځانونه کاندید
کړه او شاتړې د مسافرو په ډله کښې ټولې ښځې دي آیا ښځې د دې دواړو
څخه یو د خپل سفر د ورځو او شپو لپاره د خپل امیر په حیث غوره کولی
شي او که نه حدیث یواځې د نرانو لپاره راغلی دی؟ او که نه ښځې یواځې
د اسلام د عمومي امیر او خلیفه په غوره کولو کښې برخه نشي اخستی او
له دې پرته د نورو امیرانو د غوره والي حق لري لکه د سفر امیر صدر
اعظم او نور شو ، نو په دې صورت کښې که یو نر شخص یواځې په یو
حلقه کښې د ښځو د اکثریت په بناء په مستقیمه یا غیر مستقیمه توګه د
اهل حل او عقدو په ډله کښې راشي او دې اوس د اسلامي خلیفه په انتخاب
او غوره والي کښې برخه اخلي نو دې خو په حقیقت کښې د ښځو وکیل
دی نو د خلیفه په غوره والي کښې د وه اشتراک په حقیقت کښې د ښځو
اشتراک نه دی؟

د اهل حل او عقدو له خوا د مسلمانانو لپاره خلیفه انتخاب شو، خو
انتخاب شوی شخص د خلافت د اسلامي شروطو په ټول برابر نه وُ نو په دې
وخت کښې ټول مسلمانان د اعتراض حق لري، چې هغه د عزل غوښتنه وکړي
ځکه اهل حل او عقد په حقیقت کښې د خلیفه په انتخاب کښې د مسلمانانو

وکیلان دي ارګه چې دوی په خپل انتخاب کښې خطا شوي مؤکلین یې حق لري چې د دوی په کارونو کښې مداخله او د خطا په تصحیح کښې اقدام وکړی.

اوس نو ښځې د دغه دول اعتراض حق لري او که نه؟ او که د اعتراض حق ولري نو دا خو پخپله په مؤکلینو کښې داخلیږي نو بیا د اهل حل او عقدو په مستقیم انتخاب کښې څنګه برخه نشي اخستلی؟ او که نه د اسلامي خلیفه په انتخاب کښې هیڅ راز دخل نه لري او د نرانو له خوا انتخاب شوی خلیفه د دوی جبراً خلیفه دی.

نو په دې وخت کښې د آزادې، عاقلې، بالغې مسلمانې ښځې د مړیانو د اهل ذمه وُ او نورو محجورینو سره څه فرق دی؟

۳: علم: آیا د عالم او امي رایه سره مساوي ده؟ فرضوو د اسې د افغانستان په روان جهاد کښې یو شخص ښه سیانه فقیه او په یو ګوند کښې د دارالافتاء رئیس دی او په خپل ګوند کښې دوه اسلامي فتوې او نورې فیصلې تړلې د اعتبار وړ دي او امي صاحب هم په همدغه ګوند کښې په اوسني روان حالت کښې په افغانستان کښې د یو ولایت قومنداني په غاړه لري او د جهاد د پیل څخه تر اوسه پورې په دښمن باندې مرګونی ګذارونه کړي دي او په خپل ولایت کښې د خپل نفوذ په ساحه کښې د خلکو د قضایاوُ او حوادثو په حل او عقد کښې یواځنی مرجع دی او د خپلو مرستیالو په

وسیله د دغو قضایاؤ په حل او فصل کښې اقدام کوي. ولې نوره یې خلاصه نه ده ویلې، په لیک او لوست نه پوهیږي او یوازې خپل رهبر د افغانستان د اسلامي خلافت د پاره ور بولي.

اوس دا دواړه د اهل حل او عقدو په جمله کښې شامل دي او غواړي چې د افغانستان د مسلمان ملت لپاره د اسلامي خلیفه په ټاکنه کښې برخه واخلي. او د بلې خوا ګورو چې په مسلمانانو باندې د خپلو ځانونو لپاره د خپله مینځه یو شخص د خلافت په منصب باندې نصبول کفایي فرض دی.

اوس د دغو فرضو د اداء په غرض پورته فقهه او امي قومندان دواړو د اسلامي خلیفه په انتخاب او غوره والي کښې برخه واخسته. آیا د دې دواړو رایه د بیعت ورکړه امام ته او دغه اداء د دې دواړو د ذمو او همدا رنګه د نورو مسلمانانو د ذمو څخه د دغو فرضو په ساقطیدو کښې یو شان مساوي قوت لري او که د عالم د بیعت ورکړه د خلکو د ذمو څخه د دغو فرضو په سقوط کښې د امي قومندان څخه څو چنده ده؟

او که نه د عالم د رایې اهمیت یوازې د اهلیت او د خلیفه د شرایطو په پیژندنه کښې دی نو په دې صورت کښې خو انتخاباتو ته کاندید شخص د اسلامي شرایطو د جندرې څخه پخپله راوځي نو د ده اهمیت به پکښې

کوم تاثیر واچوي؟

هغه شي د عامو انتخاباتو د جواز په صورت کښې نور امیان او عالمان هم درواخله. د نورو فرائضو په اداء کښې خو یې قوت سره مساوي وي لکه په جهاد کښې د عالم او امي مسلمان اشتراک یو شان د دوی دواړو او نورو مسلمانانو د ذمې څخه د دغو فرضو د سقوط لپاره کفایت کوي. یا د جهاد په ډګر کښې د دوه کافرو سره د یو مسلمان مقابله شوه چې په دې امي مسلمان او عالم دواړه سره برابر دي او دا نه ده ګوندې چې امي به د دوه مقابله کوي او عالم د څلورو.

۴: آیا ارتکاب د جرائمو او معاصو خلیفه ته د بیعت د ورکړې او د غوره والي مانع ګرځي؟

د پورته سوالونو ځوابونه او په دې هکله د اسلامي فقهاوو ویناوې اوکره څېړنه ما پخپل کتاب کښې چې "د اسلام په تاریخ کښې د امامت عقد" نومېږي کړې ده. ګران لوستونکي کولای شي چې هغه مطالعه کړي ځکه په دې موضوعاتو باندې بحث او نوره څېړنه ما د دې رسالې د اصل موضوع څخه لرې باسي.

دخلافت دمقام داشغالولو

اوکاندید لپاره ددوه رایو یا بیعتونو دحق استعمال

مخکښې مو دا اشاره کړې ده چې د اسلام په طلایي دوره کښې د خلیفه او بیعت کوونکو تر مینځ دغه شرعي عقد د هر فرد سره په جلا جلا ډول تر سره شوی دی. خو په اوس وخت کښې د بیعت ورکوونکو کثرت او د بیعت پېټوالی د یوې خوا او د خلافت مقام ته دکاندیدو اشخاصو تعدد د بلې خوا دغې طریقې ته هم نوې بڼه ورکړې ده، چې هغه د خلافت مقام ته د کاندید شخص په خپل صندوق کښې په یوه رایه اچولو باندې اکتفا کول دي، په دې معنی چې د خلافت مقام ته د کاندید شخص په خپله یوه حوزه کښې د رایې اچونه معنی ټولو حلقو ته د غږونې حیثیت لري چې ګواکې په ټولو حوزو کښې د شرعي مبایعې لپاره تیار دي چې مقابلتاً د بیعت ورکوونکو رایې وراچوني په ټولو حوزو کښې د ده صندوقونو ته له ده سره د اسلامي خلیفه په توګه د شرعي مبایعې د عقد انعقاد مینځ ته راوړي چې په حقیقت کښې د ده هغه یوه رایه اچونه په ټولو حوزو کښې د فرد فرد سره په جلا جلا ډول د مبایعې د کولو حیثیت لري او بس، او په دې ډول عقد نافذ شمېرل کیږي.

د اسلامي خلیفه په حیث بیعت اخستل او ورکول یواځې د بیعت کوونکو سره د عقد دانعقاد په وخت کښې ظاهرېږي له هغې وجې څخه د غه عقد کوونکو ته مبایعین وايي. او که نه له دې پرته خلافت ته د کاندید شخص رایه خپل صندوق ته واچونه کومه معنیٰ نلري او نه په مستقل ډول شمېرلی شي او که نه نو صندوق اېښودل، انتخابي نښه او په هره حوزه کښې انتخابي نمائنده لول پخپله د بیعت اخستو ته د ځان اماده کول دي او رائې اچولو ته ضرورت نشته، لکه څنګه چې د یو شخص خپل ځان د خپل ځان لپاره نکاح کول او یا د یو شخص خپل مال په خپل ځان باندې خرڅول د نکاح او بیعې عقدونه منځ ته نه راوړي. همدغسې د شخص خلیفه د خپل ځان لپاره د خپل بیعت اخستنه بې مفهومه ده.

له همدې کبله خلافت ته د کاندید شخص رایه د رعایاؤ د اراؤ په شمار کښې په مستقل ډول نشي شمېرلی بلکې د رعایاؤ د هرې رایې سره په طبعي ډول په شمار کښې پخپله راځي، ځکه دلته هر یوه عقد یا بیعت یوه رایه حسابېږي او سرشمېرنه مطلب نه ده.

خو د راولپنډۍ د شورىٰ په انتخاباتو کښې زمونږ د رهبرانو اولنۍ اراء چې طبعاً یې د خپل ځان لپاره اچولي دي او د خلافت د مقام لپاره کاندید وو هم د اراؤ په ډله کښې شمېرل شوي.

البته په غربي قوانينو کښې د غه ډول رايه شمېرل جائز دي ځکه هلته صرف د افرادو د سرشمېرې کثرت مدار د اعتبار دی او کوم شرعي ملحوظات نه لري خو په اسلامي شريعت کښې يو شخص يو وارې د امير په حيث او بيا د ما دون په حيث فرمنول او بيا پخپله د خپل ځان سره د د غو فرضياتو په اساس بيعت کول کومه سابقه نلري دلته اصلاً عقد نشته نو په شمار کښې به څه شی راشي . البته په اسلامي شريعت کښې دا شته چې خليفه به د بيعت څخه وروسته د وفادارۍ لوړه کوي ، په دې معنیٰ چې د بيعت ورکوونکو د غه ستر امانت يې په غاړه واخيست او د اسلام د سپيڅلي دين په تطبيق کښې به د خپل ټول طاقت او توان څخه لکه څنګه چې بيعت راکوونکو را په غاړه کړی کار اخلم .

چې دا پخپله په خپل ذات کښې شخص خليفه د عقد په يو لوري کښې واقع کېدل راپه ګوته کوي او بس .

او دا ټولې خبرې هلته ممکنې دي چې خلافت ته کانديد شخص خپله اوله رايه خپل صندوق ته وراچولې وي . خو که خپل ووټ يې د خپل حريف او جانب مقابل صندوق ته ور واچوو نو په دې وخت کښې دې د هغه سره د رعاياؤ په څېر بيعت ورکوونکي شمېرل کيږي او د شرعي موجباتو پرته د خپل بيعت په شرعي انفاذ مکلف دي او راګرځېدی ترې نشي نو په دې صورت کښې دې پخپلو ټولو حوزو کښې د هغه نمائنده دی

اوس او ده ته بیعت ورکوونکی اشخاص په حقیقت کښې د هغه بیعت کوونکی دی . نو اوس سړی نه پوهیږي چې دافغانانو د راولپنډۍ په مشورتي غونډه کښې زمونږ رهبرانو خپل اولني وتعهد د چاصندوق ته اچولي دي ، خو فرضوو د اسې چې د پورته تفسیرله مخې خپلو صندوقونو ته اچولي او خپل ځانونه یې د شورىٰ داعضاؤ د بیعت اخیستلو لپاره تیار کړی ښودلي .

اوس راځو د رهبرانو دوهمې رایې ته :-

د امامت عقد د نورو ټولو عقودو په څېر د جانبینو په رضا باندې ولاړ وي او هیڅ راز جبر او اکراه نه قبلوي . راځئ په دې هکله دامام ابوالحسن الماوردي "د کتاب الاحکام السلطانیه" چې په ۱۹۶۶م کال کښې په قاهره کښې چاپ شوی، د پینځم مخ دالاندې عبارت ولولو ،

واذا ، امتنع عن الامامة ولم یجب الیها لم یجبر علیها لانها عقد مراضاة واختیار لا یدخله اکراه والاجبار .

چې همدغه عمل د دوهم خلیفه د وصیت سره سم د جوړې شوې شورىٰ په کړو وړو کښې هم ښکاري ځکه موږ ګورو چې د دوهم خلیفه حضرت عمر رضی الله تعالیٰ عنه د استخلافي شورىٰ په ترکیب کښې عبدالرحمن بن عوف اولنی شخص ؤ چې د خلافت مقام ته د خپل کاندیدو له حقه تېر شو او په همدغه بناء د شورىٰ نورو پینځو غړو د دوی

له منځه د یو شخص د تعین په حصه کښې دې خپل امین ومانه چې هغه عامو اراؤ ته د مراجعې وروسته د ریم خلیفه حضرت عثمان رضي الله عنه د خلافت د بیعت لپاره تعین او ل یې پخپله ورسره د خپل امیر په حیث بیعت وکړ او بیا د شورې نورو غړو ورسره د بیعت شرعي مراسم په ځای کړه او په دې ډول د شورې نور پنځۀ غړي د خلافت مقام ته د خپلو کاندیدو له حقه یو د بل پسې تېر شو.

نو په هغه بناء اسلامي امارت ته کاندید شخص د خپلې انتخاباتي مبارزې په هره مرحله کښې مختار دی چې د خپله حقه تېر شي او د امارت د بل کاندید سره د خپل شرعي امیر په حیث بیعت وکړي.

چې له نیکه مرغه زمونږ د منتخب کمیسون لائحې د غه حق زمونږ د رهبرانو بلکې د خلافت لپاره کاندیدو اشخاصو ته بالکل محفوظ کړې او خوندي ساتلی ځکه د محترم کمیسون د انتخاباتي طریقې دوهمې مادې د شورې هر غړي ته د دوه رایو د استعمال حق په نظر کښې نیولی او بیا د هغې برخې څلورمې مادې د دواړو رایو ورکړه یو تنظیم ته ممنوع اعلان کړې. او بیا د کارت د مشخصاتو د برخې شپږمه ماده دواړه رائې په جلا جلا ډول کاندید شوو ګوندونو د جلې څخه خپلو دوؤ عضو شوؤ تنظیمونو ته په اچولو حکم کوي.

چون رهبران د شورې د اعضاؤ په جمله کښې راځي نو ځکه دوی

څخه بدتره حق یې لا داده چې زمونږ د اعلان شوي امام یا رئیس دولت لپاره ټولې دوهمې رایې اچول شوي وي ، چې په دې صورت کښې له ده سره اصلاً شرعي بیعت نه وي شوی .

سبه نو اوس د ملګرو رایو کاندید نه وي معلوم ځکه انتخابات پټ ترسره شوي ، چې د ملګرو رایو د اکثریت حقیقي ګټونکي معلوم شي او د بلې خوا د دغې شورئ غړي کله حاضرېږي چې د خپلو ملګرو و ټولو کاندید مشخص کړي .

د شورئ غړي

ځکه د دې شورئ غړي که دیوې خوا د اهل حل والعقد په دله کښې راځي نو د بلې خوا د کامل اعتماد په اساس د خپلو کوندونو له خوا انتخاب شوي چې د نورو په جذب برخه رایه باید خپل تنظیم ته ورکړي چې د بعضو تنظیمي مشرانو د وروڼو او ځامنو شمول په شورئ کښې د دې اعتماد یو جز دي او که نه له دې پرته په خپله په تنظیمونو کښې نور اهل حل اوعقد هم وو خو اعتماد نه وُ ، نو ځکه شورئ ته د خپلوانو په راتګ باندې مجبور شوي دي او همدا رنګه د حرکت انقلاب اسلامي له خوا یوازې د لوګر د ولایت څخه ۱۳ تنه ، د حزب اسلامي د ستر مجاهد ورور محمد یونس خالص صاحب په مشره یوازې د ننګرهار د ولایت ۱۵ تنه

هم دپورته موادو د احکامو په پیروي خپل ځانونه مکلف شمېرلی شي او هغه یې عملي کړي او داسې اټکل کیږي چې د دغې لائحې دپورته موادو طرحه اصلاً خلافت ته د کاندیدو اشخاصو لپاره شوې ده، ځکه د دې موادو تطبیق اصلاً د همدوی په برخه کښې د تطبیق وړ دی. او یوازې هم دوی دي چې د خپلې انتخاباتي مبارزې د دوران په هره مرحله کښې شرعاً مختار دي چې د خپلې کاندیدي له حقه تېر شي او د خلافت د مقام بل کاندید ته د خپل شرعي امیر په حیث خپل شرعي بیعت ورکړي.

خود شورئ نور عادي افراد یوازې د خپل یو بیعت په ورکړه د خلافت مقام ته د کاندید شخص سره د خپل شرعي امیر په حیث پابند گڼل کیږي او راګرځېدی ترې نشي او دوی ته د خلافت د مقام بل کاندید ته د خپل شرعي خلیفه په حیث د خپل دوهم بیعت د ورکړې جواز شرعاً نشته ترڅو چې اولنی کاندید پخپله د خپله حقه نه وي تېر شوی. د بلې خوا ګوروچې د محترم کیسون د لائحې د لمړي برخې دوهمه ماده او د دوهمې برخې د لمړي مادې څخه مخکښې لیکل شوي کرښې د حقیقي شخص د کاندید په حیث انتخاباتو ته ضمني احتمال لري خو د دوهمې برخې د دریمې مادې د احتمال بالکل زائل کړي او د کاندید او نامزد په حیث یې انتخاباتو ته حکمي شخص چې د غه هریو تنظیم دی بالکل تصریح کړی او په تېره بیا د دریمې برخې اوله، دوهمه او دریمه ماده چې د

حکومت ګروپ بندي شوي ارکان دوو ټولو د ډېر والي په اساس مشخص تنظیم ته سپاري او په دې خبره د تائید مهر لګوي چې ګواکې بیعت اخستو ته کاندید تنظیمونه یا بهتره ده ووایو حکمي اشخاص وو نه حقیقي.

خو ښکاري داسې چې زمونږ رهبرانو د پورته موادو د احکامو په پیروي خپل ځانونه مکلف نه دي شمېرلي. بلکې برعکس هر یو یې چې حقیقي اشخاص دي د افغانستان د خلافت مقام ته خپل ځانونه قصداً کاندید کړي دي چې دا قصد او اراده د دغه مقام د کاندیدو لپاره شرعاً کافي دی ځکه د پورته موادو د احکامو وضعه شرعي بڼه نلري، چې ترڅو دوی د هغې د احکامو په پیروي ملزم وګڼل شي. بلکې د هغې څخه غاړه غړول یو شرعي عمل دی چې زمونږ د رهبرانو له خوا شرعاً سرته رسیدلی دی. چې په دې خبرې باندې زما دلیل د جناب مستطاب پوهاند حضرت صبغت الله مجددي صاحب هغه وینا ده چې د رائګوي د نتائجو د اعلان څخه یې وروسته د ریاست د مقام د اشغال په لمړي ورځ وکړه.

نوموړی په خپله لمړي وینا کښې د خپل ځان په شمول انتخاباتو ته د ټولو رهبرانو د نامزدي او د هغوی نتائجو ته دا رنګه ټکو ته

نیولی: * اینجانب باکسب(۱۷۴) اراء از مجموع اراء بحیث رئیس دولت عبوري

انتخاب شدم"(۱) چې انتخاب کېدل طبعاً مخکښې کاندیدو ته اړتیا لري. نو دوی هم خپل ځانونه کاندید کړي وو.

اوس به وګورو چې ددې اسلامي خلافت د مقام د اشغال لپاره د کاندیدو اشخاصو رایه یا د تنظیم مشر د بل تنظیم د مشر سره د امیر په حیث مبایعه کول د دوی لپاره کوم حقوقي او شرعي ارزښتونه راوړي.

په راولپنډۍ کښې د افغانستان د مسلمانو خلکو په مشورتي غونډه کښې د احزابو مشران یا بهتره ده ووایو د خلافت مقام ته کاندید اشخاص د شورۍ د غړو په لړي سرکښې صندوقونو ته رسیدلي او خپلې رایې یو د بل پسې اچولې.

اوس یې که چیرې خپل دغه اولني بیعتونه یا آراء د خپل صندوق پرته د بل کاندید صندوق ته ور اچولي وي، نو په دې صورت کښې د صندوق خاوند د امیر په حیث د ده بیعت حاصل کړی ځکه د لیک په وسیله خپل بیعت یا رایه وراچوونه د خلافت مقام د کاندید صندوق ته د هغه سره د خپل شرعي امیر په حیث د شرعي بیعت او عقد شرعي انعقاد مینځ ته راوړي او د شرعي موجباتو پرته د هغه سره د خپل دغه شرعي بیعت په ورکړه شرعاً پابند دي. خود انسان د طبیعي غریزې له مخې اټکل داسې کېږي چې ګواکی د خلافت مقام

---

(۱): جریده وحدت اسلامي ۱۹ ګڼه ۱۳۶۷ هش د حوت اتمه.

ته کاندیدو اشخاصو خپلې لمړنۍ آراء یا بیعتونه خپلو صندوقونو ته وراچولي او ځانونه یې د شورئ د نورو اعضاؤ د بیعت اخیستلو لپاره آماده اعلان کړي. او بل داچې ځان لپاره یې د هغې د شمېرنې طمع هم لرله.

اوس نو د خلافت مقام ته کاندید اشخاص د خپلې انتخاباتي مبارزې په دوران کښې هر وخت حق لري او مختار دي چې دغې مقام ته د خپلو کاندیدو له حقه تېر شي او د بل کاندید سره د خپل شرعي امیر په حیث بیعت وکړي ځکه د دغه مقام دغه ستر مسئولیت په غاړه اخستل د ده د رضا پورې اړه لري او دې د دغه مقام په اشغال باندې څوک نشي مجبور ولې او بیا خو خاصه په هغه وخت کښې چې نور ورته د ده د تېرېدنې څخه وروسته په دوه خپو ناست وي چې خوشبختانه زموږ رهبران چې د خلافت مقام لپاره کاندید وو د خپلو آراؤ یا بیعتونو په اچوونه د نورو صندوقونو ته هغوی په دوهمه مرحله کښې د خپلو کاندیدو له حقه د خلافت مقام ته تېر ښکاري ځکه د خلافت مقام د بل کاندید شخص صندوق ته خپله رایه یا بیعت وراچول د صندوق خاوند د خپل شرعي امیر په حیث منل او د هغه سره د شرعي عقد تکمیل دی او دا کار خو زموږ رهبرانو په خپلو کښې انجام کړی دی او نور نو د چا بیعتونه د اسلامي خلیفه او امیر په حیث نشي اخستی ځکه دې په خپله د خپل شرعي بیعت په ورکړه هغه ته د

خپل شرعي امير په حيث پابند شمېرل کېږي.

او په دې برخه کښې زمونږ د راولپنډۍ په انتخاباتو کښې د خلافت مقام ته د کانديدو اشخاصو د خپلو کانديدولو له حقه څخه په تېرېدنې باندې د انتخاباتي کميسون خبرول هم بې ارزښته کړی ځکه د انتخاباتي کميسون لائحې په خپله دوی ته امر کړی چې د دوهمې رايې په استعمال سره بايد يو د بله سره په خپلو کښې يو بل ته د خپل شرعي امير په حيث شرعي بيعتونه ورکړي او د شورې نور اعضاء هم په دې خبره ښه خبر وو.

چې دغه ډول بيعتونه د دوهمې رايې په استعمال سره زمونږ د راولپنډۍ د مشورتي غونډې په انتخاباتو کښې زمونږ د دې اوو احزابو مشرانو چې د افغانستان د خلافت د مقام لپاره کانديد وو، يو تر بله انجام کړي او په دې ډول يو بل ته د خپله حقه تېر شوي او يو بل ته د خپل شرعي امير په حيث خپله رايه يا بيعت ورکړي.

خو مونږ فرضوو داسې: چې ګواکې د خلافت مقام ته دې شمېرو کانديدانو ټولو خپل شرعي بيعتونه د پوهاند مجددی صاحب سره د خپل شرعي امير په توګه انجام کړی او دوی ټولو د دغه مقام د اشغال لپاره هغه مستحق ګڼلی او د خپلو کانديدولو له حقوقو څخه تېر شوي دي.

خو د بلې خوا ګورو چې پوهاند مجددي صاحب هم د پورته لائحې

د حزب اسلامي د مجاهد ورور انجینر گلبدین حکمتیار په مشره کښې د ننگرهار د ولایت څخه ۹ تنه د اتحاد اسلامي له خوا د ننگرهار د ولایت څخه ۷ تنه د جمعیت اسلامي له خوا د لغمان د ولایت څخه د دوه ورونو غبرګ تاکل پورته شورئ ته د هغه اعتماد وړ کړه ده.* ځکه دا به غیر منصفانه وي چې ووایو چې د افغانستان په نورو ولایاتو او صوبو کښې نور اهل حل او عقد نه وو او د دوی کمبود د مجبورئ له مخې د ذکر شوو ولایاتو څخه پوره شوي دي.

اگرچې د د غسې محدود بیعت په وسیله د یو اسلامي خلیفه تاکل چې په شرعي توګه ترسره شي کوم مخالفت نه لري او په تېره بیا چې د یو عام بیعت لپاره د ټول اسلامي امت رائې ته هم وړاندې کیږي خو د ګوندونو په حیثیت شدیده لطمه واردوي. ځکه چې په متناسب ډول ئې د د غسې یوې انتصابي شورئ لپاره ئې د افغانستان په ټولو ولایاتو کښې اعتمادي اشخاص ونشو موندی نو سبا ورځ به په عامو انتخاباتو کښې دې کاندیدانو ته رائې ورکوونکي د کومه کچې او له همدې ځایه دا نتیجه په لاس راځي چې ګوانکی دا ګوندونه افغانستان شموله نه دي او ملي صبغه ئې نشته بلکې سیمه ایزي او محلي صبغې لري چې طبعاً ئې د افغانستان د ټول ولس څخه خپله نمائندګي په خپله په شک کښې

---

* اتحاد اسلامي جریده د حوت ۹ - کال ۱۳۶۷ هش.

اچولې ده او که نه نو د افغانستان په ټولو ولایاتو کښې جهاد په ټول قوت روان دی او د الحاد خاوندان ئې خپلو غارونو ته ورغونډ او محاصره کړي او په دغه برخه کښې ټولو ولایاتو خلک په یو صف کښې قرار لري. د شورئ په هکله کره خبره نه او د افغانستان د لویه جرګو سره د هغې مقایسه بلې مقالې ته پرېږدم او راځم اصلي موضوع ته :-

د شورئ د غړو نظریات؛ مننه نو د شورئ غړي د خپلې لمړي رائې په لوڅولو مشخص تنظیم ته غاړه نه ږدي. ځکه دوه وائې چې مونږ خو د محترم کمیسون د حقوقي لائحې مطابق انتخابات پټ سرته رسولی او د بلې خوا پورته لائحې د دغسې ناوړه عواقبو پېش بیني هم نه ده کړې، نو په مونږ څه سر ورځ راغلې چې د خپل تنظیم پرته بل چاته د خپلې رائې په ورکولو اقرار وکړو او بل دا چې د رایو لوڅولی د انتخاباتو د سری بودن سره منافات لري ځکه د نړۍ د ټول قوانین د فرد فرد د رائې لوڅولی لکه د دوهمې رائې په څېر ممنوع کړي او بیا دلته خو د شورئ دیوه غړي د دوهمه رایه د دغې لائحې بالکل قانوني ګرځولې. او د لائحې د تدوین محترم کمیسون ته د احزابو مشرانو مخکښې له مخکښې څخه د دوی حقوقي لائحې ته د پابندۍ تعهد سپارلی ؤ

نو کله چې د محترم کمیسون د رئیس له خوا راته دغه حقوقي لایحه واورول شوه ، نو موږ د خپلو رهبرانو په پیروي د مناقشې پرته سکوتاً هغه تائید کړه ځکه په دغسې نازک وخت کښې پر هغې کښې مناقشه کول اختلافاتو ته لمن وهل وه او موږ باید تصمیم نیولی وی .

کیدای شي محترم کمیسون د یو شخص لپاره د دوه رایو استعمال په هکله کومه حقوقي او فقهي فتوی لري او تاته نه وي معلومه او که فرضاً موږ خپلې لمړني رایې سبکاره کړو په ځایې مني ځکه دا اوسنی یو والی هم په نړي مزي تړلی دی نو د شورای د غړو د لمړیو بیعتونو لوځوالی د حقیقي اکثریت د ګټونکي لپاره داوسني امامت د ړنګولو او پاشلو په معنیٰ دی او بل اکثر په دغسې انتخاباتو کښې کله چې قانوني ګډوډي راځي مخکښنی کړه وړه هر څه ملغي او ړنګ اعلانیږي او د شورىٰ د اعضاؤ د رایو د لوځوالي موضوع نه وي مطرح او دا هم باید د نظره ونه غورځوو چې د شورىٰ ټول غړي د اهل حل او عقد د جملې څخه غوره شوي اشخاص دي پوره حقوقي او اسلامي حیثیت لري او باید کړه وړه ئې خوښې پر خوښې هدر لاړ نشي . ځکه په اوسنیو پېچلو حالاتو کښې د شورىٰ اعضاؤ بیا راغونډول او د افغانستان مسلمانو خلکو ته د دریم ځل لپاره د یو

اسلامي حکومت ټاکنه زمونږ د تجربو په اساس د ستنې دستورې څخه داوښتي تېره نه ده. یا په بل عبارت د بیا حکومت د ټاکنې لپاره د انتخابي لایحې وضع د وضعې د حل په شان آسانه کار نه دی ، نو اول خو زمونږ کوم ورته هرڅه قانوني دي او که نه نو محترم کمیسون چې د غه حقوقي لایحه وضع کړي باید د خپلې لایحې لپاره قانوني او شرعي ګودرې ولټوي او دا کار زمونږ په احزابو کښې اوس یو عرف ګرځیدلی ته نه ګورې دوه کاله وړاندې کله چې د ائتلاف یو هیئت یو اجنبي دولت ته سفر وکړ دلته یې سیاسي مخالفینو هغوی د دغه سفر د هدف په هکله سختې نیوکې وکړې خو هیئت د راستنیدو څخه وروسته خپل د غه سفر شرعي وباله او جانبو خپل په دغه لړ کښې کتابونه تصنیف کړل کله چې یوګوري په بل به د بطلان ګزنه پخپله راکاږي.

نو زمونږ یو ځل بیا د عوامو د غه متل چې کتابونه دریابونه دي هرڅه پکښې شته تطبیق او د ازمویني لاندې نیسو.

د شورى اعضاء وايي : ته خپه کېږه مه، اګرچې زمونږ د انتخاباتو په نتیجه کښې د افغانستان د مسلمانو خلکو لپاره په اسلام مؤمن او مجرب شخصیت د رئیس دولت په حیث اعلان شوی چې د افغانستان ۹۵ فیصده خاوره عملاً هم د اوس د ده د حکومت

د کنترول لاندې ده ، خو زمونږ د غه انتخابات او رايې اچونې د حقيقي شخص سره په اوله مرحله کښې شرعي عقد او بيعت نه ؤ بلکې انتخابات اصلاً دې اووه تنظيمونو ته شوی او رايې ته نامزد حکمي اشخاص ؤو نه حقيقي.

په دې ډول چې د مخکښې څخه د حکومتي ارکانو تقسيم شوی گروپ بندي د ووټونو د زيادت د مراتبو په اساس بايد تنظيمونو ته ور وسپارل شي لکه چې د نوموړي لايحې لاندې مواد زمونږ په دغه توضيح پوره صراحت لري

طريقه انتخابات . . ماده اول" رائ گری برای هفت بخش عمده در یک مرحله صورت میگرد" . ماده سوم " در هر کارت برای هفت تنظیم نامزد شده جای تعین شده رای دهنده فقط به دو تنظیم مورد نظر رائ داده میتواند ". دریمه برخه " تعین بخش های فوق قرار ذیل است ": ـ

ماده اول ، تنظیمیکه رائ زیاد بدست آورد ریاست دولت و وزارت صحیه را بعهده میکرد .

دوهم او دريمه ماده هم د حکومت تقسيم شوی ارکان د رايو د زيادت او کمښت له مخې يو مشخص تنظيم ته سپاري.

پينځمه برخه طريقه رائ دهی : ماده سوم:" در کارت رائ دهی

اسم تنظیم های هفتگانه بالترتیب حرکت انقلاب اسلامي، حزب اسلامی، جبهه نجات ملی، جمعیت اسلامی، حزب اسلامی مولوی صاحب خالص، اتحاد اسلامی، محاذ ملی ثبت شده است". خو په شورۍ کښې د بعضو ورونو د تنظیمونو د اسماؤ سره د لیک په وسیله عدمه پېژندنه د دې سبب شوه، چې دوی ته د اسانتیا په ملحوظ دې د هر رهبر عکس او فوتو د ده د خپل تنظیم د نامه لاندې د انتخابي علامې په حیث چاپ او نصب شي لاندې ماده ولوله: "بخاطر سهولت در امر رائگری عکس سران هفت تنظیم در کارت رائ دهی چاپ شده است"، که چېرې د حقیقي اشخاصو لپاره کوم بیعت اخستل وی نو لازمه وه په قانوني اوراقو کښې د هغوی پېژندنه درج وې یا زمونږ دغې انتخاباتي لائحې د هغوی په هکله یادونه کړې وی او هغه ځای دی چې د نړۍ په اکثره پارلماني هیوادو کښې اګر چې د انتخاباتو قانون یې په مستقیم او پټ ډول درایې په اچونې حکم کوي.

خو د پارلمانو د انتخابي تعامل له مخې د مملکت مهم شخصیت یعنې د رئیس دولت او صدراعظم په انتخاب کښې په محسوساتو اتکاء کوي په دې ډول چې په ښکاره توګه د کوټې په اوچتولو سره انتخابیږي ترڅو یې پېژندنه په محسوس ډول تثبیت شي

ځکه دیوې خوا د ملت نمائنده ګان محدود او د بلې خوا ریاست ته کاندید شخص د غه لیدنې انتخاب په حرج کښې هم نه اچوي.

د پورته اوږد بحث څخه هم دا نتیجه راوځي چې ګواکی رائۍ کړي دې اووه تنظیمونو ته شوی چې تر څو د حکومتي ارکانو تقسیم شوي ګروپونه د اراؤ د زیادت په اساس تصاحب کړ. او د غه کار کټ مټ عملي شو ځکه د رایو د اعلان په نتیجه کښې د جبهه نجات ملي ګوند د ۱۷۴ ووټونو په ګټلو سره لمړی مقام وګاټه او د محترم کمیسون د لائحې د بحثونو د برخې د اولې مادې په حکم یې ریاست دولت او د صحت وزارت قانوناً خپل کړ او بیا یې د همدغې لائحې د اولې برخې چې متاسفانه عنوان یې نښته د دوهمې مادې د حکم په پیروي لکه چې وایي «سران تنظیم یا هرکدام مستقیماً در پست های مهم هست کابینه سهم بگیرند» پوهاند صبغت الله مجددی د دغه بخشش د غه مهم پست په غاړه واخیست، ځکه په اوس وخت کښې دې د جبهه نجات ملي د ګوند مشر او بلامنازعی رهبر دی او په دې دول نوموړی رئیس دولت اعلان شو. اوس نو د پوهاند مجددي سره د خپل ګوند د غړو بیعتونه شته او ځینې بیعت کوونکي خو یې په دیني علومو پوره سنبال، صادق، صالح او د اهل حل او عقد د جلې څخه غوره اسلامي شخصیتونه هم دي او د بلې خوا

ګوري چې د راولپنډۍ د مشورتي غونډې د پرېکړو له مخې د ده په امارت کښې د نورو ګوندونو مشرانو عملاً په کار پیل کړی او په دې وسیله يې د خپلو ګوندونو د اعضاؤ سره خپل مخکښني اضطراري بیعتونه یو ځل بیا رنګ اعلان کړې چې دا پخپله د پوهاند مجددي سره د خپلو احزابو په نمائندګي د هغه د بیعت تائید دی او همدغه ځای دی چې د پوهاند مجددي سره دیو حقیقي شخص په حیث د امامت د عقد او بیعت شرعي انعقاد مینځ ته راځي او خپل شرعي چوکاټ ته داخلیږي او کیدای شي چې په افغانستان کښې د عامو، آزادو انتخاباتو څخه وروسته لکه چې د محترم کمیسون لائحې پیش بینې کړي د ملت منتخبو نمائندګانو حضورته ور وړاندې شي او د خپل بیعت د تائید آخرنۍ مراحل طی کړي.

اوس نو ته دیو شخص د دوهمې رایې په ممنوعیت نور ټینګار پرېږده ځکه چې په دغسې رایه اچونې کښې یو مقنن هر څه په نظر کښې لري. د حالاتو او خطرونو په بناء د زمان او مکان غوښتنو ته باید ځواب ووایې چې په هم دغه اساس کله به یو شخص ته د دوه رایو د استعمال حق ورکوي او کله به يې دیوې رایې د استعمال هم محدود وي، لکه چې زمونږ د محترم کمیسون

بسم الله الرحمن الرحيم

تمهيد

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على اشرف المرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين.

د یو شخص لپاره د دوه رایو حق ورکول په عيني موضوع کښې تازه اجتهاد او نوی ابتکار دی، چې په ټولو آسماني او ځمکینو حقوقو کښې تر اوسه پورې سابقه نه لري. البته د یو شخص لخوا د بل شخص لپاره د هغه په نمایندګي یا د قوم د مشر له خوا د ټولې قبیلې په نمایندګي په اسلامي شریعت کښې د بیعتونو نمونې شته د مثال په ډول: د حدیبیې په صلحه کښې زمونږ پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپله د حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه په نمایندګی د بیعت شکلي چارې سرته رسولې. ✱

همدارنګه په هغه غونډه کښې چې په سقیفه بني ساعدهٔ کښې زمونږ د ستر پیغمبر صلی الله علیه وسلم تر وفات وروسته د انصارو له خوا دائره شوې وه او د خبرتیا وروسته بې ځنډه مهاجرین هم پکښې ور شامل شو. نو غونډې کاملاً په اسلامي فضاء کښې

✱ العواصم من القواصم مخ ۱۰۵

په حقوقي لايحه کښې هرڅه سنجول شوي ښکاري که لږ غور پکښې وکړي په ډېره ماهرانه توګه ئې په يو ډز دوه مرغه ويشتلي ځکه د يوې خوا د شورٰى د اعضاؤ څخه د هرچا د خپل تنظيم مشر خوشحاله پاتې شو او د بلې خوا عيني ګوند ته د دوهمې رائې بنديز د دې سبب شو چې خپل غوره شوي کانديد ته دوهمه رايه ورکړي او که رښتيا ووايم د مقنن سترګې د اراؤ په زيادت کښې اصلاً هدغې دوهمې رائې ته متوجه وي.

د شورٰى يوه غړي ته د دوه رايو
د جواز اساسي علت

نو د شورٰى يوې عضوې ته د دوه رايو د استعمال دۀ مقابلو ګوندونو ته شايد اصلي علت همدا وي چې د يوې رائې په واسطه د خپل تنظيم سره د شورٰى د اعضاؤ اړيکې خوندي پاتې شي ځکه دا خو د اعتماد له مخې شورٰى ته راغوښتل شوي وو. نو که چيرې يو ګوند ته د شپېتو څخه کمې رائې اچول کيدى طبعاً د ګوند د مشر بدګماني پخپلو اعضاؤ مينځ ته راتله او په دې ډول د شورٰى د هرغړي موقف په خپلو ګوندونو کښې په خطر کښې وليدۀ لکه چې په پخوانيو اتحادونو کښې د شورٰى په اعضاؤ کښې د استقلال خاوندان په همدغه شوم سرنوشت اخته شوي دي، نو کله که د

شوری هر غړي ته د يوې رايې د استعمال حق په نظر کښې نيول کيږی او يا يوه ګوند ته دواړه رايې اچول کيږی ډېره ممکنه وه چې ټولو ګوندونو مساوي رايې ورکړې وی چې په دې ډول د نتيجې په په ځای يو بل بحران مينځ ته راتهٔ چې تلافي يې بيا ډېره سختېده. او د بلې خوا واړه احزاب يا بهتره ده ووايو غير رسمي ګوندونه ځکه وړوکتوب او لوی والي په اوسنيو شرايطو کښې د ځينو امکاناتو پورې تړلي دي او هغه د دوی په واک کښې يا اصلاً نشته يا ډېر کم دي، خو په هر صورت د لويو ګوندونو د مهربانۍ له مخې د دوی ډېر يو کم تعداد هم د شورا په غړيتوب منل شوي وو. اوس نو که چېرې د شورا هر غړي ته يوازې يوه رايه په نظر کښې نيول کيږی او هلته رياست ته د کانديدو احزابو د جلبې څخه د يوه رايې اضافه کيږی او خصوصاً لا په هغه وخت کښې چې د رايو د زيادت شمېر د دغو غړو د شمېر سره برابر وی نو ډېره توله د دوی سرته راتله، لکه چې هم دا اوس هم ځينو مخالفو ته د دوی په حق کښې د غه اشتباه توليده شوې نو په آينده کښې ډېر امکان وو چې په دغسې شوراګانو کښې دوی د خپل غړيتوب څخه محروم شوي وی او د بريالي ګوند سره د ځينو روابطو په اتهام تورن کېدل، لکه چې د پخوانيو اتحادونو ړنګېدل د همدغو اتهاماتو څخه

سرچینه اخلي نو دا واړې باید نوره د ړنګېدلو او اتهام موضوع نه وي مطرح.

نو د شورٰی یره غړي ته د دوه رایو د استعمال حق ورکول او په تېره بیا عیني تنظیم ته د دوهمې رایې ممنوعیت په پوره توګه ټولو اشتباهاتو یخې اوبه توی کړي وی ځکه د یوې خوا د هر تنظیم رایې د شپېتو څخه کمې نه دي چې په دې ډول د هر ګوند د مشر په شورٰی کښې په خپلو انتسابي غړو باندې اعتبار په ځای پاتې شو او د بلې خوا عیني تنظیم ته د دوهمې رایې ممنوع والی د شورٰی اعضاؤ ته دا فرصت ورکړه چې خپل خوښ شوی کاندید ته دوهمه رایه ورکړي او په دې ډول د وړو احزابو د غړو اراء هم پکښې ور ادغام شوي د ګیلې او اتهام مدارک پکښې پخپله د منځه لاړ او په غوڅه توګه د ړنګېدلو څخه ونیول شو او باید دا هم اضافه کړو چې په مساوي ډول د شورٰی په اعضاؤ کښې زیادت د شوي تصویب په اساس زموږ ستونزه نه حل کوله او عیني پرابلم منځ ته راته.

د ګوندونو د لوی والي او کوچنیوالي له حیثه د شورٰی د غړو ټاکنه

اګرکه په حقوقي لحاظ حکمي شخصیتونه د یو بل سره په دغسې

موارد کښې برابر او مساوي حقوق لري او هیڅ راز شرایط لکه افراد ، مساحت، جغرافیه، قوت او نور په دغه برابرۍ تاثیر نه اچوي چې ښکاره نمونه يې د ملګرو ملتو ټولنه ده د دغه سازمان ټول غړي هېوادونه یو برابر او مساوي حقوق لري او ټول د یوې رايې څښتنان دي د نفوسو د ډېروالي د خاورې پلنوالي یکښې په نظر کښې نه وي نیول شوي، چې د کوېټ او هند جمهوري هېوادونه يې یو ښه نمونه ده ، چې د نفوسو او مساحت له پلوه هند د کوېټ څخه تقریباً زر برابره لوی دی خو د رايې ګرېه په وخت کښې د دواړو هېوادونو رايې د ووټونو په زیادت او کمښت کښې یو شان تاثیر لري او یوه د بلې څخه په حقوقي لحاظ بهتره نه ده خو که فرضاً زمونږ د احزابو د نفوسو شمېر او ساحه تثبیت شوې وي او مقتدر ګوند د نفوسو او ساحې د ډېروالي په اندازه د نورو ګوندونو په نسبت شورئ ته د زیاتو غړو په ورلېږلو مستحق پېژندل شوي وي ، نو په دې صورت کښې هم دغه ګوند د هم د ضحایه ګټونکی ؤ او د شورئ دائرېدو ته هډو ضرورت نه پېښېده ځکه تجربې ثابته کړه چې د افغانستان ټول ګوندونه چې د کوم هدف د پلي کولو د پاره کار کوي ، د هغو اشخاصو د جملې څخه يې ورته ګوندي فعالیتن ټاکلي چې په ټوله معنیٰ خپلو ګوندي منافعو او

رهبر ته وفادار دي او د نورو په جذب کښې خپل کوند ته پوره مهارت لري لکه چې د جهاد د قومندانانو د یو کوند څخه بل ته راکش کول د همدغه مهارت یوه ستره نمونه ده او که نه لدې پرته خو قومندان صاحب هلته په جهاد بوخت وي نو بل کوند ته د څه لپاره جذبیږي . چې طبعاً د غسې شورا کانې د هم د غسې ماهرانو د وجود څخه ترکیب بیاموي چې نتیجه یې خو د به خوده په شورا کښې د زیاتو غړو د کوند په نفع پخپله تمامیږي او نور نو په دې خبره سرنه خوښ وو .

نو ، شورا هر غړي ته د دوه رایو د حق استعمال د دوه مقابلو کوندونو ته د پورته ملحوظاتو په بناء مثا ید مینځ ته راغلی وی چې تر څو دا ټول جنجالونه ختم شي لکه چې ختم هم شو .

داوه د شورا د ځینو غړو نظریات ، څېړنې او تبصرې چې د محترم کیسون د پورته لایحې یو کس ته د دوه رایو جواز په هکله یې وړاندې کړي او ابراز کړي دی .

خو دغه عوامل او ملحوظات د یوه غړي د دوهمې رایې لپاره کوم شرعي جواز نشي برابرولی ، ځکه په دوهمې رایې سره د دوهم شخص سره د امامت دوهم عقد منعقدول دی او ده خو په لمړي رایې سره د لمړي کاندید سره دا بیعت یو ځل کړی نو د شرعي موجباتو پرته دوهم عقد او بیعت کول د لمړي امام د بیعت څخه کله چې

په قصدي توګه وي بغی معنیٰ ده لکه چې د څلورواړو مذاهبو ټول فقهي پوهان په دې خبره متفق دي. نو د مقننو او اسلامي مشر د اوامرو او قوانينو څخه اطاعت هغه وخت لازمي دي چې شرعي نواهي جائز او شرعي آوامر يې ناجائز نه وي ګرځولي د پورته حالت په عکس کښې يوه اسلامي ټولنه بلکې د غسې يوه مهمه شورئ د هغه په اطاعت مکلفه نه وه او که رښتيا ووايم د يو اسلامي مقنن رول د مباحاتو په شاؤخوا کښې زيات چورلي چې د ضرورت په وخت کښې د هغوی په کولو او يا د هغوی څخه په پرهيز باندې يوه اسلامي ټولنه قانوناً مکلفه کړي. او که نه نو د اسلامي آوامرو په پيروي او د نواهيو څخه په منع خو عاقل، بالغ مسلمان پخپله مکلف دی. مثلاً د ځان لپاره به امير ټاکي د شرعي موجباتو پرته به هغه ته د خپل بيعت په ورکړه پابند دی. په شرعي امورو کښې به د هغه اطاعت کوي او نور نو متأسفانه زمونږ د راولنډې د مشورتي غونډې په انتخاباتو کښې د غه شرعي اصل چا په پام کښې نه دي نيولي او د شورئ اعضاؤ پخپله خوښه اول د خلافت د يو کانديد سره د خپل خليفه په توګه بيعت کړی او بيا ترې پخپله خوښه را ګرځيدلي او د اسلامي خلافت د بل کانديد سره يې بيعت انجام کړی او دا ځکه چې د محترم کميسون حقوقي لائحې ورته امر کړی اګر که ناجائز يې ورته

جائز ګرځولی.

اوکه فرض کړو د شورئ لمړیو بیعت اخستونکو کاندیدانو دخپلې انتخاباتي مبارزې په دوران کښې دخپلو نامزدیو څخه د خلافت مقام ته لاس اخیستی او د شورئ اعضاؤ ته یې ابلاغ کړی وي چې د دغه مقام دغه ستر مسئولیت په غاړه نشي اخیستی هلی زړکوئ د یو بل کاندید سره شرعي بیعتونه وکړئ چې ترڅو دغه خلا ډکه شي او دوی هم د هم دغه ابلاغ او خبرتیا له مخې خلافت د بل کاندید سره دخپل اسلامي خلیفه په توګه بیعت انجام کړی وی نو په دې صورت کښې هم دغه بیعت ټیک دی خو دا کار هرګز نه شوی او نه به وشي.

خو په دې صورت کښې هم یواځې هم دغه بیعتونه باید وشمیرل شي چې ترڅو د حقیقي اکثریت ګټونکی معلوم شي او اول بیعتونه لغوه دي او په شمار کښې نشي راتلای. خولکه چې کتل کیږي د راولپنډۍ د مشورتي غونډې په انتخاباتي جریان کښې دغه ډول حادثه نه ده پېښه شوې.

خو په هر تقدیر د دواړو بیعتونو د یو بل سره ګډول او په شمیر کښې د دواړو رایو ته په مساوي شرعي ارزښت قائلیدل د شرعي او باطلو بیعتونو په یوه تله تلل دي، چې دا کار زموږ د

راولپنډۍ د مشورتي غونډې په انتخاباتي جريان کښې بالکل انجام شوی دی او په دې ترتيب د اصل او شرعي بيعتونه نتيجېکښې ورکه او هريږې د باطلو بيعتونو د زيادت احتمال لري. او په دې ډول زمونږ د اعلان شوي رئيس دولت د بيعتونو زيادت د باطلو اراؤ د زيادت د احتمال څخه نه خلاصيږي او دا احتمال هم شته چې ټولې ورته دوهمې رائې اچول شوي وي چې په دې صورت کښې به په شورئ کښې له سره اصلاً شرعي بيعت شوی نه وي.

دوهمه برخه

انتخاباتو ته د حکمي اشخاصو نامزدي :-

انتخاباتو ته د کاندید په حیث د تنظیمونو یا د حکمي اشخاصو په حصه کښې غرض دا دی چې واقعاً د منتخب کمیسون د لایحې اکثر مواد او د شورئ ټول کړه وړه په همدغه محور چورلیدلی. خو د دغې لایحې د اولې برخې دوهمې مادې او د پخشونو د تعین د برخې لمړی مادې د دې اووه ګوندونو بالفعل مشران او دې چوکیو ته بالقوه کاندیدان ټول په غیر مستقیمه توګه په طمع کښې اچولي وو، چې دغه باز به چا په سرکښیني. د انتخاباتو په نتیجه کښې دغه طالع د جبهه نجات ملي د ګوند په سرکښیناستې او د افغانستان د مسلمانو خلکو خلیفه، امام او امیر د همدغې ګوند په افرادو کښې منحصر شو چې د پخشونو د برخې د لمړي مادې د پیروي له مخې د اولې برخې دوهمې مادې په حکم پوهاند صبغت الله مجددي د افغانستان مسلمان ملت ته د امام، امیر او اسلامي خلیفه په توګه د یو مستحق شخص په توګه ور وپیژندل شو. اوس نو که خدای ناخواسته په اوسني وخت کښې پوهاند صبغت الله مجددي مري، استعفا

کوي یا د ګوند د امارت څخه عزلیږي نو خامخا جبهه نجاب ملي ګوند ته یو بل شخص د مشر په حیث راځي او هغه به زمونږ رئیس جمهور وي او که دا هم په پورته سرنوشت اخته کیږي بل به جبهې ته د مشر په حیث راځي طبعاً دا به زمونږ رئیس جمهور وي که دا هم د مرګ، عزل او استعفا په لومه کښې برابر شي نو بل څوک به د جبهه نجاب ملي ګوند ته د مشر په حیث تعینیږي دا به زمونږ رئیس جمهور وي او همدغه دی تسلسل ځکه د طریقې انتخاب د دریمې مادې د تصریحاتو له مخې انتخاباتو ته نامزد تنظیمونه یعنې حکمي اشخاص دي او بیا د بخشرنو د تعین د برخې د لمړي مادې د حکم سره سم د جبهه نجات ملي ګوند چې یو حکمي شخص دی د دولت د ریاست ګټونکی دی اوس نو د دولت د ریاست له مقام څخه د هر حقیقي شخص په ټک باندې د جبهه نجات ملي د ګوند د انتخاباتي ګټې په نتیجه کښې کوم تغیر نشي راتلای ځکه ګټونکی خو ګوند دی یعنې حکمي شخص دی نه حقیقي او دغه حق د دوي ګوند افرادو ته نومړي لائحې بالکل محفوظ کړی او په دې کښې انحصار کړی دی.

ننداره خو به یې لاهلته وي چې په روان حالت کښې په

ادامه پیدا کړه او حقدار شخص ته د امامت د حق د سپارلو په لټون پسې وشو، چې په نتیجه کښې د مناقشې وروسته د ځانګړو اوصافو او میزاتو په درلودلو سره د مسلمانانو لمړی خلیفه ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه د امامت د عقد لپاره تعین شو چې په همدغه اساس لمړی حضرت عمر رضی الله تعالی عنه او بیا یو شو محدودو اشخاصو د مهاجرینو په نمایندګۍ، بشیر بن سعد د خزرج د قبیلې په نمایندګۍ او اسید بن حضیر د اوس د قبیلې په نمایندګۍ په داسې حال کښې چې قوم هم ورسره وو د خپل لمړي خلیفه حضرت ابوبکر صدیق رضی الله تعالی عنه سره .

د امامت د عقد مراحل د لاس په ورکړې سره، سرته ورسول چې همدغې عملې ته په اسلامي شریعت کښې بیعت وایې او بیا همدغه بیعت چې په دغه وړه غونډه کښې منعقد شوی وه .

وروسته د یو عام او پراخ بیعت په ترڅ کښې په نبوي مسجد کښې د عامو مسلمانانو له خوا د تائید وړ وګرځید چې د بیعت همدغه کړن لاره د اسلام په طلائي دوره کښې د راشده خلفاؤ په ټاکنه کښې بالکل معموله وه . *

---

* طبري .

افغانستان کښې د عام بیعت تر اخستو وروسته زمونږ اوسنی رئیس جمهور د حزبي اصولو او ضوابطو له مخې د خپل ګوند څخه ګوښه او عزل شي او یا د ګوند د مشرۍ څخه د ده د استعفا په صورت کښې د غه ګوند د ځان لپاره یو بل څوك د مشر په حیث وټاکي او د نومړي لایحې د پورته موادو د احکامو د پیروۍ له مخې د افغانستان د دولت ریاست ته هم را وستل وغواړي ځکه چې ددې لایحې پورته موادو د دولت ریاست د همدغه ګوند په افرادو کښې منحصر کړي او پوهاند مجددي صاحب خو اوس د دغه ګوند عضو نه دی او دلته بیا پوهاند مجددی صاحب د خلکو په شرعي بیعتونو اتکاء وکړي او د ریاست دولت د مقام څخه په شالاړ نه شي او استدلال بې دادی، چې زه خو یو حقیقي شخص یم او د امامت د ټولو شرایطو لرونکی یم د افغانستان مسلمانو خلکو د مستقیم او آزاد بیعت په اساس خپل خلیفه ټاکلی یم، نو د شرعي موجباتو پرته هیڅ ګوند بلکې هیڅوك نشي کولای چې ما د دغه مقام څخه لرې او عزل کړي.

او د یو ګوند په مشرتوب او غړیتوب کښې د دولت دریاست انحصار شرعاً نشته بلکې د امامت د عهدې لپاره ځانګړي شرایط دي او هغه په ماکښې ټول شته او زما د اطاعت څخه سرغړونه

بغي معنیٰ ده. خبردار چي ځانونه ونه بنوروئ، چي د اسلامي شریعت په اساس د ده دغه استدلال بالکل منظور دی او څوک يې د شرعي موجباتو پرته د عزل صلاحیت نه لري چي د دغسي واقعې يوه ژوندی نمونه په زمکينو قوانينو کښې هم دا اوسهم شته مثلاً د جنوبي افريقې اوسنی رئيس جمهور سنباغلی (بوتا) د خپل حزب د رياست څخه عزل شوی ولې د مملکت د رياست واګی په لاس کښې لري.

نو په دې صورت کښې به د جبهه نجات ملي ګوند د رياست د دولت مقام دلاسه ورکوي او مجبور وي چي يواځې د صحت عامې وزارت ته شپې ورځې سبا کړي خو متأسفانه که د دې نورو ګوندونو مشران د خپل ګوند د مشرتوب څخه لرې کيږي او يا ټول وزيران په خپلو ګوندونو کښې خپل غړيتوب دلاسه ورکوي نو په دې وخت کښې بيا د دوی بله کومه مخه نشته، خود به خوده له مينځه ځي.

د اسلام په مقدس دين کښې

د حکمي شخص نامزدي

اسلامي شريعت د حکمي شخص سره د امير، خليفه، امام په حيث بيعت کول ناروا بولي ځکه د امامت د شرايطو اهليت نه لري د امامت د شرايطو لپاره يواځې حقيقي شخص اهل دی.

او بس.

چې دادی د زیات وضاحت لپاره دوه یا درې شرطه راوړو. مثلاً څوک چې د اسلامي دولت د خلافت او مشرید واګی په لاس کښې اخلي باید لاندې شرایط ولري.

۱ ـ د سلامت جسمي څخه برخورداره وي.

۲ ـ نر به وي.

۳ بالغ به وي.

۴ ـ عاقل به وي.

اوس نو پراخو حقیقي شخص په دغو اوصافو موصوفیږي او حکمي شخص له دغه اتصاف څخه محروم وي او اهلیت نه لري. مثلاً د پورته فقهي او حقوقي شرایطو په رڼا کښې داویلی شو، چې د پاکستان د اسلامي جمهوریت جمهور رئیس ښاغلی غلام ـ اسحق خان علاوه په اسلام او سلامت جسمي باندې نر هم دی بالغ هم او عاقل هم.

خود «یوګوند» او تنظیم د اتصاف په برخه کښې دغه فقهي شرایط بیا صدق نه کوي. مثلاً دا نشو ویلی چې دا تنظیم نر دی دا بله ښځه یا دا ګوند بالغ دی دا بل یې نابالغ یا دا حزب په سد دی دا بل یې لیونی همدغسې د امامت نور شرایط هم در واخله چې ما په خپل ځای کښې پوره شرحه

کړې. ګران لوستونکي کولای شي چې هغه مطالعه کړي. *
او په همدې ترتیب ملي شورئ او نورو مجلسونو ته د خپلو
نمائندګانو ټاکل هم دي. همدغه ځای دی چې په ټولو هغو
هیوادو کښې چې د احزابو په بنیاد پکښې انتخاباتي مبارزه
کیږي دانتخاباتي جریان په معینو ورځو کښې ټولو حلقو ته
د کاندیدانو په حیث حقیقي اشخاص ودریږي.

چې د پاکستان په نږدې تېر شوو انتخاباتو کښې به موشاهد
دا هرڅه کتلي او لیدلي وي.

حتی د ائتلافي دولتونو په تشکیل کښې اول د ګوندونو
ترمینځ مفاهمه کیږي له توافق وروسته حقیقي شخص د ووتونو
لپاره ودریږي او رائې ورکړي او انتخاباتو ته د ګوند نامزدي نه وي
مطرح خو زمونږ د محترم کمیسون د بخښونو د برخې لمړۍ ماده
یوه تنظیم ته چې حکمي شخص دی د یوې اسلامي رائې ګرۍ او بیعتونو
د نتیجې له مخې د یو اسلامي دولت د خلافت مقام په لاندې ډول
سپاري.

۱ـ «تنظیمی که رائ زیاد بدست آورد ریاست دولت و وزارت ـ

---

* (د اسلام په تاریخ کښې د امامت عقد) کتاب ته اشاره ده چې
د لیکونکي تألیف دی او د امام شرایط پکښې شرح شوي دي.

صحيه رابه عهده ميگرد» چې په غوڅه توګه د انتخاباتي ګټې د اعلان په نتيجه کښې د جبهه نجات ملي تنظيم من حيث التنظيم يا په بل عبارت د دغه ګوند ټول افراد د افغانستان مسلمان ملت ته د اسلامي خلافت په چوکټه کښېنولي او د دغه ګوند په غړو کښې يې دغه مقام مشترک کړی دی او حال دا چې اسلامي شريعت په دغه چوکټه باندې د دوه کسو اشتراک هم نه مني پاتې لا د ټول ګوند.

خو خدای ته بار بار شکر دی چې د لمړي برخې يعنې د مصوباتو د برخې دوهمې مادې دغه مقام د تنظيم او ګوند په مشر کښې په تصادفي ډول د اشتراک څخه انحصار ته راويستلی چې نومړې ماده په لاندې ډول ده.

(۲) -« سران تنظيم ها هرکدام مستقيماً در ليست های مهم کابينه سهم بگيرند» او کله چې د دولت رياست د کابينې د هيئت په جمله کښې يو اهم جزء دی چې د نومړې مادې په حکم يې بايد د يو ګوند مشر يې په غاړه واخلي چې د انتخاباتي ګټې د اعلان په نتيجه کښې د جبهه نجات ملي ګوند مشر ته ور په غاړه شوې.

د انجينر احمدشاه حکومت

د پورته مادې څخه د مقنن اصل مطلب د دې نوي دولت استحکام دی څکه د محترم انجينر احمدشاه په حکومت

کښې د رهبرانو نشت والی اساسي علت ؤ چې سقوط يې وکړاو په نطفه کښې د مینځه لاړ. خوبل عامل يې په سقوط کښې د دغه دولت عدم کفایت ؤ په دې معنٰی چې ويې نشو کولای چې د افغانستان ټولو ولایاتوته خپل مامورین ولیږي چې د نمونې په توګه د کنړ ولایت د بحث لاندې نیسو. مثلاً دغه ولایت د نوموړي حکومت په دوران کښې د ولایت د مرکز په شمول ټول د الحاد د منګولو څخه آزاده وه لکه چې اوس هم دی لازمه خو دا وه چې د والي په شمول ټولو ولسوالیو، علاقه داریو ته ولسوالان، علاقه داران، قاضیان او نور مامورین په ډېر ابتدائي شکل مقرر او ورلیږل شوي وی. او د بل پلوه د اوضاعو مراقب پاتې شوي وی چې د والي او نور مامورینو او قاضیانو سره په سیمه کښې د ګوندونو همکاري څومره ده چې په دې کار سره د یوې خوا په هره ولسوالۍ کښې د قاضیانو او نورو مامورینو د تعدد مخه نیول کېده او د بله پلوه به د نوموړي حکومت هویت تثبیت شوی وی، خو که چا همکاري نه کوله نو بیا باید رسماً موضوع د رهبرانو شورا ته وړاندې شوې وی او د هغوی توجه غوښتل شوې وی د عدمي همکارۍ د تکرار په صورت کښې بیا باید موضوع د رهبرانو شورا ته راغبرګ شوې وی که بیا هم نه کېده نو ملت به يې په جریان کښې اچولې وی

اول به يې استعفیٰ او بيا به يې خپل حکومت ړنګ اعلان کړی وی.

خو دغه حکومت هيڅ ونکړ بلکې په پېښور کښې د مامورينو په مقررۍ او ذخيره کولو پيل وکړ اګرکه په اول سر کښې په مساوي ډول د ټولو رسمي ګوندونو اعضاء را غوښتل کېده او په دولت کښې ور دننه کېدل خو وروسته بيا موازيني برهمتيا وخوړه او ډېر فرصت طلبه عناصر البته د ګوندونو څخه په دې ګومان چې د کابل د سقوط څخه وروسته همدغه دولت راتلونکی دی او بايد دی پکښې هم د حيثيت خاوند وی ورو ورو ور دننه شو او يو دم د مامورينو انبارخانه جوړه شوه او د افغانستان په عوض د حکومت اجرائي او قضائي قوې په پېښور کښې په فعاليت شروع وکړه او حال دا چې حکومت خو د افغانستان په خاوره کښې د فعاليت لپاره جوړ شوی ؤ نه دلته .

چې دې کار او نورو عواملو د اوضاعو د څارونکو حوصلې را وپارولې او د هرې پلوه پرې د اعتراضونو باران جوړ شو. او د بل پلوه د ګوندونو د تعدد د مخالفينو ته دا وېره پيدا شوه، چې دغه ډول فعاليت ممکن د يو بل حزب په وجود منجر شي ځکه د حکومت تشکيلاتو زياته حزبي بڼه لرله نه دولتي ځکه دروازې يې د افغانستان د ټولو خلکو لپاره نه وې خلاصې او يواځې د ضمانتو خاوندان

ورته راتلل او دې کار خو د اوسنی انډول له مینځه وړو او یا حد اقل د هر ګوند قدارت د اوومې برخې څخه اتمې ته تنازل کاوه نو ځکه ورسره د حمایت په ځای عدمي همکاري پیل شوه او حکومت په هدغه ځای کښې په ټپه ودرېد ، اعضای بېرته زوړ جالوته ستانه شو او چاچې څوک نه درلوده تراوسه پورې په هوا کښې ټکرې خوري او په ډیرې نا امیدۍ ټولو دفترونو ته هره ورځ یو ځلي تا کوي ځکه د معاش د اخستو خوند ئې په خوله کښې دی او هغه اوس نشته خود حکومت تش نوم د مشرانو د فرضیو په اساس د راولپنډۍ د مشورتي غونډې پورې ژوندي وو چې بالاخره په دغه شورۍ کښې د شوُو پرېکړه له مخې د نوموړي حکومت صدراعظم انجنیر احمدشاه داوسني مُوقت حکومت په کابینه کښې د دغه حکومت د صدر اعظم استاد سیاف له خوا رسماً د مخابراتو وزیر اعلان شو او هدغه لمړنی او آخــرنی وزیر دی چې سیاف صاحب ئې د مقرریدو او عزل کیدو صلاحیت لري او بس .

د پوهاند مجددي دولت

په دې دول د پوهاند مجددي په مشرۍ دوهم دولت مینځ ته راغی چې دا حکومت هم د خپل سلف په څېر په پېښور کښې په فعالیت بوخت دی او هم هغه سرنوشت غواړي. ځکه د دولت د تاسیس څخه

شپږ میاشتې تېرېږي ولې د افغانستان په ټولو ولایاتو او ولسوالیو کښې بۀ والي او ولسوال ، څارنوال ، د مالیې مامورین ، زراعتي پرسونل ، د ځنګلاتو ساتونکي په آزادو سیمو کښې د معادنو ساتونکي او پلټونکي نشته خو د دې ټولو ځانګو لپاره په کابینه کښې وزیران شته .

او د بلې خوا ګورو د ښارونو پرته ټول افغانستان د مجاهدینو په کنترول کښې دي او په ټول مملکت کښې پراته افغانان خپل ورځنی ژوند ته ادامه ورکوي چې د جرائمو وقوع ، حقوقي لانجې او د شخصي احوالو موضوع ګانې د یوې ټولنې لازمي جزء دی او هلته هم واقع کېږي چې د پخوا په څېر محلي قوماندانان د هغوی په حل او فصل اقدام کوي او هرڅوک د خپلو چینلونو د لارې سنبالېږي خو سرحداتو ته نږدې مناطقو کښې مجرمان بیا خپلې پښې راسپکوي او دولت ته را- تښتي خو که زمونږ د مؤقت دولت فعالیت په ټولو ساحو کښې په افغا- نستان کښې د ننه پیل شي ملت په ټول قوت د همکارۍ لپاره تیار دی او په ډېر لنډ وخت کښې به دا تیت وپرک ځواکونه سره راغونډ او د یو کامل او تمام عیار وحدت لپاره پخپله زمینه برابرېږي او خلک پوهېږي چې زمونږ مشرانو چې څه غوښتل دادی عملاً بۀ پیاده کړه ، امنیت ټینګېږي ، مواصلاتي کرښې په منظمه توګه په کار ولېږي او د مهاجرو د بېرته ستنیدو لپاره پخپله مساعد شرایط مېنځ ته

راځي او خوږ په خوده ستنيږي.

د اسلامي دولت سره خلک ملينه اوانس اخلي او په دې ډول د عامو انتخاباتو لپاره زمينه برابريږي خو په اوس وخت کښې د انتخاباتو غوښتنه هسې باردوړي الوزول دي ځکه په افغانستان کښې پراته خلک اوس يواځې د جنګ قوماندانان پيژني او د هغوی د نفوذ په مناطقو کښې بل څوک رپ هم نشي وهلی او آزاد انتخابات خولا په ځای پريږده.

خېر دی د ناستې لپاره دې مجلل قصرونه نه وي ځکه موږ د همغه خلکو اولاد يو او د هغو سره بايد په همغه کنډوالو کښې شپې ورځې سبا کړو ځکه د جګړې په نتيجه کښې د غسې ورانی مينځ ته راځي نو بايد د هغوی په څېر يې موږ برداشت ته هم تيار وسو.

د ايران او عراق په جګړه کښې د جانبينو له خوا بمبارۍ وې توغندي وو تانکونه وو زغروال قوتونه وو بغداد او تهران په پرله پسې ډول د اوږد واټن د توغنديو هدف وو خو په متناسب ډول د قواوو اندول هم وو نو د دواړو خواوو د دولت مشرانو، وزيرانو بلکه ټولو مامورينو خپلې ورسپارل شوي دندې سرته رسولې او د بمباريو او توغنديو له غمه چا خپله دنده په بل دولت کښې اجراء نکړه چې د خدای فضل دی په کافي لحاظ په نسبي ډول اوس لږ څه اندول

همدارنګه په زمکنیو قوانینو کښې دیو پارلماني غړو له خوا دملت نمایندګی چې دملت مشر ټاکل او دملت دمشر د غیاب په وخت کښې دهغه په چارو د مرستیال توظیف هغه چارې دي، چې دیو شخص له خوا د بل شخص او یا دیو شخص له خوا دیوې دلې خلکو د رایو نمائندګي ترې راڅرګندیږي بلکې دټولې مترقي نړۍ سیاسي ماشین په هم دغه نقطه څرخیږي اوس.

نو دیو شخص له خوا او یا دیو وکیل او ممبر له خوا د دوه رایو دحق استعمال او هغه هم دیو اسلامي امت دخلیفه سره دبیعت په خطیره موضوع کښې څنګه توجیه کیدای شي.

او حال دا چې اسلامي فقها ټول په دې خبره متفق دي کله چې دیو امام سره په شرعي اصولو بیعت مینځ ته راغی بیا یې هیڅوک دفسخه کولو حق نلري. ترڅو پورې چې دبیعت د فسخې شرعي موجبات پخپله مینځ ته نه وي راغلي، اوس نو څنګه کیدای شي چې یو وکیل او یا یو شخص د خپل ووټ په اچولو سره به یو صندوق کښې یو امام سره خپل عقد و بیعت تکمیل کړي او بیا دې په هم دغه ثانیه کښې دیو بل کاندید صندوق ته دبلې رایې په اچولو سره دهغه سره هم دبیعت انعقاد وکړي؟

بېشکه په دومره لږ وخت کښې دبیعت دفسخې شرعي موجبات

شته او د لوی خدای په مرسته مجاهدین توانیدلي چې دښمنان په خپلو غارو کښې محاصره وساتي او ورځ په ورځ ساحه ورتنګیږي. اګر که دښمن ډیر مکار حیله باز او د وینا د یو لوی طاقت د حمایت څخه برخوردار دی خو د ماتې او شکست ټپ یې خوړلی او شرمیدلی دی او نشي کولای چې د خپل غار څخه د باندې راوځي او نن سبا به یې د مرداربدو غږ واورئ.

نو د دښمن د حملو څخه د نظم په ګډوډولو کښې نوره ویره بې ځایه ده او باید د دولت فعالیت په افغانستان کښې عملاً پیل شي. همدا اوس د نړۍ والو مرستو خیریه موسسې د زراعت او ځنې ساختماني پروژو د پروګرامونو په تطبیق کښې د ننه په افغانستان کښې په فعالیت بوختې دي ولې د زراعت او اعمار مجدد وزارتونو مامورین ولسوالیو په سویه لا په ځای پریږده د ولایت په سطحه هم نشته که چیرې د دغو وزارتونو مامورین د دغو مؤسسو د کار په مناطقو کښې وجود ولري نو د دوی مرسته او مشوره د دغو پروژو په تطبیق کښې غټ تاثیر اچوي نظم او دسپلین ټینګیږي او ورو ورو دغه ډول فعالیتونه د دغو وزارتو په چوکاټ کښې ورداخلیږي او د دولت د پلان یو جزء ګرځي.

ځنګلونه چې زمونږ د هیواد یوه ملي شتمني ده په شخصي

ډول تباه شو ، چې سبا ورځ به د افغانستان په بېرته ودانولو کښې د کومو لرګيو څخه استفاده وشي . د پکتيا او ننګرهار طبعي ځنګلونه هم دا اوس تس نس کيږي چې د قصدي او طبعي افاتو څخه د هغې ساتنه د کوم وزارت وظيفه ده ؟

طبعي کانونه او نور منابع چې د هېواد په اقتصاد او آبادۍ کښې مهم رول لوبوي له پامه غورځېدلي دي . هم دا اوس د جاکدلی ، نورستان ، پنجشېر ياقوت او نور قيمتي کانې د شخصي مفادونو ښکار کيږي . تفحص او استخراج خو لا په ځای پرېږده چې ساتنه يې هم نشته .

د معدن په وزارت کښې د اجتماعي علومو د ماهرانو مقررول دا ستونزه نشي حل کولای او بايد فني اشخاص ورته ولېږول شي . او په آزادو سيمو کښې د فابريکو ترميم او بيا فعالول د بريښنا پورې اړه لري او زمونږ د دولت په چوکاټ کښې د بريښنا وزارت نشته ، نو په دې بحث نه نه دی پکار .

تعليم او تربيه

په افغانستان کښې د ښوونې او روزنې د پاره د هر څه څخه زياته اړتيا ده ، ځکه د لس کلن جنګ په دوران کښې د غرڅانګه په کامل ډول د کاره ولوېدلی او زمونږ د يوې لسيزې بچيان د

تعليم او پوهې د خوږو څخه محروم پاتې شوي چې د تعليم او تربيې وزارت په آسانه سره کولای شي چې د افغانستان په ټولو ولاياتو کښې کلي په کلي د جماتو د ملا امامانو په واسطه په ډېر ابتدائي شکل په ټولو جماتو کښې خپل ښوونځي فعال کړي او هغه مؤسسې تشويق کړي، چې د افغانانو لپاره د تعليم او تربيې فعاليت بوختې دي چې د تعليم په ابتدائي وسايلو کښې له دوی سره کومک وکړي چې د غه کار ديو مدير او څلورو پلټونکو په واسطه په هر ولايت کښې کنترول کېدی شي چې د افغانستان د تعليم او تربيې په تصميم کښې شپېته کاله وړاندې د همدغه روش څخه استفاده شوی چې د هغه وخت په پرتله او اندول د پرسونل او مالي امکاناتو له پلوه مونږ اوس برتري لرو او بهتر يو خو زمونږ د ښوونې وزارت په افغانستان کښې د فعاليت په عوض په پېښور کښې د تعليم او تربيې په اتحاد او انسجام بوخت دي چې دا ډول عمل د انتظام او هم اهنګي له پلوه د ګوندونو تر منځ يو معقول کار دی. خو په عيني حال کښې د دغه وزارت لپاره په داخل د افغانستان کښې د تعليم د فعاليت مهمه ستونزه کرځي او ګوره چې څومره وخت په واخلي، او که نه نو د مهاجرينو لپاره دلته داخلي او خارجي مؤسسې د ښوونې او روزنې په برخه کښې په فعاليت بوختې دي

او تعلیم په نسبي ډول پرمخ روان دی لکه یونسیار، کمشنري او د داخلي مؤسسو په لړ کښې د اوه تنظیمونه دي چې نسبي ډول نه مونږ د اولادونو روزنه پرمخ بیایي او بالاخره هغه اساسي هدف چې زمونږ د بچیانو پوهه ده پخپله په لاس راځي چې طبعاً فارغان یې پخپلو رشتو کښې بېرته د افغانستان خلکو ته په خدمت کښې اچول کیږي. اوس نو د دغو مؤسسو څخه د دغو ښوونځیو را جدا کول او د ځان پورې تړل په پېښور کښې د ځان مشغولول دي ځکه د دوی د ترلو څخه پرته هم تعلیم او تربیه روانه وه او وي به او د افغانستان په داخل کښې د تعلیم او تربیې په ستونزه کښې کوم اساسي ډول نشي لوبولی خو که د دولت فعالیت په داخل د افغانستان کښې څومره پراخیږي په هغه اندازه د دې ځای فعالیتونه د هغه په چوکاټ کښې پخپله ور داخلیږي اګرچې د اوسني حکومت د ښوونې او روزنې وزارت د مسلک او تجربې له پلوه د مجربې او علمي رهبرۍ څخه برخورداره دي خو نه پوهیږو چې دغې خواته یې ولې تر اوسه پورې خپله توجه نه ده راګرځولې.

دفاع

چې البته دغه ډول اتحاد او انسجام د دفاع د وزارت لپاره یو

لازمي کار دی ځکه د دغه وزارت افراد په ټول قوت په ټول افغانستان کښې د خپلو وظائفو په اجراء بوخت دي . اوس نو د مختلفو قومندو ځنې د هغوی راخلاصول او د يو واحدې قومندانۍ لاندې راوستل او بيا د دغې قومندانۍ داخل تر ټولو هغه سخته ستونزه ده چې نن موږ د ټول مسلمان ملت پر مخ کښې پرته ده .

اوکه په دغه ډګر کښې يووالی مينځ ته راغی نو په نورو برخو کښې د کاميابيدو چانس خود به خوده ميسر کيږي او ډير ممکن ده چې په ټولو ستونزو فائق شوو . چې د ګران او اسلامي افغانستان لپاره د شخصي منفعت د ډله ايز منفعت او د ځان ځنې تيريدنه دا ستونزه حل کولای شي او بس .

روغتيا

د روغتيا وزارت خو د دې اووه ګوندونو د روغتيائي پرسونل په وايوځای کولو کښې د هرڅه ځنې لمړی قدم پورته کړی .

اوکله چې په پېښور کښې د شفاخانو د راکړه ولو ځنې خلاص شو نو پر افغانستان کښې په لمړي قدم کښې د مجاهدينو تداوي او علاج يو ضروري امر دی چې هغه لاتر اوسه پوري نه دی پوره ، پر افغانستان کښې پراته خلک دې ته هغې پوري شمکی ، پاترخنه ، بنفشه او نورې طبعي ګياوې د پخوا په شير د خپل صحت لپاره استعمالوي .

او کېږي درد لپاره سپرکي بالکل ترياک دی، باديان خو واوا
او څوک چې بيا په دې هم نه جوړېدهٔ دلته دې راځي که په لار
کښې مړ شو د هغه به پوره وي ځکه په دغه سيمو کښې د
پخوا څخه شفاخانې نه وې نو د صحت عامې وزارت ته هم
عجله او ډېره پکار نه ده.

اوقاف

اګر چې دولت په چوکاټ کښې د اوقافو او حج وزارت شته او سعودي هم په رسميت پېژندلي يو او ويزې هم پرکانه رالېږلي. خو په دې برخه کښې د همغه زاړه ويش څخه استفاده پکار ده او د تګ په حصه کښې همغه زوړ سيستم غوره او بهتر دی. او که د افغانستان د داخل څخه څوک حج ته ځي نو اول بايد په پېښور کښې د مهاجرينو په لېست کښې شامل شي او ورپسې د هغه پل صراط څخه چې د کمشنري په مېنځ کښې اينبودل شوي دی تېر شي، که چېرې تېر شو نو حج ته تلی شي.

اګر که د خدای فضل دی دولت جوړ دی ولې تر اوسه پورې په داخل د افغانستان کښې فعاليت نه دی پيل کړی او د پاکستان د دولت مشران د خپل دولت په مېنځ کښې د بل دولت فعاليت په منظم توګه نه مني نو د افغاني پاسپورت په نه جوړ ونه کښې زمونږ د موقت

دولت عذر باید ومني او که نه نو د افغاني حجاجو تګ په افغاني پاسپورت باندې زمونږ د موقت دولت بین المللي وجه هم ښه کوله خو یواځې د اوقافو وزارت په انتقال باندې داخل د افغانستان ته دا کار نه ترسره کېده، ځکه په یو ګل نه پسرلی کیږي او نور دولت لا د لته په پښو کښې پروت دی. او بل دا چې مونږ تر اوسه پورې د یو واحد بیرغ او د یو واحد نښان په هکله موافقه ته یو رسیدلي او د پاسپورت په چاپ کښې د نښان چاپ کولو ته اړتیا شته او د بلې خوا تاسې پوهیږئ چې په دغسې موضوع ګانو کښې زمونږ د توافق څخه نوره د پنداني کیسه جوړه شوې نو هرڅه باید زر زر ونه غواړي هرڅه په کراره کیږي. دا ټول به وشي که سږکال نه وي بل کال ته او که نه وربل کال ته.

مالیه

د مالیې د وزارت ستونزه د ټولو څخه سخته ده، ځکه چې تر څو پورې په افغانستان کښې د دولت فعالیت پراخ نشي، امنیت ټینګ نشي مهاجرین خپلو کورونو ته ستانه نشي د ځمکو مالیه او نوره ټکټ پولې به د چانه واخلي، ځکه په داخل د افغانستان کښې هم اکثره خلک د خپلو کورو څخه بې ځایه شوي او اکثر د یو بل په ځمکو پراته دي چې د ځمکو او د هغوی د خاوندانو پېژندنه دومره

آسانه کار نه دی.

بانک نوټ

په اوس وخت کښې د بانک نوټ نشر او چاپ ته کوم ضرورت نشته ځکه مجاهدینو ته د خپلې عادلانه جګړې په حمایت کښې نړیوالي مرستې راځي چې زمونږه بس دی خېر دی مجاهدین دې په وږي ګېډه جهاد کوي چې ثواب یې ډېر وشي او په دې سربېره د بانک نوټ په نشر او چاپ کښې د مرکزي بانک پېچلې او عصري سیستم ته ارتیا پیښیږي چې دا پخپل وار د فني اشخاصو د استخدام ایجاب کوي. اګر که په ابتدائي مرحله کښې یې مونږ هم د عهدې څخه وتلی شو، ځکه د پیسو د شمار او خرج سره مو اوس اشنائي زیاته شوې او ډېرې مو د لاسه وتې.

خو د بانک نوټ په چاپ کښې یو بل ډېر غټ مشکل هم شته چې هغه په نوټ کښې د اسلامي انقلاب د باني په حیث د یو واحد رهبر د عکس چاپونه ده اګرچې د راولپنډۍ د اسلامي شورا د پرېکړو له مخې اکثرو مستحقو کسانو د ځان څخه تېرېدنه وښوده او په مؤقت اسلامي خلیفه باندې سره راضي شول. خو هغه لا تر اوسه پورې د ټول ملت څخه د اعتماد رایه نه ده اخیستې خدای خبر د اعتماد په رایه کښې څه پېښیږي. او بل دا چې د

رئیس دولت دوره شاید مؤقته وي او عکس چاپول دایمي پکار دي او گومان نه کیږي چې د عکس سره څوک دومره اوږده وپایي. اگر که د افغانستان په روان اسلامي انقلاب کښې دېر ناممکن شیان د څنو شرایطو له مخې ممکن گرځېدلي دي خو په بانک نوټ کښې د واحد عکس په چاپ باندې اتفاق راته بالکل ناشونی ښکاري.

نو ځکه وزارت مالیه مخکښې له مخکښې څخه باید د بانک نوټ په کلیشه کښې د پنځلسو عکسونه ځای برابر کړي، چې په سني احزابو برسیره د اهل تشیع گوندونو حقوق هم په پام کښې ونیسي بس دی چې زمونږ په اسلامي دولت کښې په برخه اخیسته کښې د جینوا د مذاکراتو په څېر دیوې غونډې څخه بلې ته سپارل کیږي خو په نوټ کښې باید مخکښې له مخکښې څخه حقوق خوندي پاتې شي. خوشبختانه په پاکستان کښې غیر رسمي احزابو شمیر د څلورو په شاؤخوا کښې دی، خبر دی د پورته عکسونو په ردیف کښې دې نه راځي خو د بانک نوټ په څلورو کنجونو کښې د هغوی عکسونو ته ځای ورکول بالکل لازمي دي، ځکه د چانه کم نه دي.

چې د بانک نوټ د څلورو گوټونو سره د دغو احزابو د شمېر برابرتیا یو نیک تصادف دی او د وزارت مالیې جنجال ځي تر دېره حده کم کړی دی.

اوس نو د دغه ډول بانک نوټ لپاره سائز او کلیشه جوړول خامخا څه وخت غواړي نشر او چاپ یې لا په ځای پرېږده.

تجارت

خو د چاپه وروسته د بانکي پیچلي سیستم د لارې د خارجي اسعارو تبادلې ته اړتیا پیښیږي چې دا پخپل وار خپلې شاته د مملکت د صادراتو او وارداتو ایجاب کوي ځکه هسې د بانک نوټ راوستل د کاغذ پر مخ د نقش د ښکلو څخه زیات اهمیت نه لري او همدغه وجه ده چې د کابل د علاقدارۍ د نوټونو ارزښت همدا اوس په صفر کښې ضرب دی او د یو منقوش کاغذ له حیثیت پرته یې نور هرڅه د لاسه ورکړي.

چې د صادراتو او وارداتو په دوران کښې اچونه راکړه ورکړه او تجارت غواړي او موږ خو اوسه پورې وزارت تجلرت نه لرو ځکه د اهل تشیع سره مو خبرې روانې دي. کیدی شي د توافق وروسته هغوی ته ور وسپارل شي.

او که نه د ګمرک ریاست جوړول او په داخل کښې پر سرحدي سیمو کښې د هغې څانګې فعالول دومره سخته خبره ده. د تجارت له پاره غرفه تجارتي، اطاق تجارت، تجارتي پاسپورټ او نور د تجارت وارو او ضت کتابونه، بین المللي قراردادونه پکار

هم نشته. نو اول بیعت په انعقاد سره دوهم بیعت د بل امام سره نه دی صحیح او باطل شمېرل کېږي. ځکه د امامت د ستر امانت سپارل د مسلمانانو په فرد فرد باندې مستحق شخص ته د بیعت په ډول شرعاً لازم دی. او دا کار خو یې د اولې رایې په استعمال سره تکمیل کړي، نو هم دغه ځای دی چې په یوه اسلامي ټولنه کښې یو شخص یا یو وکیل ته په عینې موضوع کښې د دوهمې رایې د استعمال صلاحیت بل کاندید ته نه پاتې کېږي، ځکه چې شرعاً ممنوع دي. نو په هم دغه بناء قانوناً په شمار کښې هم نه راځي. اوس نو په دې هکله د (المعتمد فی اصول الدین) اصل عبارت چې د قاضی ابویعلی محمد بن الحسین الضراء تالیف او په ۴۵۸ هجري قمري کال کښې وفات شوی ټکي په ټکي رانقلوو، چې ترڅو ګران لوستونکي پخپله قضاوت وکړي. نوموړی فقیه لیکي:

والامامة اذا انعقدت لم یکن لاحد فسخها من غیر ان یکون هناك حادث یوجب الفسخ.

(کله چې د امامت د عقد انعقاد وشو بیا یې هیچا ته د فسخې صلاحیت نشته خو که هلته داسې یوه حادثه پېښه شوه چې د فسخې وجوب یې منځ ته راوړ بیا یې فسخ کولی شي).

بل ځای لیکي:

دي، چې د تجارت وزارت په چوکاټ کښې جوړېږي او هغه څو نښته.

او دا وضع سږکال د افغانستان په صادراتو ډېر بد اثر غورځوي، ځکه هم دا اوس د اوړي موسم شروع شوی او د افغانستان مېوې چې مهم صادراتي قلم دی لکه انګور، ختکي، انار او نور یو د بل پسې را رسېږي. د شوروي څخه د تجارتي لارې پرته په نورو ټولو تجارتي لارو زمونږ د اسلامي دولت تسلط ټینګ دی، چې په اوس وخت کښې د قندهار ولایت ډېره ښه نمونه ده. په دغه ولایت کښې ځینې باغونه د دښمن د اوړ په لمبو سوي او ځینې د کاریز د ورانۍ له کبله وچ شوي او له دې اوړ څخه پاتې شوي باغونه د ګل په حال کښې دي دا دی یو د بل پسې را پخېږي. د محلي خلکو د کمونستي رژیم سره تجارتي روابط لا پخوا قطع شوي حتیٰ تردې چې ټولې ضروري اړتیاوې او اولیه احتیاجات د مجاهدینو د کانالو څخه لاس ته راوړي او یا قسماً د همجوار د ممالکو څخه پوره کېږي.

خو زمونږ دولت لاس تر زنې او هغه هم په پښتو کښې ناست دي او اختلافاتو په ګردابونو کښې لامبو وهي او ساحل ته د نجات په غرض دادی د غرقیدو خواته پخپله ور درومي ځکه

څوک یې عمومي انتخاباتو ته د هغه اوس څخه تیاری نیول غواړي بعضې وايي په اسلامي شریعت کښې دغه ډول انتخابات نشته نو وايي که زمونږ دغه جوړې شوې دولت د جمهوري عمل سره برابر نه وو، زه به مخالفت ته دوام ورکوم او بعضې خو د راولپنډۍ د انتخاباتو څخه د اول نه کیله من دي ځکه چې د حکومت د ارکانو ویش یې د جغرافیایي موقیعت په اساس غوښته او هغه ونشوه. چې دا پخپل ذات کښې د حکومت د سقوط لپاره باني او پلمې پهکلراچول دي. او که نه افغانستان ته د دولت د انتقال څخه پس او په ټولو ولایاتو کښې تر فعالېدو وروسته د ټولې ستونزې د اسلامي اصولو په رڼا کښې پخپله یو د بل پسې حل کیږي خو د ټولو څخه مخکښې په افغانستان کښې د دولت فعالیت لمړی شرط دی، چې باید په ټولو ساحو کښې عملاً ولیدل شي. ځکه زمونږ مخکښنی دولت په پېښور کښې ناستې او هوایو مقرریو او په افغانستان کښې خپل نشتوالي وخوړ.

او د افغانستان په داخل کښې حکومتي غونډې جوړ ول او په هغې باندې اکتفا کول ځانته دوکه ورکول دي. ځکه خلک پوهیږي چې لدې څخه څه نه جوړیږي او نه د دوی دردلهپرې دوا کیږي.

که د دولت فعالیت د افغانستان په ټولو ولایاتو کښې او په ټولو ساحو کښې هم زمان پیل نشي د افغانستان د مسلمان ملت ستونزې او مشکلات نه حل کیږي . څکه د جهاد شرایطو په اساس هره ورځ نوي ستونزې یوه د بلې پسې بروز کوي ، لکه همدا اوس د میوه لرونکو سیمو د خلکو د موسمي حاصلاتو تجارتي ستونزه یې ډېر ښه مثال دی .

څکه د دې لپاره تجارتي قرارداد ضروري دی . منظم ټرانسپورت ته اړتیا ده څکه په عایداتو باندې د عادلانه مالیاتو اخستنه او داسې نور شیان غواړي ، خو د دولت په دغسې شیانو اُرواء هم خبره نه ده نو څکه خلک مجبور دي چې د منځنیو پېړیو د وسایلو څخه استفاده وکړي په لاره کښې د اووه تالاشیو څخه ځانونه تېر کړ اداوه ځایه او په ځینې مناطقو کښې ممکن پنځلس ځایه محصول ورکړي او په قاچاقي ډول همجوارو ممالکو ته خپلې میوې صادرې کړي . او په نیمه بیه خرڅ یې کړي او دا مجبوري د دولت د نشتوالي او د هغه د عدم فعالیت څخه سرچینه اخلي .

اوس نو انصاف په تاسې چې یو دولت حقوقي او جزائي مسایل حل نکړي د خلکو اقتصادي ، تجارتي ، تعلیمي او نورې ستونزې لرې نکړي ، امنیت ټینګ نکړي او د خلکو د ناموس او اموالو

ساتنه ورنکړي او د ټولو ځانګو مامورین یې لکه والي، څارنوال ولسوال، قاضي، ښوونکي، څارندویان او نور یې په مربوط محل کښې په دوربین کښې نه ښکاري، نو خلک به د دوی دولت په هکله څه فکر کوي؟ طبعاً ځواب شته:

چې وجود یې پر افغانستان کښې د عدم سره یو شي او تش ــــــ نوم څخه پرته بل مفهوم نشي افاده کولای او که نه نو په همجوارو ممالکو کښې زمونږ ترانسپورت بالکل آزاد ګرځي او د بلې خوا ګورو چې سعودي په رسمیت پېژندلې یو چې زمونږ د غالیو تازه، وچو میوو لپاره ډېر ښه بازار دی او په آسانه سره کولای شو، چې خپل ټول محصولات له دغه ځایه ټولې نړۍ ته عرضه کړو او خپل اقتصاد پیاوړی کړو او که نه نو بانې خو ډېرې دي لکه دا چې بحرین خود وچې پورې محاط نه وي او زمونږ لا تراوسه په هوائي ترانسپورت کنترول نشته، او سوډان خو له مونږ څخه هم خوار دی څه به ولخلي اګر چې مالزیا د آسیا په جنوب ختیز کښې زمونږ د مالو لپاره د زړه پورې بازار دی خو په خپلو پښو ډېر لرې دی، د بحر لاره لرې خو زمونږ د اوبو شرپارې بد راځي، نو په کشتۍ کښې ځکه نه ځو.

خو که جاپان په رسمیت وپېژندو نو موټر به ترې خلکو او اردو ځکه زمونږ دا اوسني موټرې نورې زړې دي او په پردو بارګینو

کښې نوړ اخسته شرم دي.

ښه زه نو، نوړ په افغانستان کښې زمونږ د اوسني دولت د فعالیت د اضمني بحث نه اوړدوم او راځم خپلې اصل موضوع ته د اولې برخې دوهمه ماده: چې هغه د محترم کیسون د لمړي برخې یعنې د مصوباتو د برخې دغه لاندې دوهمه ماده ده.

(۲) (سران تنظیم ها هرکدام مستقیماً در پست های مهم کابینه سهم بگیرند).

چې د متن مطلب ترې ددې اووه ډلو د مشرانو په کابینه کښې په کارکولو باندې حکم کول دي، چې ترڅو دولت پرې مضبوط او د سقوط څخه بچ شي. خو ضمناً یې دا فایده یې هم کړې چې د دولت د ریاست مقام یې د یوې ډلې د افرادو له مینځه د ډلې په مشر کښې منحصر او لمړی کړی خو دا غشی هم د اسلامي قوانینو له مخې په هدف نه لګیږي، ځکه د یوې ډلې او تنظیم مشرتوب ته په ګوند کښې عضویت او غړیتوب لمړی شرط دی چې دا خپله د تنظیم په اعضاؤ کښې د ریاست مقام اشتراک ته راکاږي او بل دغه ډول انحصار او لمړیتوب په اسلامي شریعت کښې قریشي نسب ته ورکړ شوی، اګرچې ابن خلدون چې په ۸۰۸ کال کښې وفات شوی د صدر اسلام د شرایطو له

مخې قریشي نسب په شجاعت ، مېړانه او په دغه قوم باندې د مسلمانانو د راټولېدلو د کفایت په معنی اخستی او وایې چې د مشارع هدف اصلاً د مسلمانانو یووالي ته متوجه وو او د اسلام په اوایلو کښې یوازې قریشی نسب د دغه یووالي د کفایت خاوند وو او که نه نو په اسلام کښې په نسب ، عصر او دلې پورې د احکامو اختصاص نشته او دا دی د هغه اصل عبارت:

وعلمنا ان الشارع لایخص الاحکام بجیل ، ولا عصر ، ولا امة علمنا ان ذلک انما هو من الکفایة فرددناه الیها . *

(دی وایې چې مونږ ، پوه یو چې شارع په نسب قوم ، عصر او دلې پورې احکام نه مختصوي ، نو په دغه ځای کښې د دغه اختصاص د کفایت په معنی او مونږ یې په همدې حملوو).

نو د هغې تاریخي شواهدو له مخې د دغه دول کفایت انحصار اوس یوازې په قریشو کښې نه دې پاتې بلکې هرڅوک چې د هر قوم او نسب څخه وي خو چې د پورته کفایت خاوند وي کولای شي د اسلامي خلافت د مقام لپاره ځان کاندید کړي.

چون دولت یوه اجتماعي پدیده او ابن خلدون (رح) هم په اسلامي نړۍ کښې د ټولې دنیا د اجتماعي علومو ماهر او لمړی مؤسس دی ، نو نظریې تر ډېره حده د دقت قابل او د غور

---

* مقدمه ابن خلدون

وړ دی .

خو په هر تقدیر د امامت په شرایطو برابر شخص لمړی باید د قریشو څخه انتخاب شي ، خوکه چیرې په دې قوم کښې په دغو شرایطو برابر شخص موندی نشو نو بیا عامو مسلمانانو ته پخپله انتقالیږی ، چې په دغه وخت کښې د امامت شرایطو پر ته بل هیڅ دول قید او شرط نه مني لکه تنظیم دګوند مشر ، عربي ، عجمي ، قوم ، قبیله ، ملیت ، جغرافیائي حدود او نور شو . ځکه زمونږ دغه آسماني شریعت په اسلامیت باندې د مسلمانانو د راټولو او غونډولو حکم کوي او بس .

او په جغرافیائي حدودو پورې د خپل ځان لپاره د اسلامي خلافت د مستحق شخص انحصار د ناسمونالستو مسلمانانو کار دی . چې د روانې عیسوي پیړی (شلمې صدی) د اوائلو څخه یې تاریخ شروع کیږی او دا هغه وخت وو چې د عثمانیانو پراخه اسلامي امپراطوري ړنګه او د مسلمانانو دغه واحد دولت یو د بل پسې تجزیه او دګوښې ګوښې جغرافیائي حدودو په لړلو سره جلا جلا دولتونو مینځ ته راغلو او شکر دی اوس مسلمانان د (۴۲) امامانو خاوندان دي . *

---

* سیاست اسلامي - د مولانا ګوهر الرحمن تالیف .

ناسیونالستي انګېرې

زمونږ د اسلامي احزابو په آخر پورې دافغانستان د کلیمې ور نښلول د همدغو انګېزېز ویوه برخه ده، چې ګواکې د دغه څلورو حدودو په داخل کښې د اوسېدونکو مسلمانانو ته د اسلامي نظام را وستل غواړي چې دا پخپله په اسلامي چوکاټ کښې د افغاني ناسیونالیزم څخه پیروي کول دي.

نو څنګه به وکړای شو، چې هغه ناسیونالستان د خپل مرامنامې له مخې د عین هدف څخه پیروي کوي د افغانستان سیاست د صحنې څخه وباسو. چې په دې لړ کښې یوا ځې د اخوان المسلمین دي چې داسلام اصل خط یې قولاً عملاً تعقیب کړې او که نه نو په اسلامي شریعت کښې پېژندنه په قوم او قبیلې سره راغلې او شاید دلیل یې داوي چې د جغرافیائي حدود د زمانې د شرایطو په اساس ژر ژر تغیر خوري خو قوي هویت په ځای پاتې کیږي. مثلاً د صوبه سرحد خلک سل کاله وړاندې افغانستانیان وو، ولې اوس پاکستانیان دي خو قوي هویت چې څو زره کلن تاریخ لري تر اوسه پورې ژوندي دي او هغه قوم بلل کیږي،

خو عقیدوي پیروان د خپلو دینونو په واسطه بیا پیژندل شي لکه مسلمانان، یهودیان، عیسویان او نور شو. زما مطلب دا نه دی چې د تنظیمونو مشران او یا د دوی بعضې اعضا د امامت د امامت د شرایطو لرونکی نه دی، بلکې مقصد دا دی چې ټول هغه لوایح او قوانین چې د یو اسلامي خلیفه د ټاکنې په شاوخوا چورلي باید په هغه عامو مبادیو باندې بناوي د کومو لپاره چې اسلام مبارزه کوي، ځکه هم دا اوس د افغانستان په مسلمانانو کښې ډېر داسې کسان شته چې د امامت د ټولو شرایطو لرونکي دي او په روان جهاد کښې د ډېر غټ سهم خاوندان دي، خو زمونږ په دغه اسلامي تنظیمونو کښې عضویت نه لري او نه د چا د اسلام او امامت منلو لپاره په اسلامي شریعت کښې زمونږ په دې تنظیمونو کښې د غړیتوب شرط شته او د دنیا نور مسلمانان خو لا پرځای پرېږده. نو اوس په یو تنظیم او یا د یو تنظیم په مشرۍ کښې د یو اسلامي خلیفه د ټاکنې انحصار ول یو نوی شرط دی چې د امامت په شرایطو ور اضافه کیږي او هغه دی اجتهاد.

او ښه دی د افغانستان د مسلمانانو مجاهدینو شوریٰ د عمل جامه وراغوستی. د یو اسلامي خلیفه د ټاکنې لوایح د اساسي قوانینو په جمله کښې راځي چې باید د اسلام په عامو مبادیو باندې ولاړ وي

چې اقلاً زمونږ لیکنې زمونږ د خولو خبرو سره څه انډول پیداکړي اعمالو خو مو بدون لدې څخه پخپله صفر ته تقرب کړی.

حقوقي لوائح او ارشیف

اوبل دا چې دغه ډول حقوقي لوائح د یو مملکت په حقوقي ارشیفونو کښې ساتل کیږي ترڅو په آینده حقوقي او قانوني جوړښت کښې ترې د منابعو په حیث استفاده وشي او د همجوارو ممالکو په حقوقي بنسټ باندې د خپل اسلامي او حقوقي ارزښت او تطبیق له پلوه ټاکونکی اثر وغورځوي بلکې ټولې نړۍ ته د حقوقي نظام له پلوه د اسلام یوه نمونه ور وړاندې شي، چې ګواکی همدغه دین دی چې عام مبادي لري د بشر دائمي نیک بختي او عدالت تضمینوي او نور ټول آسماني او وضعي قوانین په دغه میدان کښې د ده د سیالۍ څخه عاجز دي.

نو اوس تاسې ووایئ چې باید دغه حقوقي لائحه په کوم ډول ارشیف کښې وساتل شي او په آینده کښې ترې د یوې حقوقي منبع په حیث د استفادې امکان په کوم ډول مُیسر دی، ځکه دې خو د ټولو آسماني او زمکینو نظامونو حقوقي بنسټ چې د حقیقي شخص سره د بیعت ورکوونکی په واحد عقد باندې متکي دی په

فان عقد الامر لاثنین منهما شرائط الامامة نظرت فان کانا فی عقد واحد فالعقد باطل وان کان العقد لکل واحدٍ منهما علی الانفراد فان علم السابق منهما بطل العقد الثانی . *

(که چېرې د امامت عقد د دوه اشخاصو لپاره انعقاد وموند او دواړه کاندیدان د امامت د شرایطو لرونکي وو، اوس نو که د دواړو سره د غه انعقاد په واحد عقد کښې صورت موندلی وُ عقد باطل تثبیل کیږي، ځکه د صحت په صورت کښې په دغه وظیفه کښې د دواړو اشتراك مینځ ته راوړي او امامت اشتراك نه قبلوي او که چېرې بیعت په ځانګړي توګه د هر یو لپاره انجام شوی وو خو مخکښنی بیعت اخستونکی پکښې معلوم وُ نو هم د غلطۍ عقد نافذ او دوهم عقد باطل وي).

خو د نامعلوم والي په صورت کښې که څه هم بیعت په جلا توګه واقع شوی وي، بیا هم دواړه عقد باطل دي لکه چې «فان علم سابق» د جملې څخه دا معنی پخپله استنباطیږي ځکه چې د صحت په صورت کښې د امامت د وظیفې د اشتراك ستونزې مینځ ته راوړي.

اوس راځو اصلي موضوع ته :

---

* : المعتمد فی اصول الدین مخ ۵۷۸ ، د دکتور محمد عثمان فتحي د مقالې څخه اقتباس.

بل مخ اړولی دی لکه د شورئ د یوې عضوې لپاره د دوه رایو حق ورکول او بیا د دواړو په وسیله د دوه جلا جلا امیرانو سره پرې بیعت کول، انتخاباتو ته د تنظیم نامزد کول د امارت او وزارت د اداراؤ له حیثه مساوي قوت درلودل، امیر ته صدراعظم او صدر اعظم ته د هغه د وزیرانو ټاکنه او د هغوی د عزل صلاحیت نه لري، تنظیم ته د وزیر د مقررۍ او د عزل صلاحیت ورکول. او نور داسې کارونه دي چې په زمکینو اساسي حقوقو کښې هم سابقه نه لري. د اسلام مبارک دین لا په ځای پرېږده.

کاشکې چې موضوع په همدې ځای باندې ختمېدی، څومره چې دغه حقوقي لائحه راسپړې او د غور لاندې نیسې نواقص یې یو د بل پسې بروز کوي او انسان په حیرت کښې اچوي او سړي ته د پښتو دغه متل ور یادیږي:

ګل د کدو ګل ګوره، یو پورته کوه ور لاندې بل ګوره.

د امارت او د وزارتو میراثي کول

افغانستان د خپلو ګاونډیو هېوادو څخه د ډیموکراسۍ پر پېل کولو کښې تر ټولو وروسته قدم ایښی. چې په همدغه لړ کښې زمونږ د اسلامي تحریک تاریخ د تېرو د شلو کلو څخه را شروع کیږي په

افغانستان کښې د امن په شپو ورځو کښې د تعلیم یافته ؤ ترمینځ یې خپله اصیله څېره او هویت تثبیت کړې وه او د عوامو ترمینځ سرایت دېر کم ؤ، خو دا بېله خبره ده چې د اسلامي رېښنو له مخې ټول مسلمانان جذب کړي وو، چې د جهاد په پېل کېدو سره عملاً د دغه تحریک په لیکو کښې ودرېدل او بې مثله قرباني ورکړه خو د ۱۳۵۷ هـ ش کال د ثور د غوبل څخه وروسته د تکتیک په لحاظ یې پخواني اختلاف شدت وموند او انشعاب پرې مسلط شو. او د بلې خوا په همدغه وخت کښې پاکستان ته د افغاني مهاجرو بهیر پېل او هره ورځ یوه د بلې پسې زیاتېده.

لیډرانو د وخت څخه استفاده وکړه، ځینو د زړو انشعابونو او ځینو نورو د نوو ګوندونو په جوړولو او استحکام باندې شروع وکړه، او نر هغه ؤ چې خپل هویت تثبیت کړی، چې بالآخره د هېواد په تودو سنګرونو کښې د بې ساري قربانیو په ورکړه سره همدغه اووه ګوندونو خپل هویت تثبیت کړ او نورې دلې یوه د بلې پسې د مینځه لاړې او یا په همدغو کښې ورمدغم شوې او یا یې قسماً خپل ځانونه ژوندي وساتل خو د رسمیاتو څخه پاتې شوې او وده یې ونکړه چې البته نور عوامل هم په دغه تثبیت کښې بې دخله نه دي خو په جهاد کښې برخه اخسته مهم جز شمېرل کېږي.

نو دغې اوو لويو ګوندونو د افغانستان د سياست مبارزې ته ورودنګل او د خلکو په جذب کښې د رقابت مبارزې شدت وموند او د خلکو مختلف اقشار يې د بل پسې ټولو ګوندونو ته ورشامل شول د هر ګوند لپاره رهبر، شورئ، اجرائيوي هيئت او منظم تشکيلات مينځ ته راغله او په ملي او بين المللي سويه هرچا وپېژندل.

خو متأسفانه د خپلو همجوارو ممالکو په څېر يې خپل شرقي خاصيت د لاسه ورنکړ، چې هغه د ګوند د مشر د ځای نيولو لپاره د فاميلي او يا سمتي اشخاصو تربيه کول او ساتل دي، چې زمونږ په ګاونډيو هېوادو کښې عملاً ترسره شوي او تعقيبيږي. مثلاً په هندوستان کښې د اندراګاندي د قتل څخه وروسته ځوی يې ځنډه د هغې ځای ونيو. په پاکستان کښې د پيپل ګوند، جميعت علماء اسلام، عوامي نيشنل پارتي نه د رهبر د فوت کېدو له کبله د چالور او د چا زامن په خپله د مشر په حيث راغلل او خپلې دغې کورنۍ مشرۍ ته داوار يې د بلې را تاو شوي لارې څخه را تاو شول او لاس ته يې راوړ.

چې متأسفانه زمونږ دغه اسلامي ګوندونه هم په همدغه سرنوشت اخته دي او يواځې د حزب اسلامي ګوند د مجاهد ورور حکمتيار په مشرۍ د دغې الودګۍ څخه خلاص او پاک دی. نو اوس رائ کړي

ته د تنظم نامزدي اود تنظیم په مشرۍ کښې د اسلامي خلافت د مقام انحصار پخپله د اسلامي خلافت په یوه کورنۍ کښې میراثي کول دی. او دا همغه شي دی چې موږ په خولې بغارې وهو چې ناروا دي ولې عملاً مو انجام کړی. اوس نو که خدای مه کړه زموږ موقت رئیس دولت مري یا استعفا ورکوي. ګورئ به چې د جبهې مشرۍ د همغو راتاؤ شوو لاروڅخه دده کورنۍ ته پخپله ور انتقالیږي. همدغسې نور ګوندونه هم درواخله داپخپل وار د ریاست دولت د مقام او د نورو وزارتونو د ګوندونو د مشرانو په کورنیو کښې میراثي کول دي.

موږ ده د محترم کمیسون لائحه او مصوبه د حقوقي او فقهي لحاظ څېړل غواړو داچې د دغسې حوادثو د وقوع په صورت کښې به څه کیږي، څانګړې مسئله ده، ځکه هم دا اوس هم د نوموړي لائحې په تطبیق کښې په کلي توګه شک او شبهات شته. اونران هو ګوري چې کال ته دوی څخه هم بدتر شو.

په یوکال کښې عام انتخابات کول

او همدارنګه د افغانستان داخل ته په یوه میاشت کښې د حکومت د مقر انتقال او بیا په یوکال کښې د انتخاباتو ترسره

کول چې د انتخابي طريقې ۶ ، ۷ مادې ورته اشاره کړې د حقوقي اټکلونو له کبله ډېر کمه موده ده او نشي کولای چې د عمل جامه واغوندي. پوهېږم چې د دغې لائحې په تدوين کښې په افغانستان کښې د روان جهاد د قوماندانانو پله درنه وه، چې دا هغه اسلام پرسته اشخاص دي چې د خپلو اني حملو په واسطه يې په دښمن باندې لکه آسماني تندر غوندې ورغورځېدلي دي او د سترګو په رپ کښې ترې تم شوي او د دوی هدغه اسلامي مېړانه او غرور وو چې د خپل دښمن وخکی ورخيژري او اسلامي افغانستان يې د هغه دستوري څخه دباندې وویست، چې دوی ته د خپلو حملو د مودې په مقايسه په پورته موادو کښې درج شوی نېټه ډېره اوږده او مناسبه ښکاره شوې، خو په خوشحالۍ سره بايد ووايو چې عام انتخابات خپلې شاته اجرائيوی ضمانت او خپلې مخې ته عمومي نظم امن ناکه او سوله ايزه فضا غواړي.

چې په اوسنيو شرايطو کښې د کابل د ملحد رژيم د سقوط څخه وروسته لنډ ترلنډه دوه کاله وخت خامخا نيسي.

ځکه په افغانستان کښې د امن په شپو ورځو کښې د مطلقه شاهي څخه د مشروطه شاهي د حقوقي نظام د تغير په لوړ هم دوه کاله وخت لګېدلی ؤ چې ۱۳۴۰ کال اساسي قانون په دې خبره ګواه

دې نو په انقلابي شرايطو کښې به څنګه حالات او اوضاع بېرته په يو کال کښې عادي حالت ته راوسته شي.

او دا کار هله ممکن دی، چې مجاهدين مخکښې له مخکښې خپل جوړ شوی دولت تقويه او د هغه شاته په واحد صف کښې ودرېږي. دولت احزابو د انحصار څخه د باندې راوباسي. او د افغانستان د مسلمان ملت ټول کارپوهان تشويق کړي او ترغيب کړي چې د دولت سره عملاً همکاري پيل کړي چې دولت ملي صبغه واخلي او هيڅوک د محروميت احساس ونکړي چې دا کار پخپله نوي والي پېژندنې لپاره مساعد شرايط مينځ ته راوړي، خود هر څه څخه مخکښې د افغانستان د مسلمان ملت پېژندنه لمړی شرط دی اوله دې پرته نوره واله پېژندنه د مجاهدينو د دولت په تثبيت کښې کوم رول نشي لوبولی.

خود دولت د انتخاب څخه ورسته د يو کال په داخل کښې د اهل حل والعقد د غوره کېدو لپاره عمومي انتخابات کول او بيا د هغوی څخه د دولت د اعتماد رایې اخستل هغه ستونزه ده چې نومړي لائحې پخپله مينځ ته راوړی ځکه چې په اوسني روان حالت کښې مجاهدين د کابل ملحد رژيم سره په متداوم ډول په جهاد بوخت دی. او نشي کولای چې د عامو آزادو افغانستان شموله انتخاباتو ته په واقعي توګه زمينه برابره کړی. ځکه د افغانستان يوه برخه نفوس په جهاد مصروف دي او يوه غټه برخه يې د مملکت

څخه د باندې تيت و پرک پراته دي او يو ډېر کم اقليت په خپلو کورونو کښې په ژوند کولو مصروف دي او د ښارونو مسلمانان بيا د ملحد رژيم په زندان کښې راګير دي.

اوس نو د دې ټولو وايوځاى کولو لپاره دکابل د ملحد رژيم سقوط لمړى شرط دى اوپه دوهم ګام کښې د مجاهدينو د حکومت تقويه کول دي چې ترڅو د انتخاباتو د اجرائيوى ضمانت د عهدې څخه ووځي لدې پرته د نورو په دولتو کښې انتخابات کول د کوربه هېواد دتاثير څخه نشي خلاصيدى او نتيجه يې خود به خوده د هغه کس په ګټه څرخ خوري د کوم سره چې دکوربه هېواد روابط ټينګ وي.

له همدې کبله که په نورو دولتونو کښې د افغانانو ترمينځ دغه ډول انتخابات ترسره شي نو نتيجه به يې هم په هغه ممالکو کښې د پرتو رهبرانو په ګټه پخپله تماميږي - مثلاً په پاکستان کښې يو کس په ايران کښې بل څوک په هندوستان کښې بل شخص په المان او امريکا کښې ځانله سرې ګوښى ګوښى د انتخاباتو دغه نتائج وړي او دبده مرغه شاته يې اجرائيوي ضمانت نشته، نو د دې موجوده دولت د حيثيت پرته زيات ارزښت نشي پيدا کولى.

اوکه فرضاً د افغانستان په داخل کښې د حاضرينو په رايو باندې اکتفاء کيږي او انتخاباتو ته نامزد اشخاص په احزابو کښې

منحصر شي او انتخابات د روانو امکانو په چوکاټ کښې تر سره شي نو د یو ګوند غوښته او قاطع ګټه زمونږ په روان جهاد باندې ډېر بد اثر غورځوي. نو ګټونکی ګوند دې بیا د نورو د احزابو همکارۍ څخه لاس ونه پرېمنځي چې دا کار د جهاد په لیکو کښې همکاریو ته ډېر زیات زیان دی، چې هیڅ تلافي نلري او یو ګوند په یواځې ځان باندې دغه ډغره نشي وهلی، ځکه شاته یې اجرائیه قوه د ودې په حال کښې ده، بلکې د همدغې اختلافو څخه جوړه ده او نشي کولای د یو ګوند تر مشرتوب لاندې د نورو ګوندونو قناعت حاصل کړي. چې د مثبت اثر په ځای په روان جهاد باندې منفي اثر زیاتېږي او د حالاتو د سمون په عوض یوه بله ګډوډي مینځ ته راوړي.

او دا کار ډېر امکان لري ځکه د افغانستان مسلمان خلک نور د اختلافاتو څخه په تنګ شوي د همدا اوس څخه د یو ګوند د بري په لټه کښې دي لکه چې د راولپنډۍ په انتخاباتو کښې خپل اولنی انعکاس لږ څه څرګند کړی.

خو که انتخابات ملتوي کېږي نو د لانجې د تطبیق غوښتونکي حق لري د اوومې مادې د مندرج میعاد په استناد ووائي چې د مجاهدینو دولت نور قانوني بڼه نلري او کان لم یکن شمېرل کېږي. ځکه د کال په داخل کښې ورته د منتخبې شورۍ څخه د اعتماد

راید شرط اخستل شوی وُ او دا کار یې انجام نشو کړای او د شرط په انتفاء سره مشروط پخپله منتفي کیږي او قانوني حیثیت نشته لکه چې د راولپنډۍ په مشورتي غونډه کښې د انجینیر احمد شاه د حکومت په هکله عینې انګازې پورته کیدې ځکه د هغه د حکومت لائحې هغه ته د انتخاباتو ترسره کول په شپږ میاشتو کښې شرط کړېده نو دا ټول چا وکړه هغې د منتخب کمیسون حقوقي لائحې.

د فن خاوندانو ته ضرورت

نو د هغه ځاید دی چې د خصوصي رشتو او د فن خاوندانو ته د خپلو چارو د ور سپارلو موضوع مطرح کیږي.

ځکه د نومړې لائحې په تدوین کښې اقلًا د حقوق پوهانو ته مشوره اخستل شوی وی او یا فقهي پوهان یواځې د هغه کمیسون ترڅار یې لاندې د نومړې لائحې په تدوین مؤظف شوی وی دا یوه ستونزه مینځ ته نه راتله او د بلې خوا ګورو چې د شورٰی په اعضاؤ کښې د اسلامي حقوقو او فقهي پوهان موجود وو. حتٰی بعضې خویې په حقوقي ذکر کښې تقریبًا نړیوال حیثیت لري چې دا أزهر او دیوبند غونډې باعظمته پوهنتونونو کتابخانې د دوی رسالو ویاړې او په ډېر فخر سره خوندي ساتلې.

او کېدی شو چې د موضوع سره په اول برخورد کښې دغه ډول وړاندېزونه حل او د نوموړې لائحې نور حقوقي ارزښتونه يې په ډېر مهارت سره په اسلامي چوکاټ کښې وراچولي وی. خوښکاري داسې چې د غو پوهانو خپل ځانونه په شورئ کښې مېلمانه شمېرلي او په لائحه باندې د بحث، شور او زوږ په عوض يې چوپتيا ته ترجيح ورکړي. رښتيا څه ښه وائي :

شيخ فريده پټه خوله دې بهتري ده .

تعجب خو په دې کښې چې د غه ډول حقوقي لوائح او مهم قوانين د حقوقي او فقهي متخصصينو له خوا تدوين او بيا د فقهي او حقوقي محققينو له تحقيق څخه تېرېږي ورپسې شورئ ته د بحث لپاره وړاندې کېږي چې په شورئ کښې د بحث او غور څخه وروسته تصويب او د خليفه د توشيح څخه وروسته د عمل جامه اغوندي او خصوصاً د اسلامي نظام د پلي کولو لپاره دغه ډول عمل بالکل لازمي دی، ترڅو په دغو مراحلو کښې د اسلامي حقوق پوهو انساني او اجتهادي خطاوې تصحيح او اسلامي اصيله روحيه په غوڅه توګه تثبيت شي خو زمونږ د دغې حقوقي لائحې په تدوين کښې معکوسه لاره تعقيب شوې ځکه د جوړېدو څخه مخکښې اول د رهبرانو له خوا توشيح شوی بيا تدوين شوی

دلس کلن جهاد او مبارزې وروسته بالآخره د ۱۹۸۹ عیسوي کال د فرورۍ په لسمه په راولپنډۍ کښې د افغانستان د مسلمانو خلکو مشورتي غونډه دائره شوه ترڅو د افغانستان د مسلمانو مجاهدینو د آرمان سره سم یو اسلامي امامت منتخب او بیا یې د یو عام بیعت لپاره د افغانستان اولس ته وړاندې کړي خو د لسو ورځو د پرله پسې مشورو وروسته بالآخره د پورته کال د پورته میاشتې پر شلمه نېټه د شورۍ د غړو له مینځه یو منتخب کمیسون جوړ شو. او دا واک ورسپارل شو چې د افغانستان د اسلامي امام د انتخاب لپاره یوه کوټلې منصوبه او لائحه جوړه کړي ترڅو د شورۍ د اوسنی ستونزه حل شي او په مقابل کښې شورۍ د هغوی د دغو حقوقي لیکنو بالکل پابنده ده او حتی په دې لړ کښې د اوو لویو تنظیمونو د مشرانو لیکلی اعتماد او باور هم ورکړی شو. محترم کمیسون تر دوه ورځو څخه وروسته د ۱۹۸۹ء کال د فرورۍ په دوه ویشتمه خپله د انتخاباتو حقوقي لائحه په پینځو برخو کښې چې په (۳۳) مادو باندې اشتمال لري تدوین او شورۍ ته یې وړاندې کړو او بې ځنډه عملي شوه اګرچې پورته مسوده فصل او باب نه لري او نه یې مواد مرتب دي ولې د محتوی له حیثه یې دائره ډېره پراخه ده، ځکه چې د اسلامي دولت د امام انتخاب، عزل، استعفا او مهیني تول وړاندیزونه پکښې

او تصويب شوي او شورا ته تر اوړ ولو وروسته فوراً عملي شوي او په شورا کښې د يوې خاصې شورا په تصويب او د رهبرانو د مخکښني توشيح له کبله د شورا نور غړي د عادي افرادو په جمله کښې راغلي چې د دوی تصويب او بحث ته په لائحې باندې هڅو ضرورت نه دی پاتې شوی.

اوس نو سړی پوهيږي چې د شورا قاطع اکثريت د دوه رايو اچولو څخه پرته او هغه هم دوه مقابلو تنظيمونو ته نور څه نه دي انجام کړي.

لکه څنګه چې زمونږ د مجاهدينو جهادي قربانۍ د نړۍ په تاريخ کښې نظير نه لري او مثال يې يوازې پخپله په هم دغه افغانانو کښې پيدا کيږي هم دغسې زمونږ د دغې حقوقي لائحې سارې د مراحلو له پلوه په نړۍ والو حقوقي نورمونو کښې نشته او مثال يې بايد صرف په خپلو تنظيمونو په تېرشوو اتحادونو، ائتلافونو او حکومت کښې ولټوو.

د مجاهدينو حکومت

د افغانستان څخه د متجاوز او خون خوارو لښکرو تېښته د مجاهدينو د قربانيو او سربښندلو نتيجه ده په روانه معاصره پېړۍ

کښې د اسلامي ايران څخه وروسته په ټوله نړۍ کښې دا لمړی ځل
دی چې د افغانستان لپاره د غو سربښندونکو د اسلامي دولت د
بلنسټ ډبره کښېښوده او دا د دې مسلم حق ؤ خو د مجاهدينو له
خوا څخه د دولت جوړونه دا معنیٰ نه ورکوي چې ګواکی د هر پوړ ته
مقام څخه رانیولې د وروستي اداري تر آخرينۍ ذره پورې بايد ټول
وظائف د دوی په غاړه ور واچول شي. مثلاً حقوقي لوائح دې څخه
دوی جوړوي د هېواد په آینده اقتصاد کښې دې د دوی نظريات
تعقیب شي، په صحي چارو کښې دې جراحي او نور د داخلي امراضو
تداوي او علاج دوی وکړي د جنګ چارې خو بېخي له هغې ورپغاړه
دي سباورځ به په افغانستان کښې د الوتکو فابريکه جوړېږي
چون د طيارې جوړونه د جنګ په دفاع او ماهيت له پلوه ډېر
غټ کارګی بايد دوی پخپله سوان او سندان ور واخلي او داسې
د کارونو نورې کښې ځانګې شوې. بلکې هدف د مجاهدينو د اسلامي
دولت د جوړولو څخه په افغانستان کښې د اسلامي نظام لوی پیکری
او باعظمته ماشین په ټول قوت سره پکار اچول دي. چې مختلفې ځانګې
او پرزې بايد د مختلفو داخلي او خارجي ماهرينو له خوا پکار ولويږي
او د دولت په سويه منظم حرکت پيل شي او د افغاني ټولنې
عنعنوي تشکل په بل مخ واړوي او په خالصو اسلامي معيارونو

باندې سرله نوي تاداب ګذاري شي.

په عقیدوي، عبادتي، اقتصادي، اجتماعي، تخنیکي، صحي، قضائي اونورو څانګو کښې ثمره عملاً مشاهده اومحسوسه شي.

څو مجاهدین باید ددې باعظمته ماشین او د دولت په سرکښې داوضاعو څارونکي اود مراقبینو په حیث ټینګ ولاړ وي د دغه باعظمته ماشین د حرکت لوري اود کارکوونکو مهارتونه کنترول او وڅاري اودنواقصو په اصلاح اقدام وکړي، اود یو منظم پلان له مخې غیرفني اولټکارکوونکي یود بل پسې د اسلامي دولت اونظام له دستګاه څخه اخراج اوپه دې ډول د هرې څانګې د فن متخصصینو ته لاره هواره کړي. د انتقال د دورې څخه وروسته د دغه اسلامي نظام دلا زیات استحکام په لورغبرګ قدمونه پورته کړي چې ترڅو په افغانستان کښې په اسلامي عقیدې باندې د مسلمانانو په یوموټي کېدو او منظم کېدو وروسته په نړۍ واله سطحه په دغه سپیڅلي عقیدې باندې د خلکو د رایوځای کېدواومنظم کېدو لپاره زمینه مساعده شي اویوځلي بیا زمونږ د دغه اسلامي انقلاب په خپلو ګاوندیو هېوادو باندې تماکونکي اثر وغورځوي او په دې وسیله یو جهاني اسلامي جنبش ته په یو سوله ایزه او غوڅه توګه لاره هواره شي.

لدې پرته د هرچا په هرڅه کښې ګوتې وهل په اسلامي حقوقو ملنډې وهل دي، چې د راولپنډۍ د محترم منتخب کمیسون حقوقي لائحه ښه نمونه ده.

بیعت اخستل او بیعت ورکول

په اسلامي فقهي کښې د امامت عقد د نورو اسلامي عقودو په جمله کښې راځي لکه عقد وکالت، عقد اجاره او نور و شو. لکه څنګه چې د دې نورو عقودو انعقاد د لیک او کتابت په وسیله جائز دی دغسې اسلامي فقهاء د امامت د عقد انعقاد او بیعت د لیک په وسیله جائز بولي او کوم وټ کټ پکښې نه ګوري. خو د اسلام په طلائي دوره کښې د راشده خلفاؤ په ټاکنه کښې دغه دوه جانبه تړون یا بیعت د امام او بیعت کوونکو ترمینځ په جلا جلا ډول په ښکاره توګه تر سره شوي او د دواړو ترمینځ په شوي عقد باندې د توکید او تحکیم په غرض دواړه یو تربله لاس ورکول او د ما فی الضمیر د تحکیم لپاره د لاس د ورکړې د اظهار هم دغه طریقه معموله وه، چې په ګران افغانستان کښې د عوامو ترمینځ دغه استحبابي طریقه په عهد باندې د ټینګښت په غرض تراوسه پورې استعمالیږي. مثلاً وائي: راکړه قول واخله قول او نور شو خو په رسمیاتو کښې خپل

ارزښت دلاسه ورکړی دی.

خو لکه څنګه چې د دغو اسلامي خلفاؤ یو عام بیعت ته د کاندید په حیث په معرفي کښې کیفي تغیر او بدلون شته همدغسې د کمیت په لحاظ یې د بیعت ورکوونکو دائره د یو د بل په نسبت پراخه وه ځکه د اسلامي فتوحاتو ساحه یوه ورځ د بلې پسې پراخېده ډېر نوي اسلام دوستان او قبایلي مشران د دین د زده کړې پسې مدینې منورې ته راتلل او همدلته پاتې کېدل. په دغه وخت کښې دغه ښار د نوي اسلامي امپراطوري پایتخت او د اسلامي پوهې او سیاست یو اهم مرکز ؤ.

او د خلفاؤ سره بیعت شرعي مراسم په هم دغه ښار کښې د حاضرو خلکو له خوا ترسره کېده او په دې ډول دغه ښار د سیاست د خاوندانو د پاملرنې ور ګرځېدلی ؤ.

ان تر دې چې کله دریم خلیفه د یوې ناوړې توطئې په نتیجه کښې په شهادت ورسید، او تر پېنځو ورځو پورې په دغه سپېڅلي اسلامي پایتخت بلکې په ټوله اسلامي امپراطورۍ باندې اضطراري حالت حکم فرما ؤ.

نو د مصر، بصرې او کوفې څخه راغلو خلکو چې په دغه اسلامي پایتخت کښې په موقت ډول بلکې د یو څو ورځو لپاره میشته

وو، خپله سیاسي مبارزه لمړی پیل کړه او د خلافت مقام ته یې د مستحق کاندید د پیدا کولو په لټه کښې شو. مصرینو د حضرت علي (رض) سره تماس ونیو. د کوفې خلکو د حضرت زبیر (رض) سره د خپل قاصد په وسیله ارتباط ټینګ کړ خو مصرینو بیا حضرت طلحه (رض) ته مخه وکړه او ورپسې بیا سعد بن وقاص (رض) ته لاړل او بیا عبدالله بن عمر (رض) ته ورغلل. د دې ټولو د پورته حضراتو څخه اسلامي خلافت ته د دوی د کاندید و غوښتنه کوله او د دوی له مینځه یې یو کس د بیعت د اخستلو لپاره راکش کاوه خو په دې ورځ د اسلام د غو سترو شخصیتونو د دوی د دغو غوښتنو څخه خپله بیزاري اعلان کړه او کومې نتیجې ته ونه رسیده دا تاریخي واقعه د سیف بن عمر التمیمي په روایت د تاریخ طبري د ۵ ـ ۱۵۵ مخ څخه راخلاصه شوې او ګران لوستونکي کولای شي هغه مطالعه کړي.

راځئ دا واورئ د څلورم خلیفه علي ابن طالب کرم الله وجهه د بیعت د مراسمو په هکله د تاریخ طبري د ۵ ـ ۱۵۶ مخ څخه د حضرت شعبي رض روایت را واخلو. دې وایي: خلک حضرت علي کرم الله وجهه ته ورغلل او دې د مدینې په بازار کښې ؤ ورته وې ویل لاس را اوږد کړه چې د اسلامي خلیفه په توګه در سره بیعت وکړو. علي (رض)

په ځواب کښې وویل: تاسې بېړه مه کوئ، ځکه حضرت عمر فاروق رض چې مبارک شخصیت ؤ د خلیفه د کاندیدو په هکله یې په شورٰی باندې وصیت فرمایلي وو. تاسې ډېل وکړئ ترڅو ټول خلک راغونډ شي او مشوره وکړي، نو خلک د حضرت علی (رض) څخه راستانه شو. خو له دې څخه ځینو وویل که چېرې دا خلک خپلو ښارونو ته د حضرت عثمان رض د شهادت خبر د ځانه سره یوسي او دلته یو بل څوک د هغه په ځای د خلافت د مقام لپاره ونه ټاکل شي نو دا لاندینی ستونزه بروز کوي نو ځکه بېرته حضرت علي رض ته راوګرځېدل. او دادی د هغوی اصل عبارت؛

. لم نأمن إختلاف الناس و فسادالامة، فعادوا، الى على فأخذ الأشتر بيده فقبضها على(رض). فقال: ابعد ثلاثة؟ أما والله لئن تركتها لتعصرنّ عينك عليها حيناً فبايعته العامه. ※

(یعنې د اسلامي امت د فساد او د خلکو د اختلاف څخه نشو په امن کښې کیدای بیا حضرت علی (رض) ته راوګرځېده، اشتر هغه د لاسه ونیوه او علی (رض) د هغه د بیعت په دول قبض کړ، او اشتر ورته وویل درې ورځې له مونږ څخه لرې وګرځېدې زما سوګند په خدای جل جلاله که چېرې ته دا کار پرېږدې یو څه وخت به دې پرې سترګې وژاړي. او ورپسې بیا عامو خلکو بیعت ورکړل)

※ طبری.

چې البته د عام بیعت نور مراسم په هغه وخت کښې په نبوي مسجد کښې معمول وو او څلورم خلیفه هم هلته په مدینه منوره کښې د حاضرو خلکو سره تر سره کړ. د اورې د مصر، بصرې او کوفې څخه راغلو ګڼو خلکو هم پکښې ګډون درلود.

پورته عبارت څخه معلومیږي چې د څلورم خلیفه لمړی بیعت کوونکی اُشتر وُ، د ده اصلي نوم مالک بن الحارث الأُشتر دی.

او د کوفې د څلورو فرقو سره د یوې فرقې د مشر په توګه په ۳۵ هـ کال کښې د حج په ایامو کښې ملګري او مدینې منورې ته راغلي وو او بیا هم دلته پاتې شوي وو. طبري ۵: — ۱۰۴ مخ وګورئ.

محب الدین الخطیب و العواصم من القواصم چې د قاضي ابي بکر العربی د تالیف محشی او تکړه محقق دی، کله چې په ذکر شوي تالیف کښې دا عبارت کتلی:

فذلکَ ظن من القائل ان طلحه اول من بائع ولم یکن کذلکَ ✻

نو په ډېر احتیاط سره یې "د مالک بن الحارث الأُشتر" په هکله دا لاندې کلیمات او جملې لیکلي:

وقد علمت ان اهل الکوفه یقولون ان الأُشتر کان اول من بائع ولو کانت ید طلحه هی الاولی فی البیعة لکانت اعظم برکة لانها ید دافعت عن رسول الله صلی الله علیه وسلم وید الأُشتر لا تزال

✻ : العواصم من القواصم مخ: ۱۴۴

رطبة من دم امامة الشهيد المبشر بالجنة[*] .

دی وائي زه پوه شوی یم چې دکوفې خلک وایې چې د حضرت علي (رض) اول سعت

کوونکی اشتر دی کہ چیری لاس د طلحه (رض) اول وی به بیعت کښې نود ابه دیر برکتی وو حکه دغه لاس د رسول الله (ص) څخه د احد په ورځ دفاع کړې او د اشتر لاس د بیعت تر وخته پورې د خپل شهید امام په وینو چې په ښيا کښې ورته زیری د جنت ورکړ شوی وه لګې ده)

چې البته مراد ترې د حضرت عثمان (رض) شهادت دی .

راځئ په دې هکله د مالک بن الحارث الأشتر د خپلې خولې عبارت را نقل کړو ، طبري د خپل تاريخ د « ۵ — ۱۹۴ » مخ کښې لیکي :

ان علياً لما فرغ من البيعة بعد وقعه الجمل واستعمل عبد الله بن عباس على البصرة بلغ الاشتر الخبر باستعمال علي ابن عباس فغضب وقال : « على مَ قتلنا الشيخ اذن ؟ »

(د جمل دواني څخه وروسته کله چې علي (رض) د بیعت څخه فارغ شو او عبدالله بن عباس یې د بصرې د والي په حیث مقرر کړ او دا خبر اشتر ته ورسید نو ډیر په غوسه شو او ویې ویل : چې خیر هو بیا نو شیخ په څه باندې ووژلی و ؟)

چې البته اشاره پکښې د اسلام د دریم خلیفه د حضرت عثمان (رض) د شهادت واقعې ته .(۳)

دېلې خوا ګورو چې د ریاض د امام محمد بن سعود د پوهنتون د اجتماعي علومو د فاکلتې استاذ دوکتور محمد عثمان د نتحي د د پوهنځي د خپل تأسیس د لمړی کال په لمړي ګڼه مجله کښې چې په ۱۳۹۷هـ ۱۹۷۷م کال کښې نشر شوی په ۵۷۳ مخ کښې د راشده خلفاؤ په بیعت باندې

---

[*] العواصم من القواصم خ ۱۳۴ حاشیه ۲ .

د مرور په ضمن کښې د څلورم خلیفه په بیعت باندې دا رنګه قضاوت کړی دی، او دا دی د هغه اصل عبارت:

وهذا من اصح العقود واثبتها .

شاید چې د معقود له محسوس فضیلت او بهترۍ په مابقیهؤ باندې په دغه عقد کښې د یوې خوا او د اسلامي امپراطورۍ د عمده اجزاؤ څخه د خلکو ګډون د بیعت په مراسمو کښې د بلې خوا د دغه عقد د زیات ثبات او صحت مهم دلیلونه دي، ځکه د بیعت کوونکو ډیر والی د عقد په ثبات او استحکام کښې څرګند اهمیت لري او ستر ګې پټول ترې نه دي پکار، چې په دغه لړ کښې د څلورم خلیفه لره بیعت کوونکي د یادونې وړ دی.

نو د غو تاریخي شواهدو په استناد دغه پراخوالی ورو ورو د مملکت ټولو افرادو ته ورغزیده او هیواد شموله بڼه یې غوره کړه. ځکه د خلافت د مقام مهم والی د یوې خوا او د ټولو خلکو لیوالی او بې تابۍ ګډون ته د خلیفه په انتخاب کښې د بلې خوا د انتخاباتو دغه نوی، پېچلی، عصری او مدرن سیستم مینځ ته راوړ چې هغه د انتخاباتو په عام، مستقیم او پټ ډول ترسره کېدل دي. چې تقریباً ټوله اسلامي نړۍ د هم دغه سیستم څخه استفاده کوي. د ایران اسلامي جمهوریت، د اخوان المسلمین جهاني جنبش، په

په نظرکښې نیول شوي او د امام د انتخاب سره یې جوخت د هغه د نائبانو د وجود پیش بیني هم کړې ۰

اوله برخه چې متأسفانه عنوان یې نشته د حکومت مهم ارکان په اوو برخو ویشي ۰ او دوهمه برخه یې د انتخابي طریقې ترعنوان لاندې د انتخاب مراحل او د شورې یوغړي ته د دوه رایو په استعمال دوه مخانو تنظمونو ته امرکوي ۰ دریمه برخه یې د بخشونو د تعین تر نامه لاندې د انتخاباتو نتیجې ته کوته نیسي ۰ څلورمه برخه یې د (طریقه رایې د هې) ترسرلیک لاندې د رایو ورکوونکو نصاب او د هغوی هویت په شورې کښې څیړي ۰ پنځمه برخه یې د کارت د شخصاتو ترعنوان لاندې د هغه د صحت او بطلان د اڅوني څخه مخکښې او وروسته مطالب لري ۰ مواد پوره روښانه یوه ماده د بلې سره تناقض نه لري ۰

اګرچې د لمړۍ برخې د دوهمه ماده او د دوهمې برخې د لمړۍ مادې څخه مخکښې لیکل شوي کرښې د حقیقي شخص د کاندید په حیث انتخاباتو ته ضمني احتمال لري، خو د دوهمې برخې د دریمې مادې د احتمال بالکل زائل کړی او د کاندیدا و نامزد په حیث یې انتخاباتو ته د حکمي شخص چې د غه هر یو تنظیم دی بالکل تصریح کړي او په تېره بیا د دریمې برخې اوله، دوهمه او دریمه ماده چې د حکومت ګروپ بندي شوي

پاکستان کښې د جمعیت علماء اسلام او جماعت اسلامي پاکستان چې د اسلام د اساسي خطوطو پیروان دي د هغې طریقې څخه عملاً استفاده کړي .

په راولپنډی کښې د افغانستان د مسلمانو مجاهدینو شورٰی د عام والي پرته د هغه روش څخه کار اخستی خو پخپل اسلامي خلیفه یې دا لازمي کړې چې عام انتخابات به کوي د ملت د غوره شوو وکیلانو څخه به د اعتماد رایه اخلي ، چې دا پخپل ذات کښې د عمو انتخاباتو په مشروعیت باندې اقرار کول دي .

دريمه برخه

د خليفه، امام او امير

په ټاکنه کښې د اهل حل او عقد رول

په مسلمانانو باندې د مسلمانانو لپاره د اسلامي شريعت د تطبيق په خاطر د خپله مينځه د خلافت په شرايطو برابر شخص د خپل امام په توګه ټاکل او انتخاب کفائي فرض دي

چې د خليفه سره د بيعت په مراسمو کښې د ځينو مسلمانانو ګډون او د خپل خليفه سره د دوې مبائعه د دوی د ذمو او د بيعت څخه د غائبو مسلمانانو د ذمو څخه د دغو فرضو د اداء په سقوط کښې کفايت کوي

ټول هغه مسلمانان چې د دغو فرضونو په دغه ډول اداء باندې مکلف دي کولی شي چې د خپل خليفه سره د بيعت په مراسمو کښې هر وخته برخه واخلي او د خپل بيعت په ورکړې سره شخصاً خپله ذمه د دغو فرضو اداء څخه خالي کړي.

لکه څنګه چې په بیعت کښې د حاضرینو اشتراک د غائبو لپاره کافي دی همدغسې د خلیفه سره د بیعت په وخت کښې په هره مرحله کښې د مسلمانانو ډېرښت او زیاتوالي د اشتراک کوونکو مسلمانانو د ذمو څخه د دغو فرضو د اداء د سقوط سبب ګرځي او دا کار شرعاً جائز دی .

خو د مخکښني خلیفه د مړینې او یا د هغه د استعفا او عزل په صورت کښې د نوي خلیفه انتخاب د حاضرو مسلمانانو له خوا په خپل معین وخت کښې تر سره کیږي او د غائبو د راتګ پورې ځنډ نشته. ځکه د اسلام اکثره اجتماعي احکام د اسلامي امیر د وجود څخه پرته عملاً ممکن نه دي ، نو څومره چې زر کیږي په شرعي توګه د دغې خلاء ډکول پکار دي او د غائبو د راتګ پورې د نوي خلیفه د انتخاب ورځنډول د دغې خلاء پخپله وراوږدول دي . خو که څوک پخپل معین وخت کښې د خلیفه د انتخاب د مراسمو په هره مرحله کښې ګډون ته ور حاضر شي ، کولای شي چې برخه پکښې واخلي او شرعي ممانعت یې نشته ، چې د راشده خلفاؤ په انتخاب کښې د همدغه روش څخه استفاده شوې. او په اوس وخت کښې په ټولو اسلامي هیوادونو کښې کټ مټ همدا طریقه معموله ده .

د موضوع د زیادت وضاحت لپاره دادی دوه نورې بالمثله

ځوني راوړو، چې هغه د جنازې لمونځ او په بعضو مواردو کښې جهاد دی:

اوس کله چې د يو مسلمان مړي جنازه د لمانځه لپاره حاضره او کېښودل شي، نو د حاضرو مسلمانانو له خوا پرې د جنازې لمونځ د دوی د ذمې او د غائبو مسلمانانو د ذمو څخه د دغه لمونځ د اداء د سقوط لپاره کفايت کوي خو که د دغې جنازې لمانځه ته د دغه کلي، قريې، محلې، ښار، ولايت او حتی د مملکت ټول اهليت لرونکي مسلمانان حاضر شي او د دغې جنازې د لمانځه په اداء کښې برخه واخلي شرعي مخالفت نه لري بلکې د لمونځ کوونکو زيات والی د مړي لپاره د زيات مغفرت د غوښتنې سبب ګرځي.

همدغسې په ځينو مواردو کښې جهاد هم درواخله چې د جګړې په ليکو کښې د ځينو حاضرو مسلمانانو ګډون د دوی او د نورو غائبو مسلمانانو د ذمو څخه د دغو فرضو د اداء په سقوط کښې کفايت کوي. خو که چېرې ټول هغه مسلمانان چې په کل کښې د دغو فرضو په اداء باندې مکلف شميرل کېږي پخپله د دغه جهاد په ليکو کښې برخه واخلي هم جائز دي، ځکه خپله ذمه پخپله د خپلې اداء په وسيله د دغه فرضو د اداء څخه خالي کړه او دا کار د هغې څخه غوره دی چې د بل د اداء په وسيله دده د ذمې څخه د سقوط لپاره کفايت وکړي بلکې

د جهاد د لا تقویې سبب ګرځي .

خو د بیعت په څېر په دغه لمانځه او په دغه ډول جهاد کښې یواځې حاضر مسلمانان اشتراک کوي او د شرعي ضرورت پرته یې د هیچا لپاره ځنډول نشته خو که څوک یې د اداء لپاره په خپل وخت کښې ورحاضر شي هم شرعي مخالفت نه لري بلکې یو شرعي عمل دی او غوړي لا غوړي .

دېورته دوه نمونو د توضیح څخه وروسته اوس سوال دادی ، چې آیا په کل کښې د دغه کفایي فرضیت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجې دی او که نه د دغو کفایي فرضو د اداء حکم یواځې د نرانو د جملې څخه په اهل حل او عقدو پورې منحصر دی ؟

یعني د اهل حل او عقدو د جملې څخه که چېرې حاضرین د اسلامي خلیفه سره د بیعت په مراسمو کښې ګډون وکړي نو د دوی اداء د دوی د ذمې او غائبو اهل حل او عقدو لپاره کفایت کوي او بس .

او د نرانو د جملې څخه نور ټول عوام او ښځې نه په تبعه د خلیفه سره د امامت د عقد د انعقاد د لومړي غوره والي په وخت کښې د دغه کفایي فرضو د اداء اهلیت نه لري اګر که عقل ، بلوغ او حضور ولري او خلیفه ته د خپل شرعي بیعت د ورکړې غوښتنه هم وکړي . او یواځې د اهل حل او عقدو له خوا د اسلامي خلیفه سره

د امامت د عقد د انعقاد څخه وروسته دغه نران او ټولې ښځې په دوهمه مرحله کښې کله چې ورته د عام بیعت مراجعه وشي د اهل ذمه وُ او نورو محجوریتو په څېر د دغه امام د اطاعت په وجوب مکلف دي او بس.

چې په دې صورت کښې که چېرې د لمړي خلیفه د مړینې، استعفا او عزل څخه وروسته اهل حل او عقد په خپلو کښې د اختلاف او یا نورو عواملو له کبله د نوي واحد خلیفه په انتخاب موفق نشي او دغه انتخاب د ساعتو څخه هفتو او د هفتو څخه میاشتو او د میاشتو څخه کلونو ته ور وځنډیږي. لکه په افغانستان کښې چې عیني همدغه عمل په تېرو لسو کلونو کښې تکرار شو. نو نران عوام او ټولې ښځې باید خلاص تنې وګڼي. د اسلامي خلیفه د نصب په هکله د هیڅ نوعه شرعي مسئولیت احساس ونکړي او د ټولو هغو اسلامي احکامو څخه چې د شرعي امام د وجود پرته یې د اداء امکان نشته معاف دي وشمېرل شي. ځکه د نوي خلیفه د انتخاب د مسئولیت څخه ځنې فقهاؤ په لومړي بیعت او عقد کښې د دوی اوږې ور سپکې کړې دي. که د اهل حل د عقد و له خوا خلیفه ور انتخاب شو نو دوی به یې اطاعت او حمایت کوي او که نه د هرچا په خپل سر ده. ځکه که نران عوام او ټولې ښځې

سره راټولې شي او په یوه اتفاق د خپل ځان لپاره په اسلامي شرایطو برابر شخص خپل خلیفه انتخاب کړي او د هغه د اوامرو څخه پیروي وکړي سرنه خوري. ځکه د دغه ډول انتخاب فرضي حکم په لومړي مرحله کښې د اهل حل او عقد و په غاړه دی نو د دوی د بیعت پرته د خلیفه انتخابول د هغوی د فرضو په ادا باندې اقدام کول دي او دوی دا ډول اهلیت نلري. ځکه په اسلامي شریعت کښې داسې حکم نشته چې په مسلمانانو دې فرض وي او دا اهلیت شرایط ولري او د اداء واک دې ونلري.

او خوند خو به یې لا هلته وي چې اهل حل او عقد د خپلو اجتهادونو له مخې په واحد امام باندې موافقې ته ونه رسیږي او د خپل اجتهاد په اساس په دوه برخو تقسیم شي او دواړه ډلې دوه جلا جلا امامان ولي د امامت او خلافت په شرایطو برابر اشخاص په یو وخت کښې دغو نرانو عوامو او ټولو ښځو ته د خپلو شرعي امامانو په حیث ورو پیژني، نو په دې صورت کښې دا دواړه امامان د دغو اهل حل او عقدو خپل امامان دي ونه ښايي چې عوام او ټولې ښځې د دواړو د اوامرو څخه پیروي وکړي ځکه د دواړو امامانو د اوامرو څخه یو شان پیروي کول د امامت او خلافت کبری په وظیفه کښې په تعدد باندې قایلېدل دي.

او د امامت وظیفه د اشخاصو ترمینځ په هیڅ ډول شرعاً اشتراک نه قبلوي. او د یولوري د امام څخه پیروي کول په حقیقت کښې د دوارو د جلې څخه چې د اهل حل او عقدو د ټاکنې له پلوه مساوي قوت لري. سردنوي د یوغوره کول او انتخابول دي لکه چې همدغه طریقه د نننۍ نړۍ په ټولو اسلامي او غیر اسلامي هېوادو کښې معموله ده. او نران عوام او ټولې منځې د خلیفه سره په دا ډول مبایعه د همغه د غوره-والي او انتخاب حق نلري ځکه دوی اصلاً د خلیفه د انتخاب د دا ډول فرمي حکم په چوکاټ کښې داخل نه دي او دوی یوازې د اهل حل او عقدو د بیعت او غوره والي څخه وروسته د واحد امام د اوامرو په اطاعت مکلف دي او بس.

نو پرېده چې دغه عوام او ټولې ښځې چې د هرې اسلامي ټولنې اکثریت د همدوی څخه تشکیل شوی دی. د دغې شرعي خلاء څخه استفاده وکړي او آزاد وګرځي.

لکه چې د همدغه حالت څخه زمونږ په روان جهاد کښې د افغانستان اکثرو خلکو استفاده وکړه، ځکه کله چې د یو جهادي تنظیم د امارت د نفوذ په منطقه کښې یو څوک د جرم په ارتکاب تورن کیږي په منډو د بل امارت د نفوذ منطقې ته ور اوړي اګر که دده دا تېښته د جرم د ارتکاب له مخې شوی، خود پورته

اټکل له مخې څخه يې شرعي حق هم دی ، ځکه ټول جهادي مشران د يو لړ اهل حل او عقدو له خوا د افغانستان خلکو ته د شرعي اميرانو په توګه ورټاکل شوي او ورپېژندل شوي دي چې د اهل حل او عقدو د دې ټاکنې له پلوه سره مساوي قوت لري او د هر يو د امارت د عقد په تقدم او تأخر کښې دومره اختلاف دی چې نوره ترې مسابقه جوړه شوې ده . او حتی بعضو خو دې ته بډې را وهلي چې ووايي چې د " الست بربکم قالوبلی " په ساعت کښې د ده د روح سره دا ټول عقد تکميل شوی دی .

نزد اميرانو د عقد د تاريخ د دومره ګونګوالي په صورت کښې به عوام او ټولې سنجې څنګه وتوانيږي چې د لومړي عقد امير معلوم کړي او د هغه د اوامرو څخه پيروي وکړي .

او د بلې خوا د خپل شرعي بيعت په ورکړه د اسلامي خليفه انتخاب او اختيار د دوی فرض نه دی . ترڅو د خپل ځان لپاره نوی خليفه انتخاب کړي ، نو د اميرانو د امارت د عقد د تاريخ په دومره ورک والي کښې او د اهل حل او عقدو د ټاکنې له پلوه د اميرانو د مساوي قوت په حالت کښې د عوامو او ښځو له خوا د يو امير د آوامرو څخه اطاعت او پيروي په حقيقت کښې د هغه نوي انتخابول او غوره کول دي او دوی شرعاً دا کار نشي ترسره کولی ، نو مجبور دي چې په شرعي

خلاء کښې پاتې شي د ځینې اسلامي احکامو د اداء لپاره د اسلامي خلیفه د نصب د مسئولیت احساس ونکړي. او که رښتیا ووایم نو دوی خو بې له هغې څخه په تالا خوشحاله دي، نو پرېده چې د تنظیم امارت د منطقې څخه د بل امارت منطقې ته او د هغه څخه وربلې ته چکرې ووهي که پخوا ګاونډیو هېوادو ته د خپل تعقیب څخه د دغه یواځې د خلاصون لاره وه نو اوس یې په افغانستان کښې شرعي حق وګرځېدو، او پرېده چې د دغه حق څخه استفاده وکړي.

خو په هر تقدیر، هر مسلمان د ټولو فرضي احکامو د اداء په وخت کښې چې بیعت هم پکښې ورشامل دی. د اهلیت د شرایطو د درلودلو څخه وروسته د هغه په ټولو واجباتو باندې باید پوه وي چې ترڅو ټول ارکان او هر رکن یې په خپل ځای کښې وراداء او د خپلې ذمې څخه یې په خپلې اداء باندې شرعاً ساقط کړي. مثلاً د جنازې په لمانځه کښې په نیت تکبیراتو او نورو ارکانو په اداء پوه وي لدې پرته د جنازې په لمانځه کښې موږ خو له ورید لپخپله د ده د ذمې څخه د دغه ټول اداء د دغه فرض نه ساقطوي، نو د نورو مسلمانانو لپاره به څنګه کافي شي هم د غسې شرعي بیعت هم درواخله.

نو په همدغه ځای کښې د شهید امام حسن البناء دا جمله چې " فالمسلمون من اصغرهم لاکبرهم رجال دین " صدق پیدا کوي او ټول

ارکان د ووټونو د ډېروالي په اساس مشخص تنظیم ته سپاري په دې خبره د تائید مهر لګوي، چې ګواکې بیعت ته کاندید تنظیمونه یا بلتره د مووایو چې حکمي اشخاص وو نه حقیقي.

د پېنځمې برخې د ریم، څلورم او پینځم ماده چې د بیعت د ورکولو په کارت کښې داووه واړو د تنظیمونو نامې لیکل او د هر تنظیم د نامه لاندې د انتخابي نښانات په حیث د خپلو رهبرانو عکسونو او د فوتوکانو نصبول زما د پورته مدعا ثبوت دی.

پورته مواد د لغت، اصطلاح او د انتخابي عرف عادت له کبله د بلې معنی احتمال نه لري. بلکې د شورای ټولګه وړ رائې ګري او نتیجه ګري په هم دغه محور چورلولې دی، چې دا دې ځینې برخې د حقوقي او فقهي ارزیابي لاندې نیسو.

مسلمانان په دیني فرائضو باندې د علم او پوهې له حیثه یوبرابر کېي
او ټول دیني عالمان نه وي، ځکه هر مکلف مسلمان او مسلمانه د خپلو دیني
فرائضو د اداء په خاطر د هغو فرائضو په تعلیم او زده کړه هم مکلف دي
او کله چې د خپل ځان لپاره د خلیفه ټاکل هم د مسلمانانو دیني فریضه ده
نو د خلافت مقام ته د مستحق شخص پېژندنه او د هغه شرایط
او د خپل شرعي بیعت ورکړه او د انتخاب د نورو لارو او ګودرو په
زده کړه هم شرعاً مکلف دي او ناپوهي پکښې عذر نه شمېرل کېږي.
او نه عدمي پوهه د خپل خلیفه د انتخاب په وخت کښې دې د پوهانو
د تکلیف له قطاره ځنې وباسي بلکې په هم دغه صف کښې د هغوی سره
په مساوي ډول قرار لري.

له هم دې کبله په وضعي قوانینو کښې د رایو ورکوونکو د شرایطو
په لست کښې په انتخاباتي لائحه باندې ځان پوهول لمړی شرط دی، نو
ځکه د رائې په ورکړه کښې د غلطۍ په صورت کښې بېرته پخپله هم دې ته راجع
کېږي او ناپوهي عذر نه وي، نو د اسلامي خلیفه په انتخاب کښې بر دغه
اصل څنګه د نظره وغورځول شي، خو د هر بیعت ورکوونکي لپاره فقهي
بودن او اجتهاد لازمي نه دي.

راځئ د پورته مطلب د توضیح لپاره لاندې مثال د غور لاندې
ونیسو:

مثلاً ؛ د اهل حل او عقد و د جملې څخه دوه غوره اشخاص دي یو یې عالم او مجتهد او په دیني علومو پوره سلبال وي او په ورځنیو قضایاؤ کښې د ده فتوی یې د خلکو په نزد د اعتبار وړ دي خو بل یې د ملت د قبائیلو څخه دیوې سترې قبیلې مشر او د دبدبې او شوکت له مخې د ملت په ټولو قبائیلو کښې تام نفوذ لري ، خو د علم له پلوه یواځې همدومره کولای شي چې د امامت مستحق شخص او د هغه نور شرایط پېژني او د بیعت د شرعي ورکړې لارې چارې او همدغې موضوع په نسبت په ټولو جزیاتو یې د فرضو په اندازه ځان پوه کړي خو د عمومي فقهي له پلوه یې د پورته عالم سره د ځمکې او آسمان فرق دی اجتهاد خو لا پر ځای پرېږده . اوس د غې دواړو د خپل اسلامي ملت لپاره دوه مختلف خو د امامت د شرایطو لرونکي اشخاص د خپلې پوهې په اندازه کاندید کړه او هر یو د خپل خوښ شوي کاندید سره د خپل شرعي امیر په توګه بیعت وکړو او د ملت مخې ته یې ور وړاندې کړو . خو د ملت قاطع او غوڅ اکثریت د قبیلې د مشر د بیعت په تائید د هغه د تعین شوي کاندید ته خپله د اعتماد رایه صادره کړه او د بله پلوه د پورته مجتهد او عالم د کاندید پسې یواځې د فقهاؤ کوچنی اقلیت لاړ و . نو پر دې وخت کښې همدغه د قبیلې د مشر خوښ شوی شخص د مسلمانانو شرعي خلیفه جوړېږي او ټول مسلمانان د هغه د اسلامي اوامرو په اطاعت

مکلف دي ، ځکه د اهل حل او عقد و دجملي څخه دیوه شخص په بیعت کله چي د دغه دول نفوذ څښتن وي هم اکتفا کیږي ، چي هغه دده د بیعت د تائید پسې د مسلمانانو د قاطع اکثریت ملاتړ دی اوس نو د پورته لیکنې محتویات د امام غزالي (رح) په لاندې عبارت کښې کټ مټ ولولئ :

والذی نختاره انه یکتفی بشخص واحدٍ یعقد البیعة للامام طالما کان ذلك الواحد مطاعاً ذا شوکة لاتطال ، وطالما کان إذا مال إلى جانبٍ مالت بسببه الجماهر ولم یخالفه الامن لایکترث بمخالفة فالشخص الواحدُ المتبوع المطاع الموصوف بهذه الصفة إذا بایَع کفی اذ من موافقته موافقة الجماهر *.

(هغه څه چي مونږ يې غوره کړو د امامت په عقد کښې د امام سره د یو شخص په عقد هم اکتفا کیږي خو کله چي د غه شخص د خلکو پېر او پېر ملت کښې د دبدبې څښتن وي په دې دول کله چي دې یوې لورې ته مایل کیږي نو اکثره خلک د ده دې په لورې حرکت کوي او داسې څوک مخالفت نه کوي چي د مخالفت څخه يې کثرت مینځ ته راځي نو دغسې مطاع او متبوع شخص چي په دغه صفتونو موصوف وي ، کله چي د خلکو په نمائندګی د امام سره بیعت وکړي کافي ګڼل کیږي ځکه دده د موافقې له کبله د جمهور و خلکو موافقه لاس ته راځي) .

---

* ، فضائح الباطنه : د امام غزالي (رح) تصنیف .

اوس نو د امام غزالي (رح) داور وستی جمله چې د هغه د موافقې له کبله د جمهورو خلکو موافقه حاصلیږي یا په بل عبارت د نورو موري شخص په بیعت سره د ملت د قاطع اکثریت د بیعت تائید په لاس راځي چې دا پخپله د خلیفه په انتخاب کښې دیو مملکت د جمهوري ولې د عامو اراؤ په غیر مستقیمه توګه تسلیمول دي له همدې کبله د غسې انتخاب شوی شخص ته رئیس جمهور وایي نه د اهل حل او عقدو رئیس، ځکه چې انتخاب یې دیو مملکت د جمهورو مسلمانانو د تائید ور وګرځیدو او اهل حل او عقد هیڅکله خپل انتخاب شوی خلیفه په مسلمانانو باندې په زور نه ورتپي خوکه یو شخص د دغه ډول شوکت، دبدبې او نفوذ څخه په ملت کښې برخورداره نه ؤ نو بیاترې څه نه جوړیږي، نو په دغه وخت کښې د دغه هدف د حصول لپاره د شوکت، دبدبې او په ملت کښې د نفوذ د خاوندانو د توافق لازمي دي او تش د اهل حل او عقدو د وجود ډېر والی د مبائعینو په جمله کښې پکښې کوم رول نشي لوبولی اوپه دې هکله امام غزالي (رح) لیکي :

فان لم یحصل هذا الغرض الا لشخصین او ثلاثة فلا بد من اتفاقهم ولیس المقصود اعیان المبائعین وانما الغرض قیام شوکة الامام بالأتباع والاشیاع وذالك یحصل بكل مستول مطاع*

---

*: فضایح الباطنه

(که چېرې د غه هدف د دوه او یا درې اشخاصو په واسطه لاس ته راتلی بیا پکښې د د غه ټول خلکو توافق لازمي دی ځکه مقصود یواځې د اهل حل او عقد وجود نه دی ، بلکې غرض د تابعدارۍ او شیوع له حیثه په اسلامي ملت کښې د امام د دبدبې قیام دی او د هر مسئول او مطاع په وسیله حاصلیږي او بس) .

په هدف د ارتباط دوکتور محمد عثمان فتحي لیکي :

ولا تقوم الشوكة الا بموافقة الاكثرين من معتبري كل زمان .

یعنې یواځې د خپل وخت د اکثرو معتبرینو د موافقې وروسته د امام دبدبه او شوکت تابع دارۍ له حیثه په اسلامي ملت کښې قائمیږي .

چې په افغانستان کښې په د غسې مهمو پېښو کښې د لویې جرگې[1] رابلل د هدغې منبع څخه الهام خاني ، دا نه اوس بیل خبره چې هر یا په هر وخت کښې خپل پلویان را غونډ کړي او دپاسه ئې پرې د دې غونډې برغولی ایښی په هر تقدیر

د امام غزالي رحمة الله علیه په نزد د اهل حل او عقد وله څخه د اسلامي امام د غوره کولو څخه اصل هدف د دوی په لاس انتخاب شوي خلیفه څخه د عامو مسلمانانو متابعت په لاس راوړل دي ، ځکه په د غسې مهمو موضوعاتو کښې مسلمانان د دوی د پرېکړو څخه پیروي کوي که د اهل حل او عقد له ډلې څخه د غسې شخص یو وي هم پروا نشته . ښه نو که چېرې اوس عام مسلمانان د عامو انتخاباتو په وسیله په خپله د خلیفه حضور ته حاضریږي او د خپل بیعت په ورکړه د هغه د اوامرو څخه خپله تابعداري اعلان کړي ، نو په دې صورت کښې په ټول اسلامي امت کښې د تابعدارۍ له حیثه د نوموړي امام شوکت او دبدبه په مستقیمه توګه قائمیږي ، چې د غیر مستقیمې طریقې څخه غوره راځي . دا وار هم په دې هکله د شیخ الاسلام ابن تیمیه چې په ۷۲۸ هـ ق کال کښې وفات شوی دی اقوال رانقل کړو چې د غه ستر شخصیت په دې مهمه موضوع کښې څه وایي :

نوموړي په خپل منهاج السنته نومي کتاب کښې لیکي :

---

[1] : مجلة كلية العلوم الاجتماعية ، دوكتور محمد عثمان فقي .

ولا يصير الرجل اماماً حتى يوافقه اهل الشوكة الذى يحصل بطاعتهم له مقصود الامامة فان المقصود من الامامة انما يحصل بالقدرة والسلطان فان الامامة ملك وسلطان، والملك لا يصير ملكا بموافقة واحدٍ ولا اثنين ولا اربعة الا ان تكون موافقة هؤلاء تقتضى موافقة غيرهم، بحيث يصير ملكاً بذلك، وهكذا كل امرٍ يفتقر الى المعاونة عليه لا يحصل الا بحصول من يمكنهم التعاون عليه ولو قدر ان عمرٌ وطائفة معه بايعوا، ابابكرٍ وامتنع سائر الصحابة عن البيعة لم يصير اماماً بذلك و انما صار اماماً بمبايعة جمهور الصحابة الذين هم اهل القدرة والشوكة. *

(یعنی یو سړی تر هغې پورې نشي امام کېدی چې تر څو پورې د هغو اهل شوکت خلکو موافقه پرې لاسته نه وړي د کومو په اطاعت سره چې د امامت مقصود په لاس راځي ځکه د امامت مقصود د قدرت او سلطې په واسطه په لاس راځي ځکه امامت اصلاً ملک او پادشاهي ده او امام د یو، دوه، دریو او حتیٰ د څلورو شخصانو د بیعت د موافقې په اساس امام نه ګرځي مګر هلته چې د دوی موافقه د نورو موافقو په جلب کښې مؤثره وي او جمهوره د دوی د اعمالو پیروي کوي نو په دغه وخت کښې د هغوی د بیعت په اساس امام ګرځي په همدغه ډول هر هغه کار چې د بل مرستې ته احتیاج لري نو هغه نه حاصلیږي مګر هلته چې د هغوی د مرستې امکان په دغه کار باندې وموندل شي) . د ترجمې نور مطلب را تلونکو کرښو کښې شته .

---

* ؛ منهاج السنه د شیخ الاسلام ابن تیمیه تالیف۔

پورته دواړه امامان په لاندې دوه ټکو کښې سره متفق دي:

اول دا چې اهل حل او عقد باید د شوکت، دبدبې او په اسلامي امت کښې د نفوذ خاوندان وي په دې ډول چې د ملت جمهور ډله د هغوی د موافقې او پرېکړو څخه پیروي کوي.

دوهم: که چېرې د غه ډول موافقه لاس ته نه راتله نو بیا یواځې د دغسې اهل حل او عقد د بیعت په ورکړې سره امامت ته کاندید شخص خلیفه نه ګرځي، بلکې د نفوذ او د قدرت د خاوندانو توافق پکښې لازمي دی او خصوصاً په دې هکله د شیخ الاسلام ابن تمیه لیکنه ډېره روښانه ده، لکه چې وايي فرضوو داسې چې په بني ساعده کښې حضرت عمر رضي الله عنه او ورسره ملګرو یې د حضرت ابوبکر صدیق سره بیعت وکړ، خو د لته ټولو صحابو د خپل بیعت د ورکړې څخه هغه امتناع وکړه نو هغه د اولې دلې یعنې د اهل حل او عقدو د بیعت په ورکړه نو موړی نه دی امام شوی بلکې امامت یې د جمهورو صحابو د بیعت په اساس صحت موندلی دی چې طبعاً په هغه وخت کښې د مسلمانانو قاطع اکثریت د صحابو څخه تشکیل شوی وو، نو د هغې کبله د جمهورو اطلاق یواځې په هغوی شوی دی لکه چې د د امام غزالي رحمة الله علیه په لیکنه کښې د جماهرو د کلیمې مطلق ذکر د هغې خبرې ثبوت دی.

ولاية العهد او استخلاف

کله چې د اسلامي خليفه په ټاکنه کښې د ټولو مسلمانانو رول او بيا خصوصاً د هغو اهل عقدو رول چې د خپل اسلامي شوکت او نفوذ له مخې ټول اسلامي امت د هغوی د دغه ډول پريکړو په پيروي او اطاعت خپل ځانونه مکلف ګڼي ډېر مهم دي ، نو ځکه زموږ معاصر فقيه او حقوق پوه استاد عبد الوهاب خلاف دې ته مجبور شوی دی چې ووايي په دغو دواړو لارو د اسلامي خليفه انتخاب ټيک نه دی بلکې د مسلمانانو بيعت دی چې هغې ته د صحت جامه وراغوندي .

نوموړی ليکي :

وقد ذكر العلماء ان الامام كما يصير اماماً بالبيعة يصير اماماً بالاستخلاف او بولاية العهد ، وهذا القول ظاهره ليس صواباً فان الاستخلاف والعهد ان لم يقره اهل الحل والعقد لايكون للمستخلف به اماماً ولايجب له حق الطاعة فالعمدة على بيعته اهل الحل والعقد لا على الاستخلاف والعهد . ولو ان المسلمين رأوا بعد وفاة ابی بكر خيراً من عمر و بايعوه ما عارضهم معارض ولا كان عهد ابی بكر حجة عليهم وكذلك لو بائع المسلمون واحداً غير الذى جُعِل عمر الشورى بينهم ، فالعهد والاستخلاف

لا يعدو ان يكون ترشيحاً من السلف للخلف ، والامة بعد ذلك صاحبة القول الفصل فيمن تختاره اماماً . *

ځینو پوهانو ویلي لکه څنګه چې د بیعت په واسطه یو سړی امام ګرځي همدغسې د استخلاف او د عهد د ولایت له مخې هم امام کیدای شي ، خو په ظاهر ډول د دغه قول صواب نه دي . ځکه چې په استخلاف او عهد دواړو کې چیرې د اهل حل او عقدو له خوا د هغوی په تقریر توافق رانشي نو مستخلف او متعهد دواړه امامان نه ګرځي او نه یې په چا باندې د اطاعت حق واجبیږي ځکه اصل مطلب د اهل حل او عقدو په بیعت کښې وي نه په استخلاف او عهد کښې . که چیرې مسلمانانو د ابوبکر (رض) وفات څخه وروسته یو بل څوک غوره کړلی وی او د هغه سره یې بیعت کړی وي نو چا یې مخالفت نه کاوه او نه اسلام د لمړي خلیفه عهد په دوی باندې دلیل و . او په همدې ډول که چیرې مسلمانانو مبایعه کړې وی د یو داسې شخص سره چې د حضرت عمر (رض) په منتخبې شورى کښې د سره شامل نه وی ، نو د مسلمانانو د بیعت له مخې همدغه شخص امام ګرځید ه او په نوموړې شورى کښې غړیتوب به دوی باندې نه حجت کیده . ځکه عهد او استخلاف دواړه د سلفو لپاره اخلافو ته انتخاب نه ګڼل کیږي بلکې اسلامي امت د خپل امام په ټاکلو کښې د واک خاوند دی او د همدوی قول په دې برخه کښې قاطع دلیل لري چې د امامت د شرايطو لرونکو د جملې څخه څوک د خپل ځان لپاره د امام په حیث غوره کوي)

چې په دې باب استاد عبد الوهاب خلاف د دوهم او دریم خلیفه د عام بیعت په اخستنه تمسک کړی .

اوس د استاد عبد الوهاب خلاف دا وروستی جمله چې ګواکې اسلامي امت د خپل امام په ټاکلو کښې د واک خاوند وي او د همدوی

---

* : السیاسة الشرعیه د استاد عبد الوهاب خلاف تالیف

قول په دې برخه کښې قاطع رول لري چې دامامت د شرایطولرونکو دجملې څخه څوک د خپل ځان لپاره دامام په حیث غوره کوي.

په دې خبره ګواهي ورکوي چې هیڅ لورې د مسلمانانو په اختیار کښې د خلیفه دانتخاب په موضوع کښې جبراً تأثیر نشي اچولی اویواځې دوی دي چې د خپل ځان لپاره دخلیفه دانتخاب واک لري او د اهل حل او عقدو د جملې څخه صرف د هغواشخاصو بیعت دامام سره د منلو وړ دي چې په اسلامي امت کښې د اسلامي شوکت اونفوذخاوندان وي او په دغسې مواردو کښې ټول اسلامي امت د دوی په پریکړو خپل ځانونه مکلف ګڼي، چې په دې صورت کښې د عامو مسلمانانو بیعت د دغسې اشخاصو په وسیله امام ته یوځای حاصلیږي، نوځکه یې اطاعت په ټولو مسلمانانو واجب ګرځي او دا نه ده ګونډې چې د اهل حل اوعقد د بیعت له مخې په پښتو سترګو د هغوی د ټاکلي امام په اطاعت دوی هم جبراً مکلف دي خو په دې صورت کښې هم باید عام خلک د شرعي بیعت په دغه ډول ورکړه دامام په شرایطو او د فرضو په اندازه په ټولو جزیاتو باید پوه وي اوناپوهي د خلیفه داسلامي آوامرو اونواهیو په عدم اطاعت کښې عذر نه وي او د جرم دارتکاب په صورت کښې به جزا ګالي

خو امام غزالي رحمة الله علیه د عامو مسلمانانو د اراؤ دارزښت

اوله برخه

یوکس ته یعنې د شوریٰ یو غړي ته د دوه رایو د حق استعمال چې د انتخاباتي طریقې یعنې د دوهمې برخې دوهمه، دریمه او څلورمه ماده او د پینځمې برخې یعنې د کارت د مشخصاتو د برخې شپږمه، اوومه او اتمه ماده د شوریٰ یو غړي ته د دوه رایو په استعمال صراحت لري او هم د هغوی د استعمال موارد څیړي. او حیرانوونکې خو یې دا ده چې د دغې لائحې د انتخابي طریقې څلورمې مادې د شوریٰ دیوې عضوې له خوا یو تنظیم ته د دواړو رایه اچونه ممنوع اعلان کړې. او یو تنظیم ته د شوریٰ دیوې عضوې د دواړو رایو ورکول په حقیقت کښې یوه رایه شمېرل شوې، ځکه عیني تنظیم ته دوهمه رایه ورکول په حقیقت کښې د لمړي بیعت د تائید په معنیٰ دی. نو کله چې بیعت د لمړي ووټ په اچولو سره تکمیل شوی دی نو لازمه نه ده چې د جانب مقابل د اصلي بیعتونو د زیادت مخه ونیسي او له هم دې کبله یې وضعي قوانین هم منع کښي ولې شرعاً یې مخالفت نشته ځکه په سقیفه بنی ساعده کښې د مسلمانانو د لمړي خلیفه سره لمړی بیعت کوونکو اشخاصو دوهم ځل په عام بیعت

ګڼه	عنوان	صفحه
۱۳	تعلیم او تربیه	۴۱
۱۴	د دفاع وزارت	
۱۵	روغتیا	
۱۶	اوقاف	۴۵
۱۷	مالیه	۴۶
۱۸	بانک نوټ	۴۷
۱۹	تجارت	۴۹
۲۰	د اولې ورځې دوهمه ماده او قرېشتوب	۵۴
۲۱	ناسیونالستي انګېزې	۵۷
۲۲	حقوقي لوائح او ارشیف	۵۹
۲۳	د امارت او وزارتونو میراثي کول	۶۰
۲۴	په یوکال کښې عام انتخابات کول	۶۳
۲۵	د فن خاوندانو ته ضرورت	۶۸
۲۶	د مجاهدینو حکومت	۷۰
۲۷	بیعت اخستل او بیعت ورکول او د اسلام څلورم خلیفه د بیعت مراسم.	۷۳

گڼه	عنوان	صفحه
۲۸	دریمه برخه :	
	خلیفه، امام او امیر په ټاکنه کښې د اهل حل او عقدو رول .	۸۱
۲۹	سنځې او نران عوام بیعت کولای شي .	
۳۰	اهل مسلمانان د بیعت په ورکړه باید پوه وي.	
۳۱	د اهل حل او عقد په هکله د امام غزالي نظر .	
۳۲	د اهل حل او عقدو په هکله د شیخ الاسلام بن تمیه نظر .	
۳۳	ولایته العهد او استخلاف .	
۳۴	د عامو خلکو د اراو ارزښت او امام غزالي .	
۳۵	د اهل حل او عقدو د رول په باب د ابوالحسن الماوردي نظر .	
۳۶	د اهل حل او عقد د لغوي او فقهي تعریفونه او د هغوی اقسام .	
۳۷	د خلافت د مقام کاندید دوه جلا دوه تنظیمونو ته د بیعت ورکړه .	

گڼه	عنوان	صفحه
۳۸	وروستی نتیجه .	۱۲۷
۳۹		۱۳۰
۴۰	ملي ترانه .	۱۳۶
۴۱	مأخذونه او منابع .	۱۳۷

د مؤلف پېژندنه

سید حسین نجیبي د محمدامین زوی چې په ۱۳۲۵ هجري شمسي کال د میزان په میاشت کښې د ننګرهار د ولایت د شینوارو د لویې اولسوالۍ په سیمه کښې د هسکې مینې د اولسوالۍ مربوط په مریزیو کلي کښې زیږېدلی دی او په ځته سید او د نسب سلسله یې په شپږم پشت کښې د افغانستان د مشهور روحاني شخصیت میاجي بابا چې نوم یې نجیب الله دی ور رسیږي.

د اووه کلنۍ څخه وروسته په خصوصي زده کړه پیل کړې او د اته کاله د پرله پسې تعلیم څخه وروسته بالاخره د ۱۳۴۰ شمسي کال د سنبلې په پنځلسمه نېټه د ننګرهار د ولایت مربوط د نجم المدارس د دیني مدرسې په پنځم ټولګي کښې د کانکور ازموینې څخه وروسته ور شامل شو او د ۱۳۴۷ شمسي کال د جوزا د میاشتې په آخره ورځ د نوموړې مدرسې څخه د دولسم ټولګي د فراغت سند ترلاسه کړ. او ورپسې ۱۳۴۷ هـ ش کال د سنبلې د پینځلسمې نېټې څخه تر ۱۳۵۱ هـ ـ ش کال د حوت د میاشتې تر آخره ورځې پورې بالترتیب د ننګرهار په عالي دارالمعلمین د غني خېلو په مینځني ښوونځي د میاعمر په ابتدائیه ښوونځي او د هسکې مینې په لیسه کښې د معلمۍ او ښوونې مقدسه دنده په غاړه لرله.

د ۱۳۵۲ هـ-ش کال د حمل د میاشتې په لومړي ورځ وزارت عدلی ته تبدیل او د ۱۳۵۳ هـ-ش کال د حوت د میاشتې تر آخرې ورځې پورې د کټواز د لوی ولسوالۍ د مرکز ابتدائیه څارنوال او وروسته د همغ ولسوالۍ د مرافعه څارنوال د لومړي مساعد په حیث خپله وظیفه سرته رسول

د ۱۳۵۴ هـ-ش کال د حمل په لومړۍ نیټه د کانکور د ازموینې څ وروسته د کابل پوهنتون د شرعیاتو پوهنځۍ د فقهې او قانون څانګ ته ورشامل شو. د څلور کاله پر له پسې تحصیل څخه وروسته بالاخر د ۱۳۵۷ هـ ش کال د سلواغې د میاشتې په لومړي نیټه یې د نوموړ پوهنځۍ د نوموړي څانګې څخه فارغ او خپل لسانس یې لاس ته راوړ چې متعاقباً د همدغه کال په همدغه میاشت کښې وزارت عدلیې ته م او کدر قضائي د مافوق لسانس په کورس کښې ور شامل او وروسته کابل استناف په عالي محکمه کښې د خدمتي قاضي په حیث یې د ۱۳۵۸ هجري شمسي کال د میزان د لومړي نیټې پورې په وظیفه بوخت پاتې ش د ۱۳۵۸ هـ ش کال د میزان په لومړي نیټه یې د کدر قضایي په زده ک پیل وکړ. او په ۱۳۵۸ هـ ش کال د حوت په آخره ورځ ورڅخه فارغ شو وروسته د ۱۳۵۹ هـ-ش کال د حمل د میاشتې په لومړي نیټه د ننګرهار ولایت د ابتدایي محکمې د قاضي په توګه مقرر او په همدغه ورځ یې په کا شروع وکړه. د دوه میاشتو د وظیفې د اجراء څخه وروسته یې د ۱۳۵۹

کال د جوزا په میاشت کښې د قضا وظیفه په خپله خوښه پرېښوده او په خپله ولسوالۍ کښې د خپلو مجاهدو ورونو سره د دولت په ضد په ښکاره ډول په یو جبهه او لیکه کښې ودرېد او مسلح جهاد یې پیل کړ. ورپسې کډن مهاجر شو. د ۱۳۵۹ هـ.ش کال د میزان په میاشت کښې له هغه ځایه حج ته لاړ. د حج د اداء څخه وروسته څلور کاله په عربستان کښې پاتې شو، چې بالاخره د ۱۳۶۴ هـ.ش کال د جدي په میاشت کښې بیرته پاکستان ته راستون شو او د خپلو مهاجرو ورونو سره یو ځای شو. عمر یې ۴۳ کاله او متأهل دی اولادونه لري.

ښاغلی نجیبي اوس د پاکستان د صوبه سرحد د بیلډنګ په مؤسسه کښې د یو ټیکه دار سره د اجیر په توګه په کار بوخت دی او خپلې کورنۍ ته رزق ګټي.

د هجرت او د مالي ستونزو باوجود یې خپله علمي څېړنه نه ده پرېښې او تر اوسه پورې یې د غه لاندې کتابونه تالیف کړي.

۱- کلیات نجیبي نظم.
۲- د قتل په اقسامو کښې د کفارې احکام.
۳- د اسلام په تاریخ کښې د امامت عقد.
۴- همدغه رساله چې تاسې یې لولئ.

مشورتي غونډه

په راولپنډۍ کې د افغانستان د مسلمانو خلکو د مشورتي
غونډې حقوقي او فقهي ارزيابي .
يو شخص ته د دوو رائيو حق
انتخاباتو ته د تنظيم نامزدګي .
د اسلامي خليفه په ټاکنه کې د اهل حل او
عقد رول .

سيد حسين "نجيبي"

ميزان ۱۳۶۸

بسم الله الرحمن الرحيم

تقريظ

د ښاغلي سيد حسين نجيبي دغه ليکلې رساله مې ولوستله ليکنه د مجاهدينو مشورتي شورئ د ترکيب، جرياناتو، نظرياتو، رويدادونو او فيصلو د څرګندولو په برخه کښې شوې ده زياتره تحقيقي او تنقيدي بڼه لري البته ځای ، ځای سياسي تحليل او تفسير هم پکښې ترسره شوی ۔

په ځينو برخو کښې د قانوني نيمګړتياو د سمون په برخه کښې اصلاحي پېشنهادات هم درج شوي د مسايلو او فقرو په هکله د فقهاؤ او قانون پوهانو نظريات او استدلالات هم را نقل شوي ضمناً د سياسي او اجتماعي چارو د چلند په هکله ځينې قاعدې او مشورې هم په ګوته شوي ۔ فکر کوم چې په اوسنيو حالاتو او جرياناتو کښې دغه رساله ښايسته ښه لوستونکي ولري او هر هغه څوک چې اجتماعي ، سياسي او حقوقي مسئوليتونه ترسره کوي او يا په دې چارو کښې د نورو سره نږدې همکاري کوي دا رساله ورسره د خطاء څخه د صواب په تشخيص کښې مرسته وکړي ځکه چې د صواب او ناصواب پېژندل او تفکيکول ډېره باريکي لري ۔ مخصوصاً د

هغه ځوانان کسان کیسون غړو ته به ډېره مفیده تمامه شي کوم چې د مشورتي شورئ له طرفه پرې د طرحې د جوړولو اعتقاد وشو او هغوی د درېیو شپو او ورځو لا درکه کېدلو نه بعد دا رنګه طرحه وړاندې کړه چې د حقیقي شخصیت « امیر » پرځای حقوقي شخصیت « تنظیم » ته رایه ورکول شي . او د شورئ هر یو غړي ته د یوې رایې پرځای د دوه رایو ورکولو حق حاصل دی . علاوه کاندید یعنې رایه اخستونکی په عین حال کښې رایه ورکوونکی هم دی یعنې د هر تنظیم مشر هم رایه ورکوونکی او هم رایه اخستونکی دی . متأسفانه چې دغه رساله پداسې وخت او حالاتو کښې نشر ته سپارل کېږي چې د مشورتي شورئ له طرفه جوړ شوي عبوري حکومت د عمر ټولې پینځلس او یا پنځویشت ورځې پاتې دي بلکې د دې حکومت صدر اعظم محترم استاد سیاف دیو بل حکومت د جوړولو لپاره نوې انتخاباتي طرحه هم اعلام کړې . بیا هم دغه رساله په دغه راتلونکي ګردابونو کښې د لامبوزنو سره ځه ناځه مرسته کولی شي .

داچې ښاغلي نجیبي د ننګرهار د نجم المدارس د مدرسې فارغ التحصیل دی او په دغه مدرسه کښې د اووم ټولګي نه یوولسم ټولګي څخه تر فراغت پورې په یوه ټولګي کښې سره ملګري پاتې شوي یو ، نو ویلای شم چې نجیبي د نجابت تر څنګ ذکاوت هم لري . خپل دیني تعلیمات یې

د کابل پوهنتون شرعیاتو پوهنځي کښې بشپړ کړي لدې کله دیني علوموکښې ښه مهارت لري. لدې نه سربېره په پښتو ادب کښې هم ښه لاس لري یواځې د نثر ادیب نه بلکې شاعر هم دی، نوځکه د ښاغلي نجیبي دغه اثر د چاپ او استفادې وړ بولم.

لوی خدای جل جلاله دې د دوی زحمات او زمونږ دعوات قبول کړي.

د ټولو اسلامي جهادي لیکو د وحدت او د روان اسلامي جهاد د بري په هیله.

قاضي محمد امین «وقاد»

د افغانستان د اسلامي مجاهدینو د اتحاد، داعی.

۳۰/۱/۱۹۹۰

بسم الله الرحمن الرحیم

تقریظ

داچې قاضي صاحب سید حسین نجیبي د غه کتاب څنګه لیکلی دی؟ د دې لیکنې په باره کښې څرنګ تقریظ پکار دی؟ خو زه پس هم ره لیکل غواړم چې ګران مسلمانان او بالخاصه افغانان ورونه دې د (انظر ما قال ولا الی من قال) په حکم پخپله د غه تدوین شوی کتاب ولولي او بیا دې د هغې په برخه کښې خپل نظر ښکاره کړي. د دې تدوین شوي کتاب د مؤلف په برخه کښې د هر ډول نظر ورکولو دار او مدار باید پخپله د هغوی کارنامې، د تفکر لاره او د دیني او اجتماعي موضوعاتو د تحلیل څرنګوالی وپېژندل شي.

څوک حق نه لري چې یوه لیکوال تر دهغه لیکنې په اثر د هغه په ټولو محاسنو د بطلان کرښه کش کړي.

زه غواړم دلته دوه خبرې په ګوته کړم: اول داچې په موجوده وخت کښې د افغانستان مسلمانان چې په اسلامي جهاد لګیا دي د زیات نه زیات په دیني روحیه سمبال کېدو ته اړه لري، څکه تر کومې برخې پورې چې مسلمانان په اسلام او دیني او اجتماعي موضوعاتو زیات خبر شي هومره به یې جهاد سپېڅلی او د برکت وړ وګرځېږي.

دوهم داچې دغه کتاب په هر لحاظ د هر ډول کړکیچ څخه پاک او په عین حال کښې مؤلف پوره زیرکتیا څخه کار اخستی دی ، د دې ور یې بولم چې هر مسلمان خصوصاً افغانان ورڅخه پوره استفاده وکړي او په زړه کښې ورته ځای ورکړي او دلوی خدای څخه هیله کوم زمونږ ورور لیکونکي قاضي سید حسین نجیبي ته د داسې دیني او اجتماعي خدمتونو زیات توفیق ور په برخه کړي ۰ والسلام

مولوي محمد ضیاء (فهیم)
دارشاد او دعوت د وزارت د تبلیغ او تنویر
د ریاست لوی مدیر ۰

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سریزه

ګرانو لوستونکو السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته:

د افغانستان په روان جهاد کښې که د یوې خوا د دغه هیواد مسلمانانو او سرښندونکو مجاهدینو د نړۍ ستر اول قدرت را په ګونډو کړ او هغه ته یې په شرمونکې ماتې سره نړیوال انقلاب او دیو ستر بدلون رکار دیو ځل بیا ټینګ کړ. او دنیا والو ته یې ثابته کړه چې د اسلامي سپیڅلي عقیدې او د ایمان طوفان ته دغه ډول بیر قدرتونه نور نشي ټینګیدی او یو د بل پسې به نسکوریږي.

نو د بلې خوا دغې سپیڅلې عقیدې د افغانستان د مسلمانو خلکو د ژوند په ټولو اړخونو کښې خپلې رینښې لا پسې قوي کړې او د ژوند په بیلا بیلو ډګرونو کښې لکه په سیاسي، اقتصادي، حقوقي او نورو ځانګو کښې ستر انقلاب او بدلون هم راوست چې په دې لړ کښې د افغانستان د مسلمانو خلکو سیاسي بیداري د نړیاتې پاملرنې وړ ده. چې په دیني، سیاسي

مشورتي غونډه

په راولپنډۍ کې د افغانستان د مسلمانو خلکو د مشورتي
غونډې حقوقي او فقهي ارزيابي ،
یو شخص ته د دوو رائیو حق
انتخاباتو ته د تنظیم نامزدګي .
د اسلامي خلیفه په ټاکنه کې د اهل حل او
عقد رول .

سید حسین "نجیبي"

میزان ۱۳۶۸

اقتصادي چارو کښې د افغاني پوهانو لیکنې او ترجمې او نورې په زړه
پورې تالیفات او بالخاصه د شعر او ادب په برخه کښې د جهاد
په اړوند ځوره حماسي غزلې او بوللې د همدې اسلامي انقلاب یو
مهم سوغات دی چې مونږ ته یې په ارمغان راوړي.

د افغانستان د روان جهاد په دې یوولس کلنی تاریخ کښې
په ټولو ساحو کښې د تالیفاتو شمېر زمونږ د هېواد د وروستي
شپیته کلن تاریخ په اندول او خصوصاً په دیني برخه کښې
څو ورا زیات دی. چې دا په خپل وار د خلکو د استعدادونو په
تبارز او وده کښې د یوې خوا او زمونږ د مسلمانانو خلکو د
اذهانو په تنویر کښې د بلې خوا یو ستر ارزښت دی. چې دغه
اسلامي انقلاب مینځ ته راوړی دی. او هم په ټولو خواو کښې
زمونږ د دواړو ژبو د غنا سبب گرځېدلی دی او که خدای کول
په خپلو دواړو ژبو کښې به زیاته علمي ذخیره د خپل ځانه
سره بېرته وطن ته یوسو چې همدغه سرمایه زمونږ لپاره کافي
ده.

خو په خواشیني سره باید عرض وکړم چې په دغو ټولو تالیفاتو
کښې د اسلامي حقوقو د څېړنې پانګه ډېره کمه ده او دې خواته
تر اوسه پورې اساسي توجه نه ده شوې.

د رهبرانو فرامین د ګوندونو د شوریٰ ګانو پرېکړې د دارالافتاؤ شرعي فتواوې او د پخوانیو اتحادونو په عیني موضوع کښې د ډېرو مقابلې پرېکړې او شرعي فتویٰ ګانې او بالآخره د تېر شوي ایتلاف تصویبونه او منشور او د پخواني حکومت لائحه تر اوسه پورې د اسلامي حقوقو په چوکاټ کښې نه دي څېړل شوي او نه د اسلامي فقې سره چا د هغوی مقایسه کړې. خو څېړنو جرائدو او مجلو یوازې د اسلامي خلیفه د انتخاب په لارو چارو او د هغه په شرایطو او د رایو ورکوونکو د اهلیت په هکله د څېړنو مقالو په خپرولو اکتفاء کړې، چې په دې برخه کښې د النور د جریدې پرله پسې خپرونې د زیاتې ستائنې او احترام وړ دی. د دې لپاره چې د اسلام د مبارک دین د غه برخه د یو مهم اسلامي حقوقي بنسټ په حیث د اسلامي حقوق پوهانو د توجه وړ وګرځي.

دادی ما په خپل نوبت سره د افغانستان د مسلمانو خلکو د راولپنډۍ د مشورتي غونډې د منتخب کمیسون تدوین شوې لائحه د اسلامي حقوقو او اسلامي فقهې له نظره څېړلې او ارزیابي کړې.

او دادي تاسې محترمو لوستونکو ته وړاندې کیږي ، او

خدای وکړه چې ستاسې د دلچسپۍ سبب وګرځي.

هیله من یم چې د افغانستان ټول اسلامي حقوق پوهان او بیا په خاصه توګه د علمي تحقیقاتو وزارت چې همدا اوس یې د افغانستان د اسلامي دولت په چوکاټ کښې په فعالیت پیل کړی او خامخا به د خپل وزارت په چوکاټ کښې د اسلامي حقوقو څیړنې څانګه لري، خپله پراخه توجه د اسلام دغې حقوقي برخې ته را وګرځوي او د خلکو غوښتنو ته په همدغه مناسب وخت کښې مثبت ځواب ورکړي.

ومن الله التوفیق

سید حسین نجیبي

پېښور ـ د میزان اول - ۱۳۶۸ ش هـ

ټول حقوق د مصنف په حق کې محفوظ دي

د چاپ شمېر : ———— (۱۰۰۰-ټوکه)

بیه : ———— (۳۰) روپۍ

خطاط : محمد جان (مخلص)

اهداء

ټولو هغو شهيدانو او مجاهدينو ته اهداء کيږي
چې په افغانستان کښې په اسلامي طريقه د اسلامي
نظام راوستل غواړي.

په مينه
سيد حسين نجيبي

PROPERTY OF
ARIC
Established
1989

چې عمر غوندې په عدل کښې محکم وي
نجیبي لرم هغوی ته احترام

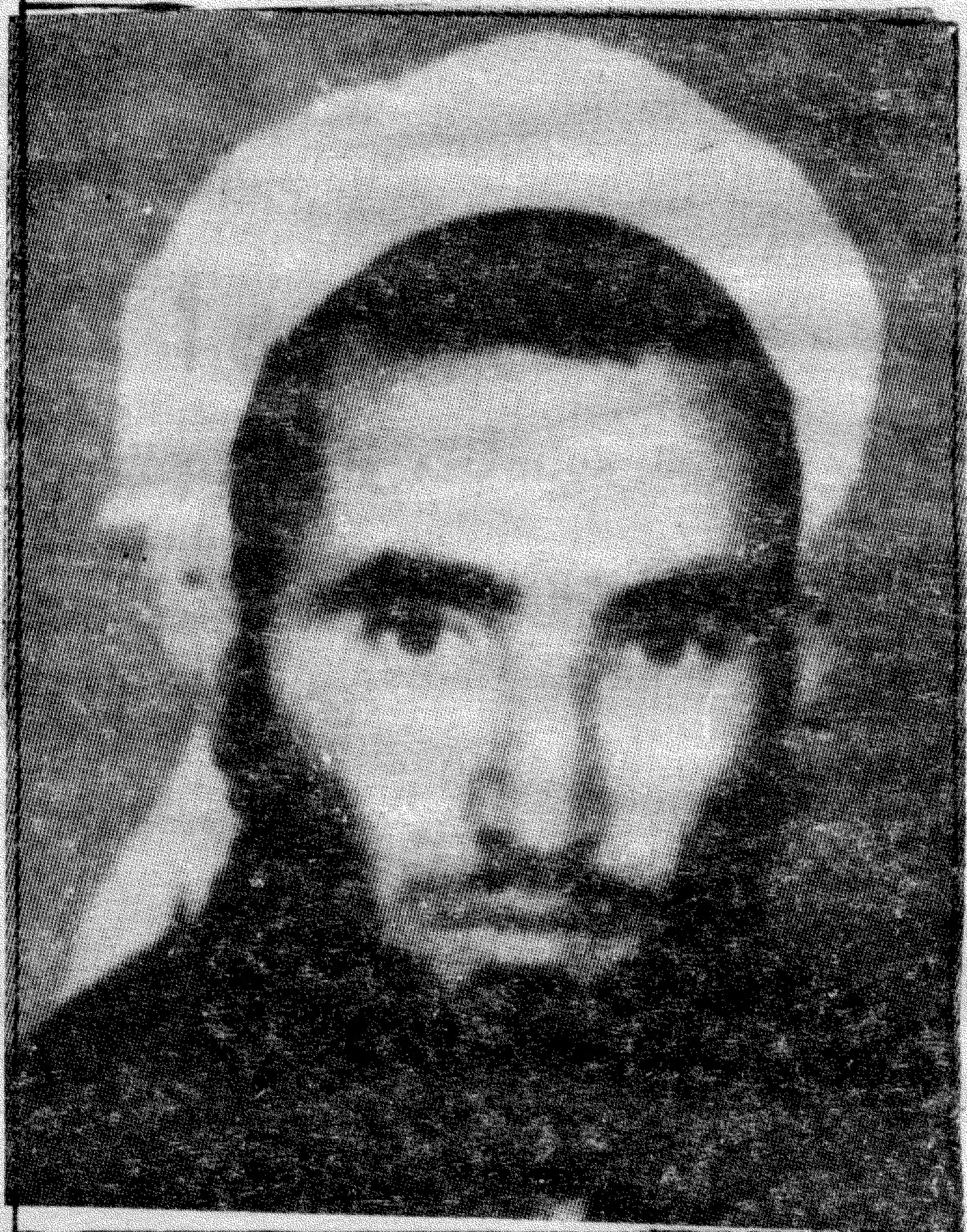

سید حسین نجیبي

فهرست

ګڼه	عنوان	صفحه
۱	د مؤلف پیژندنه	
۲	سریزه	
۳	تمهید	۱
	اوله برخه	
۴	یوکس ته د دوه رایو د حق استعمال	۹
۵	د شورئ غړي	۱۱
۶	د شورئ د غړو نظریات	۱۳
۷	د شورئ یو غړي ته د دوه رایو د جواز اساسي علت	۲۰
۸	د کوندوینو د لوی والي او کوچنیوالي له حیثه د شورئ د غړو ټاکنه	۲۲
	دوهمه برخه	
۹	انتخاباتو ته د حکمي شخص یاد تنظیم نامزدي .	۲۸
۱۰	د اسلام په مقدس دین کښې د تنظیم نامزدي	۳۱
۱۱	د انجنیر احمدشاه حکومت	۳۴
۱۲	د پوهاند مجددي دولت	۳۷